

ERDÉLY MAGYARSÁG

X. ÉVFOLYAM

1999. OKTÓBER,

NOVEMBER, DECEMBER

Temesvári
mérték

Státustörvény és
megmaradás

Erdély, az öt
válsággóc egyike

Nemzetépítő
platform (NÉP)

40

Az 1989. decemberi romániai eseményekkel kapcsolatban vannak, akik népfelkelésről beszélnek, mások az első igazi forradalomként tartják számon. A Románia Mare szerint a temesvári eseményeket "huligánelemek és magyarországi ügynökeik készítették elő." Silviu Brucan megállapítása hitelesnek tekinthető: a tábornokok és a reformkommunisták szűk csoportjának **összeesküvése** robbantotta ki a **népi forradalmat**. Monográfiák sora állítja: a három moszkovita: Ion Iliescu, Virgil Măgureanu és Petre Roman készítették elő a **batalomváltást**. Az ösztönzés Gorbacsovtól származott, illetve a KGB tanácsadói szerepet töltött be.

Radu Portocala vetette fel 1990-ben megjelent könyvében, hogy 1989 decemberében Romániában nem népfelkelés tört ki, az eseményeket a KGB tervezte meg. Állítása szerint Victor Stanculescu és Mihai Chițac tábornok **Budapesten vették fel a kapcsolatot a szovjet titkosszolgálat embereivel, akiktől az eligazítást kapták.** /Enyhe túlzással: 1989 decemberében Románia nyugati-, dél-nyugati régiója valósággal hemzsegett a különböző állampolgárságú titkosügynöktől./

Ion Mihai Pacepa : A **Kreml öröksége** című könyvében számolt be elsőként az 1978 júliusában a KGB berkeiben elkészített, ún. "**Dnyeszter**"-tervről, amelynek célja Nicolae Ceaușescu leváltása volt. A terv 5 pontja szerint: 1. egy a Szovjetunió által beszerzett román tiszt átveszi a hadsereg és a szekuritate vezetését; 2. megalakítják a Nemzeti Megmentési Frontot; 3. a nemzetközi közvéleménnyel elhitetik, hogy Ceaușescu védelmében több kölföldi terrorista embereket mészárolt le; Moszkvát állandóan tájékoztatják az államszínnyről; 5. a Szovjetunió katonailag lép közbe, ha az államszínny nem sikerülne.

Pacepa azt állítja: lényegében ezt a tervet hajtották végre 1989. december 22-én. Ekkor alakította meg Ion Iliescu, "Moszkva ügynöke" a Nemzeti Megmentési Frontot és rögtön ki is nevezte magát a szervezet elnökének. Hasonlóan cselekedett Nicolae Militaru tartalékos tábornok - őt is Moszkva szervezte be Pacepa szerint -, aki viszont a román hadsereg legfőbb parancsnokának kiáltotta ki magát. Iliescu állandó kapcsolatban állt Mihai Gorbacsovval. A román rádió 22-én a délután 2 órai hírekben jelentette be, hogy Iliescu katonai segítséget kért a szovjektől.

Amikor Romániában 29-én bejelentették, hogy új kormány alakult, lényegében a terv folytatódott. A hadügyminiszter Nicolae Militaru, a belügyminiszter Mihai Chițac és a külügyminiszter Sergiu Celac kinevezése is a Kreml javaslatára történt.

Az államszínny előkészületeiről a Szekuritatének pontos információi voltak. November 11-én a Szekuritate

összes megyei vezetője ülést tartott. Ezt követően feljegyzés készült, amely szerint Moszkva három hónapon belül likvidálni fogja Ceaușescut és minden vonalon új embereket nevezet ki. Pacepa állítása szerint Ceaușescut azért kellett megölni, hogy ne leplezhesse le, hogy mind e mögött Moszkva állt.

Az események során bekövetkezett halálesetekért is Iliescut és "kriptokommunista" társait teszi felelőssé Pacepa a **Ziua 1999. március 8-iki** számában megjelent írásában. Ugyanakkor nem őket, hanem mindössze 12 katonatisztet és 92 rendőrt illetve szekust vontak felelősségre emiatt.

Pacepa szemére veti Emil Constantinescu elnöknek, hogy ígérete ellenére, mely szerint a '89-es eseményeket vizsgáló bizottság kiértékelését a nyilvánosságra hozzák, ez nem történt meg. "A román elnök azt is be kellene vallja, hogy a jelenlegi rezsim nem egy forradalom, hanem egy államszínny örököse"- jegyzi meg az azóta rehabilitált Pacepa.

Puccs, összeesküvés, hatalomátvétel. A forradalmárok - vagy népfelkelők - joggal mondják: ellopták tőlünk a forradalmat! Egy név, egy esemény szerepel egyre ritkábban: **Tökés László** neve és a **temesvári események**. Holott 1989-re Tökés László református lelkész nyílt ellenzékiége régen szálla volt a hatalom, és az azt kiszolgáló egyházi vezetők szemében, aki nemcsak a magyarság jogaiba való visszahelyezésért állt ki, hanem a diktatúra jellegét leleplezve küzdött a Romániában élő összes nemzet emberi jogaiért. Amikor 1989 decemberében hívei köréből másodszer kiszakítva, száműzésre ítélték. Temesvár soknemzetiségű lakossága: magyarok, románok, szerbek, németek, zsidók, lengyelek, bolgárok megértették, sokkal többről van szó, mint a református egyház belügyéről.

És ekkor, december 17-én a Tökés melletti rokonszenvtüntetés átcsapott a Ceaușescu-rendszer elleni tüntetésbe... Ez az amit szeretnénk kiradírozni a történelem lapjairól... Romániában tehát nemcsak a rendszerváltásért tüntető vagy fegyvert fogó felkelők forradalmát lopták el, akik a **Temesvári Kiáltvány 8-as** pontjának teljesítését kérték számon a választásokon, de ilyen rövid idő távlatából is szeretnénk átírni, meghamisítani, **magyartalanítani** a történeteket.

Az elloptott forradalom

Lipsey Geliko

TELEKI PÁL: MERJÜNK MAGYAROK LENNI

-4. BEFEJEZŐ RÉSZ: ÖNVIZSGÁLAT-

Önvizsgálat szükséges ahhoz, hogy másokat megértsünk.

Az első törvény az erkölcsi törvény, amelynek egyik leglényegesebb leíratlan paragrafusa az, hogy az erkölcsi törvényt magára és a hozzá közelállókra értse és csak azután követelje másoktól.

Csak azok számíthatnak a nemzet elitjéhez, akik erkölcsileg magasabban állanak, illetőleg, akik erkölcsileg ott állanak, ahol minden embernek állnia kell. Aki erkölcsileg nem áll ott, az nem tartozik a nemzet elitjéhez, akármilyen állást, vagy rangot töltsön is be, bármiféle funkciót végezzen, bárminő ruhában járjon és bármelyik helyen lakjon is az országnak.

A nemzetől is megkövetelem, hogy a lelkiismeretvizsgálatot önmagán elvégezze és minden egyes embernek éreznie kell, hogy ő Magyarorszáért felelős.

Az ember minél többet tud, annál szerényebb lesz, mert a vallás nem más a tudós számára, mint a megismerése a végtelennel szemben annak, hogy végesek vagyunk.

Aki kikiabálja a hazafiságát, csak azért kiabálja, hogy mások azt higgyék, hogy megvan az, ami ép hiányzik.

A magyar nemzet nem egyesület, amelybe be lehet lépni, amelyhez tartozást hangsúlyozni lehet, vagy ha kilépünk, azt lehet mondani, hogy most már nem ide tartozunk.

Ha abból, hogy az utolsó évtizedek hibái széthúzást teremtettek, azt a következtetést vonjuk le, hogy ezt a széthúzást állandósítani és törvényekbe foglalni kell, akkor rombadöntjük az országot és szerencsétlenné tesszük annak összes rétegeit.

Oda jutottunk, hogy sok az olyan ember, aki többet gondol a mozira, mint hazájára.

A rossz szokásokat, hanyagságokat, a felesleges gondolkodást le kell vetni, mert túlságosan nehezek azok a feladatok, amelyek ránk várnak, semhogy bárki is közülünk a legcsekélyebb mértékben is átháríthassa a felelősséget akár lefelé, akár felfelé.

Nem a külsőség megoldásával kell foglalkoznunk, hanem nevelnünk kell és a külsőség magától el fog múlni.

Közíróink egyre többet idéznek Teleki Pál írásaiból. Nemcsak annak okán, hogy keresik és felfedezték a párhuzamot Magyarország akkori és mai helyzete között. Az Erdélyi Magyarság azzal járul hozzá, hogy gondolatai közkinccsé váljanak, hogy ígéretéhez híven folytatja tanításainak részét összefoglaló könyvecskéje közlését!

Meg kell szüntetni a címkórságot és ezt neveléssel kell megszüntetni, nem rendelkezésekkel, mert az nem ér semmit.

Fegyelemhiány van, kezdve a külsőségektől egészen a legmélyebb tartalmakig.

A munkakedv és a fegyelem hiánya egyike azoknak a hibáknak, amelyek bennünk különösen az utolsó évtizedekben kifejlődtek.

Dicsekvésből, önteltségből nem élünk meg, ezek erejéből nem maradhatunk fenn.

Nem akkor erős és bátor valaki, amikor hangos.

Mi mindent az államtól várunk. Alig van ipari tevékenység állami szubvenció nélkül, nincs tudományos fejlődés állami szervezés nélkül, egyleteinknek túlnyomó része állami támogatásból él és alig van tevékenység, amelyben az állam ne igyekeznék gyámkodni. Ha nem teszünk ellene, a társadalom teljes elsovadásához vezet.

Mi, magyarok, megszoktuk, hogy minden vasárnap valamiképpen ünnepeljünk, valamiféle összejövetelt, gyűlést tartunk, amelyen zászlót vonunk, illetve hordozunk, elénekeljük a Himnuszt, vagy a Híszkegyet, de aztán, amikor a hétköznapi munkára térünk, a hét többi hat napján, nem gondolunk többé az eszmére. Mennyire célravezetőbb volna a vasárnapot inkább a magunkbaszállásra és lelki és testi felfrissülésre fordítani és a hétköznapiakon végezni el építő munkánkat, mégpedig külön-külön mindenki a maga helyén, ott, ahova állítva van. Ennek sokkal több lenne az eredménye, mintha együttesen, de csak áhítozunk ennek elvégzésére.

Nem jogos a délibábos szemlélet. De hozzáteszem, hogy ma kevésbé, mint valaha.

Nem vagyunk gazdag nép, de ha azt, amit ünnepélyekre, némely túlpompás emlékművekre, emléktárgyakra, kolportázzsal körülhordozott emlékkönyvekre költünk, ha ezeket az összegeket teremtő, nemzeti, kulturális vagy gazdasági célokra fordítanók, sokat érnének el.

Az a bajunk, hogy általános bizalmatlanság és irigység van a társadalomban.

Tudom, hogy magyaroknak nehéz összetartást hirdetni. Mégis meg kell tennem ezt is. Tehetem, mert bár nem visz rá a lázadó, büszke egyéni természetünk, felbuzdulásunkban mégis mindig össze tudunk fogni és ha ökölrel az asztalra vágunk, mondván: „most pedig ezt megcsináljuk”, csodákat tudunk művelni. Most pedig olyan időben élünk, amikor mindnyájunknak az asztalra kell csapni, hogy „most pedig összefogunk”.

Mi sokfélék vagyunk, talán azért, mert a magyar nagyon tehetséges nemzet. Ne pazaroljuk ezt a tehetséget egymás ellen, hiábavaló dolgokra.

Valaki a második hegedű játszásra a legkitűnőbb és a legalkalmasabb ember, de az első hegedűt soha életében a kezébe ne vegye, mert nem arra való.

Ha valakinek az jut az életben osztályrészszerű bizonyos időszakban, hogy olyan helyen álljon, ahol elsősorban, sőt majdnem kivétel nélkül mindig parancsolnia és vezetnie kell, akkor nemcsak jólesik az embernek, de szükséges is és hasznos is, hogy olyan helyen is lehessen, ahol engedelmeskednie kell.

A vezetés elsősorban példa.

Ha valaki rácafol arra, amit hirdet, sokkal jobb, ha egyáltalán semmit sem hirdet.

Nekünk kötelességünk annyi önismerettel, annyi szerénységgel és annyi nemzeti érzéssel telítve lennünk, hogy önmagunk közül a vezetésre hivatottakat előre toljuk.

Sok ember a jólérségség köntöskében tetszelegve szaladgál és nagyképpen sutog híreket, amelyeknek elbirálására éppoly képtelen, mint hazájával szemben való kötelességnek legelembib megítélésére.

Független szemle

A határainkon túli magyarok fóruma

Alapító főszerkesztő: Kóteles Pál

X. évfolyam 40. szám

1999. október, november, december

Megjelenik: negyedévenként

Kiadja **Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány**

Felelős kiadó: Atzél Ferenc

Felkért főszerkesztő: Lipcsey Ildikó

**Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány
és az Erdélyi Magyarság c. folyóirat
szerkesztőségének címe:**

1116 Budapest Sopron utca 64. I. em.

Telefon: 206-2048

Fax: 206-2115

HU ISSN 0865-6819

Formakészítés: **CoGraf**, Budapest

Készült a POSSUM Lap- és Könyvkiadó gondozásában

Felelős vezető: Várnagy László (Tel.: 06-209-345-318)

KÉZIRATOKAT NEM ÖRZÜNK MEG

ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.

AZ ALÁÍRT CIKKEKÉRT A SZERZŐK

VISELIK A FELELŐSÉGET.

A SZERKESZTŐSÉG FENNTARTJA

AZ ÍRÁSOK SZELLEMEÁT ÉS TARTALMÁT

NEM ÉRINTŐ RÖVIDÍTÉSEK JOGÁT.

Előfizethető az alapítvány címén

(1116 Budapest, Sopron út. 64.).

Előfizetési díj – belföldre: 1400.-Ft./év; külföldre: 20 USD vagy ennek megfelelő valuta légipostai díjjal együtt. Kérésre (akár úzenetrögzítönkön keresztül is) belföldre befizetési csekket küldünk. Ezzel kapcsolatban lásd még az 48. oldalon lévő „fontos tájékoztató” c. cikket.

A folyóirat támogatására küldött befizetésekröl – kérésre – (APEH) igazolást állítunk ki, mely összeggel támogatöink a befizetés évében adó-alapjukat csökkenthetik.

Forintszámlánk:

Országos Takarékpénztár (OTP)- Szentendrei

Fiók 11742087 – 20071776

Devizaszámlánk:

(11742087) 11763426 – 19375014 USD

(11742087) 11763426 – 19375887 EUR

Angol elnevezés: National Savings and

Commercial Bank Limited (2000 Szentendre)

Adószámunk: 19667173-2-43

Lapunk megvásárolható vagy megrendelhető AZ ERDÉLYI MAGYARSÁGÉRT ALAPÍTVÁNY-nál (1116 Budapest, Sopron út 64. Tel.: 206-2048; Fax: 206-2115), a PÜSKI KÖNYVESHÁZBAN (1013 Bp., Krisztina krt. 26), valamint a CUSTOS-ZÖLD KÖNYVESBOLT-ban, (1024 Bp., Margit krt. 7.)

E lapszámunk megjelenéséhez hozzájárult a Nemzeti Kulturális Alapprogram és az Illyés Alapítvány

**KÖVETKEZŐ SZÁMUNK 2000
MÁRCIUS MÁSODIK FELÉBEN
JELENIK MEG**

TARTALOM

- Az elloptott forradalom (Lipcsey Ildikó)
- Teleki Pál: Merjünk magyarok lenni (4. befejező rész)
- Az Állandó Magyar Értekezlet

VALÓSÁG-MÉRLEG

Székelyhidi Ágoston: Temesvári mérték	2
VITA ERDÉLY JÖVŐJÉRÖL	
Szász István T.: Rendhagyó gondolatok Erdélyről, az ezredvégen	3
Borbély Zsolt Attila: Jövöképek	6
Harrach Gábor: Státustörvény és megmaradás	8
Szász István T: Tizedik évfolyamában jár az Erdélyi Magyarság	11
„Erdély az öt válságóc egyike” (L. I.)	12
Pápfy Endre: Erdély magyar egyeteme	14

MŰHELY

Nagy Árpád: A Román Görögkatolikus Egyház	16
Okos Márton: Csak rajtunk múlik	21

SZÉPMÍVESSÉG

KORTÁRS ERDÉLYI KÖLTÖK

Bágyoni-Szabó István	22
Paizs Tibor	22
Czegö Zoltán	23
Szöllösy Tibor: A kigyó önmagába mar (részlet)	25

DOKUMENTUMOK

A ROMÁNIAI MAGYARSÁG ÉLETÉBÖL

Nemzetépítő platform	27
----------------------------	----

FIGYELÖ

Czirják Árpád: Erdélyi Magyar Brevárium II. (Lipcsey Ildikó)	31
Kovács Attila: Európa Bizánc kapujában	34
Pro Kárpátalja Munkacsoport	36
Hábel György: Balassagyarmat, a „civitas fortissima”	38
Interjú dr. Szabó Árpáddal, az unitárius egyház püspökével	40
Dél-Tiroli autonómia	42
A szlovák kormány nyelvtörvénytervezete	43
Sabin Gherman Budapesten	44
A Kisebbségi és Regionális Nyelvek Európai Chartája	45

POSTABONTÁS

**Lapszámunkat Molnár Dénes:
Erdélyi templomok sorozatának
képei díszítik.**

A képek megtekinthetők és megvásárolhatók
2000. jan. 15-ig a Vármege Galériában.
(1052 Bp.Vármege u. 11.)

Temesvári mérték

Búcsúzunk a huszadik századtól. Magyar módra tesszük: nyugtalan nemzeti lelkiismerettel, szétfeszülő érzelmekkel. Ez a század ugyanis bőséggel adott okot elégedettségre és elégedetlenségre, öröme és fájdalomra.

Elégedettségünket igazolhatja, hogy vészhelyzetek után az anyaország és az anyanemzet vállalja az önépítést. Ismét vállalja. Vele szemben azonban csonkító és bénító kényszerek sorjázanak. Országrészeink leszakítása és a belül romboló önkényuralmak a nemzet harmadát vették a határokon kívülre. Ebbe az elidegentülésbe, ebbe a sorvadásba nem szabad belenyugodnunk. Ezt az elégedetlenséget, ezt a felelősséget is vállalnunk kell.

De miben állhat a távlatos megoldás? Legfontosabbnak éppen az látszik, hogy a nemzeti lelkiismeret éljen és hasson. Szerencsénkre a nemzeti lelkiismeret forrásait és terjedését mind kevésbé korlátozhatják ellenerők és országhatárok. E korlátok lebontásában persze már a nemzeti lelkiismeret működése maga is megmutatkozott és megmutatkozik.

Most, a temesvári felkelés évfordulóján elsősorban erről kell beszélnünk. Temesvár 1989-ben és 1999-ben egyaránt a nemzeti lelkiismeret számára jelentett és jelent mértéket. A nemzeti lelkiismeretet az egyetemes emberi lelkiismeret rangjára emeli. Szigorúan vigyázva, hogy hitelesítsék egymást.

Ezért több a jelképnél, hogy a temesvári évforduló a századfordulóra esik. Az 1989-es felkelés a nyugati és keleti tömbre osztott Európában robbant ki. Azt az európai rendet elnyelte a múlt. Az 1999-es emlékezést már az egységesülő Európában üljük. Európának ezt az új, pontosabban régi és új rendjét a jövő század öntheti szilárd formába. Temesvárnak része volt az előző európai rend megtörésében. Megérdemli tehát, hogy az új európai rend figyeljen rá.

Bensőséges azonosulással, de kint is érvényes fogalmakkal szól erről az emlékünnepe meghívója. „Temesvár magyar közössége számára ezen évforduló mindig többlet-jelentéssel bír, hiszen a sors által kiválasztott képviselőin keresztül történelmi szerep jutott neki: Tőkés László református lelkipásztor a hallgatás falát leromboló bátor kiállása, és hűséges gyülekezetének példás szolidaritása a forradalmi eseményeket kirobbantó szikrát jelentette. Azóta számunkra az 1989-es Temesvár a hűség győzelmét jelenti. A hűséget a sötétséget

legyőző hithez, hagyományainkhoz, menekítendő értékeinkhez, a szülőföldhöz, a közösséghez, a nemzethez, legjobb önmagunkhoz” – írja a Romániai magyar Demokrata Szövetség fiatal megyei elnöke, Toró T. Tibor.

Ezek a fogalmak az önazonosság alapját körvonalazzák. Közösségi értékeket fejeznek ki, más közösségi értékek lebecsülése vagy támadása nélkül.

Temesvár így állta és állja a legnehezebb próbát is: a helyi gyakorlati törekvést egyetemes erkölcsi értékkel méri. Nem ezen a próbán bukott el a búcsúzó század legtöbb pillanatnyi birodalmi, nemzeti, helyi akarata? Nem erre a próbára épülhet a jövő század tartós európai rendje?

Ha történelmi összefüggést keresünk, ezen a nyomdokon rátalálhatunk. Temesvár 1989-ben annak a folyamatnak a végső következményét tárta ország-világ elé, amely a trianoni nemzeti kisebbségi állapotból eredt. Először Makkai Sándor kolozsvári református püspök

összegezte ezt 1937-ben: „Eltételezve attól, hogy a kisebbségi sors politikai, gazdasági, szociális, kulturális szempontból elhordozható-e vagy nem, mindezek mögött legmélyebb gyökerében elviselhetetlen, mert merőben ellenkezik az emberi méltósággal. A mi véreink idegen nacionalizmusok testében... emberi méltóságukban szenvednek olyan kibeszélhetetlen sérelmet, amely a világtörténelem e legsötétebb korszakának valamikor rettenetes ítéletévé fog válni”.

Igen, az igazi tét az emberi méltóság szabadságában vagy elnyomásában jelentkezett és jelentkezik. A trianoni nemzeti kisebbségi állapot azért ellentétes az emberi méltósággal, mert a kisebbséget megfosztja az egyéni és a közösségi önrendelkezés esélyétől. Ahol pedig az egyéni és a közösségi nemzeti önrendelkezés együtt nem érvényesül, ott az emberi méltóság nevében ama „rettenetes ítéletnek” kell érvényesülnie.

Tény, hogy a bibliai szellemű jósolat, a „rettenetes ítélet” 1937 után többször is beteljesedett. Ahol kihívják, ott bizonyára ez tán is beteljesedik. Gondoljunk Európa szegényére, a balkáni vérontásra.

Emlékezésünk ebben érinti az élő történelmet. Temesvár 1989-ben azért forrasztotta össze a nemzeti kisebbséget és a nemzeti többséget, mert a kommunista önkényuralom ez utóbbit is megalázta emberi méltóságában. Temesvár „református lelkipásztor és hűséges gyülekezeté” azért cselekedett példásan, mert saját sorsának méltatlansága ellen tiltakozva az emberi méltóság értékét és mértékét képviselte.

Korszakzáró és korszaknyitó fordulatot erősített ezáltal. Temesvár után a nemzeti kisebbségi állapotot és az emberi méltóság állapotát többé nem lehet külön síkra terelni, külön mértékkel minősíteni. A temesvári mérték jegyében ahol nemzeti kisebbség van, ott emberi méltóságnak is kell lennie.

Mintha teljesülne a sugallat. A temesvári felkelés tizedik évfordulójának közvetlen közelében, 1999 novemberében az Európai Együttműködési és Biztonsági Szervezet elfogadta a nemzeti kisebbségek közösségi önrendelkezésének elvét. Az egyéni önrendelkezési szabadság mellé ezt is kánonná avatta.

Jó tudnunk, hogy az indítékok körében a temesvári mérték felismerése is szerepelt. Ezzel elégedettek lehetünk. Ez örömünkre és büszkeségünkre szolgál. De a nemzeti lelkiismeretnek továbbra is élnie és hatnia kell. Még van feladata.

Székelyhidi Ágoston

VITA ERDÉLY JÖVŐJÉRŐL

Rendhagyó gondolatok Erdélyről, az ezredvégen

A napokban, felkértek, hogy egy civil szervezet őszi ülésén, mint Erdélyből származó értelmiségi, beszéljek nekik szülőföldről. Így ismét alkalmam adódott, hogy elgondolkozzak arról a kérdésről, melyet a közönyös kívülállók már lerágott csontnak neveznek, de az Erdélyben született ember számára egy életen át hordott szent kereszt, egy olyan lelki teher, melyből építkeznek, s melyet megpróbál ugyancsak építő szándékkal átadni utódainak, és ha lehet másoknak is.

Ez a furcsa adakozás, egy súlyos kereszt örökké megsokszorozódni képes súlyának átruházása, nem valódi átruházás, hiszen a magamé semmivel sem lesz könnyebb általa.

Ez az a nemes súly, mely alatt görnyedezve az azt hordozó többit, jobbat adni kényszerül. Ez az, ami paradox módon doppingszerként hajt, betölteni azokat az öröket, melyeket a keresztet nem ismerők, vagy vállalni nem akarók hagynak, vagy éppen vájnak tudatos munkával, abban a nagy egészben, amit nemzetnek nevezünk.

Erre a szóra ma már sokan kapják fel a fejüket. Erdély, nemzet! Mi következik itt még? Gondolják!

Éppen a napokban kaptam meg – véletlenül teljesen egynemű közegből – a figyelmeztetést, hogy jobboldali vagyok. Miért most jöttek erre rá, sok száz megírt egészségpolitikai és kisebbségpolitikai cikk és tanulmány után? Mert most egy cáfolhatatlanul leírt mondat, olvasatukban nem a józan ész szerinti igazságra figyelmeztette őket, hanem úgy vélték, hogy az egy kormánypolitikust mentegtek.

Hogy lehet, a lapban közölt kép tanúsága szerint „jóarcú újságíró” ilyen jobboldali? Kérdezte az egyik telefonáló.

Íme hölgyeim és uraim. Az ezredvég szabad Magyarorszáგában, az egy mondat alapján jobboldalinak kikiáltott újságíró megkapja billogát, mert-hogy a jobboldaliság az bűn, és még az is kiderül, hogy legalább kutyaféjű, vagy patás lény kellene legyen, hogy küllemében is megfelelően az igazi jobboldalival szembeni elvárásoknak.

Nos ebben a közegben és hangulatban kell Erdélyről gondolkodnom, és leírnom a ma és itt bennem felbukkanó érzéseket-gondolatokat. Ószintén, kertelés és hátsó szándok nélkül, függetlenül attól az egyébként emberi és természetes óhajtól, hogy azok mindenki tetszését kiváltásák.

Mivel kezdjem tehát Barátaim!

Talán azzal, hogy Erdély sorsa eldőlt?

Már réges-régen eldőlt. Ha megpróbálom fordított kronológiai sorrendben felsorolni az okokat, hosszú lajstrom kerekedik ki.

Erdély sorsa eldőlt a rendszerváltásnak nevezett eseményekkor, amikor nem lehetett úgy politizálni, hogy a megtipott magyarság némi kárpótlást kaphasson. Erdély sorsa eldőlt a kommunizmus éveit alatt, mikor Rákosi, majd még nyíltabban és határozottabban Kádár, biztosította román elvtársait, hogy nem érdeklí az ottani magyarság sorsa.

Erdély sorsa eldőlt a második világháború végén, mikor a sikertelen kiugrási kísérlettől, földrajzi helyzetünkétől és már a harmincas évektől a németeknek minket kiszolgáltató angolszász magatartástól függetlenül, megkaptuk az utolsó csatlós kiüntető címet.

Erdély sorsa eldőlt amikor kénytelenek voltunk belépni a második világháborúba, nem csak a saját hibánkból, hanem mindkét oldalról minket ért nyomások, ármányok és

ármányos döntések miatt, majd nem vettük komolyan Molotov figyelmeztetését.

Erdély sorsa eldőlt mikor nem tehattünk mást, mint amit tettünk, és elfogadtuk a revíziót a potenciális vesztes kezéből.

Erdély sorsa eldőlt mikor Roosevelt még a harmincas években, nem volt fogadókész a magyarok angolszászbarát szárnyának kísérleteire, egyéb kockázatokra hivatkozva deklarálván, hogy nem szabad a magyarokat a németekkel szembefordítani.

Erdély sorsa eldőlt mikor Trianon után a „magyar” emigráció mindent elkövetett a Bethlen korszakban csodák-csodájára konszolidáló ország ellen. Gondoljunk csupán Jászi Oszkár aknamunkájára.

Erdély sorsa eldőlt természetesen Trianonban, ahol a szándékok alapján a ma globalizációnak nevezett folyamat ősgyökereit sejtem felbukkanni.

Erdély sorsa eldőlt a gyulafehérvári nagy gyűlésen, ahova sok ezer román a MÁV szerelvényei ingyen szállítottak.

Erdély sorsa eldőlt amikor a szászok a Romániához való csatlakozást deklarálták, nem sejtve, hogy Európa legnagyobb etnikai katasztrófájának, saját öngyilkosságuknak az oklevelét írják alá, és 70 év alatt letörtöletnek a kontinens etnikai térképéről, 800 éves – egyedi – kultúrájukkal egyetemben.

Erdély sorsa eldőlt a titkos bukaresti szerződésben, 1916-ban.

Erdély sorsa eldőlt a kiegyezés után, mikor az unió adta lehetőségek és a nagy magyar gazdasági fellendülés közepette, a nacionalistának nevezett magyar politika legfényesebb korszakában, Erdélyben a gazdasági erőviszonyok a jobban szervezkedő románságot hozták helyzetbe. Helyi és romániai bankjaik révén megszerzték a magyar földeket, és megerősödve jöttek ki azokból az évtizedekből, amelyeket legsötétebb elnyomásuk éveiként hirdetnek.

Erdély sorsa eldőlt amikor a szomszédos ellenfeleket hagyományosan és folyamatosan alábecsülő magatartással, nem áldoztunk az ellenpropagandára, azzal a propaganda hadjárattal szemben, melyet későbbi csonkítóink másfél évszázadon át folytattak ellenünk a nagyvilágban, akár nagy áldozatok árán is, de azokat szó nélkül vállalva.

Erdély sorsa eldőlt mikor 1848-ban a Habsburgok az *oszd meg és uralkodj* oly sikeres politikájához folyamodtak.

Erdély sorsa eldőlt az ellenreformáció során, mikor protestáns hit által vonzott román tömegeket a görög katolikus hittel megajándékozva, a modern román kultúra és nemzeti öntudat alapjainak lerakásához teremtették meg – mit sem sejtve – a feltételeket.

Erdély sorsa eldőlt a XVIII. században, mikor oklevelek szerint pontosan kimutathatóan, az elnyomó fanarióta görög kereskedő uralkodók elől a fejedelemségek románjai, százazrével özönlöttek be a Monarchia területére, és néhány évtized alatt Erdélyben abszolút többségre kerültek.

Erdély sorsa eldőlt az 1600-as véres háborúk pusztításai során.

Erdély sorsa eldőlt a török és a tatár dúlások és sarcolások évszázadaiban. Erdély sorsa eldőlt, mikor először kezdték az igénytelen románokat várjobbágyoknak telepíteni.

Erdély sorsa eldőlt mikor a három nemzet közé fel nem vett románság, a hegyekben gyarapodott, „jogok nélkül, de földrajzilag és politikailag védetten” hiszen nem volt hadrafogható, nem volt adóztatható és csak a völgyek magyarjait pusztította a háború és gyengítette a sokféle adó nem.

Erdély sorsa eldőlt mikor szemben a nagy nyugati abszolút monarchiákkal, ahol még a nemzeti tudat kialakulása előtt homogenizálták nyelvileg a lakosságot, itt mindenki otthonra lett. Mikor a Szent Korona védelme alatt a máshol tapasztalt egységesülés helyett itt nemzetek születtek. Gondoljunk csak a szlovákokra, ruténokra, szászokra (mert itt alakult ki ez a keverék) vagy a védelmet nyert horvátokra, rácokra, később az itt gazdagodó svábokra és nem utolsósorban az európai, latinos kultúráját és ábécéjét itt felépítő románokra, de akár arra, hogy Európában itt voltak a legkevésbé korlátozó zsidó törvények.

Erdély sorsa eldőlt a Szent Istváni intelmekkel.

Erdély sorsa eldőlt mikor ide települtünk, a népek országújtjára.

Erdély sorsa eldőlt mikor Csaba királyfi Bizánc, vagy a tejút felé rántotta lova kantárszárát.

Erdély sorsa eldőlt, miért ne, talán már akkor, mikor a sumérok Magor törzse első feltételezett őshazájából a Kárpát-medencéből a közel-keletre ment.

Erdély sorsa eldőlt talán már amikor az Úr megteremtette.

De Erdély sorsa igazán akkor pecsételődött meg, amikor a ma globalizációnak nevezett nemzetek feletti gazdasági erők elkezdtek menetelésüket, és az első világháború utáni újrafelosztást úgy találták ki, hogy az még számukra is veszélyesebben jobbra sikerült a tervezettnél.

Nekünk maradt, hogy szidjuk a balsorsunkat. A törököt, tatárt, németet, bolsevikot, Clemenceaut, Benest vagy Titulescut, Sztálint vagy Kádárt.

De valóban eldőlt e Erdély sorsa?

Az utóbbi időben szerzett benyomásaim arra késztetnek, hogy óvatosabb legyek ezzel a kijelentéssel. Erdély sorsa csak akkor dőlhet el, ha nem csak az anyaország de maga az erdélyi magyarság is úgy érzi, hogy nincs tovább. Ott pedig, mérvadó értelmiségi körökben ma is harcos optimizmust, bölcs reményt és cselekvő építőszándékot van alkalmam tapasztalni. Természetesen a minden magyart jellemző, pesszimizmust tükröző vélemények mellett.

Erdély jövője, alapos helyzet-elemzés után még ma is, vagy in-

kább ma már, joggal képzelhető el egy gazdaságilag sokfelé elkötelezett, valamiféle – senkit sem sértő – önállóság formájában. Esetleg valahol a régiók elméletének, s talán gyakorlatának világában. Sajnos azonban a nagypolitika makacsul adja jelzéseit az ellenkező irányba is és nem lehet Kelet-Európában annyi tömegsír, ami meggyőzhetné végzetes tévedéséről. Ennyire vakok nem lehetnek. Marad tehát az a feltevés, hogy más terveik vannak térségünkkel.

Ma az erdélyi magyarság még maga sem tud szabad akarata szerint, és hatékonyan tervezgetni saját sorsáról. Szigorú külső elvárásoknak kell megfelelni, hogy ne kerüljön a rossz fiú szerepébe. És közben nagy igyekezettel próbál megfelelni az elvárásoknak, különös módon, Európa legnagyobb, saját szülőföldjén ilyen helyzetbe került kisebbsége, porlik mint a szikla. Hogy a kiváras meddig lehet eredményes és mikor igazolódik azoknak a véleménye, akik már nem a terület, hanem a lélekmentés teóriáját emlegetik, ki tudja? Az bizonyos, hogy nincs már szó évszázadokról. Hiszen maga az anyaország lakossága is néhány évtized alatt negyedével fog csökkenni. Többel, mint az erdélyi magyarság mai lélekszáma.

Miért kell beszélünk Erdélyről, túl azon, hogy egy nemzet illik, hogy ismerje történelmét, illik, hogy tudjon a világban élő nemzettársairól, illik, hogy felháborodjon az általuk elviselt igazságtalanságokon (és ez még akkor is illendő lenne, ha más nyelvet beszélnének), túl minden megszokott érven.

Azért mert az erdélyi magyarság még megrokkantott szellemével is tud adni nekünk, mert a mai Magyarországon magyarságtudata mélyen az elvárható sőt a szükséges alatt van. Mert mindaz ami itt már kipusztult belőlünk, ott mint egy elfelejtett génbankban megtalálható. Mert elvesztése okainak ismerete, azok okos feltárása, további veszteségektől óvhat meg minket.

Ha nacionalizmussal vádolnak, ha a másság elfogadásának képtelenségét sütik ránk, ismerjék meg Erdély szellemét. Az európai tolerancia fellegrára volt évszázadokon át.

Gondolják el hölgyeim és uraim, ha az erdélyi magyarok helyén, mondjuk írek laknának. Mi lenne Románia sorsa? És mit kap a világ

legbékésebb kisebbsége a világtól? Semmit. Annál többet remélhet az aki az erő eszközehez nyúl. Csak okosan csinálja. Sajnos erről győz meg az utóbbi évek történelme. Az erőszakos ellenfél vagy tárgyalópartner nehéz, azzal kompromisszumokat kötnek. A politikai eszközöket alkalmazó, csupán kényelmetlen. Azt lerázzák magukról.

Ha nacionalizmust akarnak reánk bizonyítani, mert nemzetet emlegetünk, ami egyben Erdély emlegetését is jelenti hiszen a nemzet közel egy ötöde ott él, akkor soha ne felejtjük el, hogy számunkra a nemzet már nem genetikai fogalom. Ez évezredek után már csak tudományos csemege lehet. *Magyar az aki felvállal egy kultúrát, egy hagyományt s ezzel egy gondolkodásmódot. Ennek kincseiből gyarapodván építkezik s ekként megerősödve majd könnyebben fogad be más kultúrákat is, és cserébe a magáéból is felkínál befogadásra értékeket a más kultúrát és hagyományt felvállalóknak.*

Hogy mennyire nevetséges a nemzet emlegetése miatt vád alá helyezni valakit, azt egy olyan példával fogom cáfolni, melyet tudós történészek is elfogadtak tőlem.

A mellüket – kellően biztonságos helyen – verdeső díszmagyarok, akik ha tenni kell inkább a gyász jelzöt érdemelnék, nem is sejtik, hogy miközben mi a finnugor és a sumér elméleten vitázókat figyeljük legközelebbi rokonainkat keresvén, azok itt élnek mellettünk. Mert genetikailag legközelebbi rokonaink a szent korona alatt velünk együtt felcseperedett népek, akik az alig néhány generációs múltban keveredtek velünk, és nem azok akiktől sok ezer évvel ezelőtt búcsúztunk el valahol a történelem kódében. Ezek közül is a legközelebb állók a románok, mégpedig a moldovai románok. Ezekben a legkevesebb a valódi vlah vér, amiből csupán pár ezer „donor” érkezett oda a Balkánról s csak lágy nyelvével asszimilálta az ott – Magna Cumaniában – élő kunokat (kiknek egy része velünk egyesült), és a Bandinus kódex szerint ott még többségben élő magyarokat s később a csángókat. Mi pedig – az Illyés Gyula által leírt csodálatos, spontán asszimiláló készségünkkel – a később elszaporodott románok sokaságát olvasztottuk magunkba, a már említett közösen beolvasztott kunok mellett. Ezért az erdélyi románok sem állnak oly távol tőlünk. A havas-

alföldi románsággal a kun rokonság köt össze.

Mindebből az következik, hogy genetikailag egy moldovai románnak több, vagy legalább annyi esélye van az ősmagyar gének hordozására, mint a mit sem sejtő dunántúli magyarnak. Ami persze kicsit odébb és más megközelítésben fordítva is érvényes.

Erdélyről pedig még sok minden mást. Máskor és más alkalmakkor, itt és mindenhol.

Beszélni kell arról, hogy volt idő mikor a magyar kultúrát, annak átmentését, tehát a magyarságot Erdély jelentette. És megfelelt ennek az elvárásnak. S arról, hogy cserében mit is kapott?

De tanulságos lenne végiggondolni, hogy az itt és most is felismerhető gondolkodás és magatartásmódok, miként vezettek Erdély elszakításának megkönnyítéséhez.

Különösen érdekes lenne azt tanulmányozni, amint és amiért az utóbbi évtizedekben eltűntek az Erdélyre vonatkozó ismereteink, és csökkenni kezdett az arra irányuló érdeklődés.

Kibontható lenne az a gondolat is, hogy az általunk ismert, Erdélyt kutató, megismerni akaró, pártoló, szerető emberek közül miért kerültek ki arányaikban sokkal többen, a

jelen – főleg a háttérben és szerényen munkálkodó – kiválóságai.

Fontos lenne utánanézni annak, hogy az 1989-es események után miként rombolódott le olyanokban is az Erdély kép, akikben addig még létezett. Miért felületes az ilyen irányba ható információk megítélése.

Ismernünk kellene az ottani magyarok jelenlegi helyzetét, gondolkodásmódjukat és küzdőterük adta lehetőségeiket, reményeiket, vágyait. Sokkal gondosabban kellene tájékozódni a románság jelenkori hozzáállásáról, magyarságképéről, együttéléssel kapcsolatos őszinte véleményéről, a nyugati szomszédokkal kapcsolatos terveiről, szorongásairól, a bennük a túlnyerés miatt lapangó félelmekről.

Ismernünk és becsülnünk kellene szomszédaink valódi értékeit.

Tanulmányozni kellene a politikai és gazdasági trendek érdekeit, s azt, hogy ezek miként hozhatók párhuzamba a mi érdekeinkkel, netán álmainkkal.

Mert most Erdélyt felejtetik el velünk, legközelebb pedig magyarságunkat, kultúránk gyökereit, egyetlen igazán értékes kelengyénket melyet magunkkal vihetünk az Európával újra megkötendő frigybe.

Dr. Szász István T.

Átalvető

Megjelent testvérlapunk, az Átalvető legújabb, decemberi száma.

NÉHÁNY CIKK A TARTALMÁBÓL:

- A 2000. év küszöbén. Ünnepi helyzetelemzések.
- Tíz éves az „Új Románia”. Király Károly /és más elemzők/ írásai.
- Nyilatkozatok, dokumentumok az utóbbi hónapok erdélyi vonatkozású hazai politikai, társadalmi eseményeihez kötötten.
- In memoriam Módy Jenő...
- Benedek Elek, Szerb Antal emlékezete.

EGY PÉLDÁNY ÁRA:

Egyéni postázással: 150,- Ft
 Csoportos postázással (Minimum 10 példány!): 125,- Ft
 Külföldre (nyugat) 420,- Ft

Az előfizetéseket egyszerű postai utalványon kérjük feladni a következő címre: EMTE 7101 Szekszárd I., Postafiók: 480

JÖVŐKÉPEK

Az erdélyi magyarság immár nyolcvan esztendeje egy elenséges idegen hatalom uralma alatt él. Természetes, hogy politikai elitjét megosztó legfontosabb törésvonal ezen elnyomó hatalomhoz fűződő viszony mentén húzódik.

Egyik filozófia szerint, melyet több jelzővel illettek eddig, a „labancból”, mely erős negatív konnotációval terhelt, az objektivitásra törekvő „helyzetben gondolkodón” illetve „kisebbségi politikuson” keresztül a megítélésem szerint torzult pozitív „mérsékeltig”, úgy véli, hogy elfogadva a meglévő kereteket kell elérni – jobbára párbeszéd, tárgyalás, paktumok útján – amit lehet. Borbély Imre Neptun¹ című tanulmányában kifejtette: az olyan politikának, mely nem tűz ki egy végcélt, ami a képviselt közösség hosszútávú fennmaradásával kecsegtetne csak az asszimiláció elodázása lehet a ki nem mondott célja. Ez a politika a végig nem gondolt gondolat politikája.

Frunda György, aki ennek a vonalnak az egyik emblematikus figurája, a következőképpen nyilatkozott az RMDSZ-en belüli ellentétéről az elnökválasztási kampányban: „Nincsenek kérem radikálisok és mérsékelték az RMDSZ-ben, mindez újságírói kitaláció! Vannak elméleti politikusok, akik kitűznek egy végcélt és erről filozofálgatnak, és vannak reálpolitikusok, akik azt mondják, el kell érünk, hogy ennek a közösségnek biztosítsuk a jobb megélhetést.”² Tény, hogy a „mérsékelt-radikális” különbségtételt a magyar és a román sajtó közösen oktrojálta rá az erdélyi magyar politikumra s hogy e megkülönböztetés sugallata félrevezető. De most nem ezzel szeretnék foglalkozni s azzal sem, hogy éppenséggel a „végig nem gondolt gondolat politikájának” képviselője beszél arról némi éllel, hogy „egyesek filozofálgatnak” meg „végcélt tűznek ki”, hanem azaz, hogy mi is itt a cél, amiben

A megadott téma – Vita Erdély jövőjéről – igen szerteágazó, több síkon megközelelíthető. Jómagam az erdélyi magyarság politikai érdekképviselésén, az RMDSZ-en belül artikulálódott implicit és explicit jövőképekről és ezek konkurenciaharcáról szándékszom szólni.

Frunda az RMDSZ létértelmét látja. A cél a közösség jobb megélhetése. Romániában – egy etnokrata sovínizmussal átítatott közegben – sajnos a jobb megélhetés iránti vágy többnyire a magyar individuomot asszimilációra vagy emigrációra készíti. Ahhoz, hogy e megkülönböztetés megszűnjék, tudomásul kell venni, hogy egy ideig a minél nagyobb önállóságért – és ezen belül egy élhetőbb életért – folytatott küzdelem kontraproduktív az életszínvonal szempontjából. Megjósolható, hogy a román ellenállás a magyar önrendelkezési törekvésekkel szemben nem fogja javítani a magyar közösség közérzetét és anyagi helyzetét. De sajnos nincs más lehetőség, már amennyiben valaha Erdélyben magyar gyarapodást és prosperitást szeretnénk, mint ezt az árat megfizetni. Ez persze nem a kormányzati szintű alkudozás és bájoltság, hanem a céltudatos konfrontáció, a saját érdek érvényesítésének útja, melynek során pl. külpolitikai síkon éppen annak ellenkezőjét kell üzeni a szupranacionális hatalmaknak, mint amit a kormányzati szerepvállalás tesz. Azt, hogy az erdélyi magyarság ügye megoldatlan, hogy csendes etnikai tisztogatás folyik ellenünk, hogy 80 éve a román állam célja az eltüntetésünk. S ezt minden síkon, minden fórumon, minden szájból.

Tamás Sándor mutat rá igen találóan (nevesítés nélkül) a Frunda György által (is) képviselt politikai filozófia buktatóira és mögötteseire: „ismerve a sajátos romániai politikai viszonyokat, megállapíthatjuk ennek a hatalomnak egyetlen célja, hogy megvalósítsa a „Románia nemzeti, szuverén és független, egységes és oszthatatlan állam” kitételt. Ez az Alkotmányba foglalt programtétel az egyik legfőbb államhatalmi cél. Az a kisebbségi politizálást vállaló politikus, aki a hatalommal alá-fölé rendeltviszonyban áll, akarva akaratlanul a fent említett cél megvalósulásához járul hozzá (...) A kisebbségi politizálás nem akar ki lépni az államhatalom által alkotott létkeretből, s így az etnokratikus állam kiépítésének szerves részévé válik.” (kiemelés az eredeti szövegben)³

Éppenséggel az adott etno-diszkriminatív létkeret feszegetése az erdélyi magyar nemzeti közösség legfőbb érdekvédelmi szervezetének immanens célja és létértelme. Aligha az a kötelessége e szervezet frakcióvezetőjének, hogy az autonómia gondolatkörének felvállalásáról szóló vitában⁴ a szónoki pulpitust csapkodja a román alkotmánnyal és közben azt kiabálja, hogy amíg ez az alkotmány hatályban van addig őt senki nem kényszerítheti a megsértésére. Hanem éppenséggel annak megfogalmazása ország és világ előtt, hogy az autonómia-törekvések legitimek mind az alkotmányosság, mind pedig a sokat, de általában csak üres szólamok szintjén emlegetett európai normák szempontjából.

Somogyi Attila hívja fel a figyelmet arra, hogy „Bibó István egyik fogalmi újítása volt a „hamis realista” kategóriájának bevezetése. (...) e megnevezés tökéletesen alkalmazható az erdélyi magyar labanc politizálás esetében.”⁵ Anélkül, hogy egyetértene azzal, ahogy Bibó használja az általa megalko-

tott fogalmat, igazat kell adnom a szerzőnek e fogalom erdélyi aktualizálásának tekintetében. Mint ismeretes, Bibó a „hamis realista” kifejezés alatt azt a politikát értette, melynek minden egyes gesztusa az adott kontextusban megmagyarázható, de e lépések sorozata nemzeti katasztrófába vezet.

Ez lenne tehát az egyik oldal. A másik oldalon az önálló magyar politikai érdekek és értékek mentén gondolkodók körében több jövőkép is artikulálódik. Külön érdekessége az erdélyi magyar politikának, hogy az erdélyi magyarság jövőjével kapcsolatban világos és határozott – de egymásnak ellentmondó – elképzeléseket vallók jobban kijönnék egymással, mint a program nélküli, eseménykövető, teleológia-igamorf fősodorról.

Az egyik markáns elképzelés megfogalmazója Borbély Imre volt. Az általa a „Merre vigyük végzetünk” c. tanulmányban papírra vetett társnemzeti koncepció azóta átlépte Erdély határait és a felvidéki magyarság önrendelkezési törekvéseinek egyik meghatározó fogalmává vált.⁶ A tanulmány számba veszi az elvben szóba kerülő jövőalternatívákat, majd a társnemzeti státusz mellett teszi le a garast: „Az RMDSZ politikai célkitűzésének megfogalmazásánál alapvetően tekintetbe kell venni az erdélyi magyarság számából adódó azon képességét, hogy egy nemzet összes kulturális, gazdasági és politikai funkciójának eleget tegyen. Ügyszintén tekintetbe kell venni a sok száz évig itt élt magyarság saját értékkeremtő tevékenységének és államalapítói szerepének ismeretéből eredő nemzeti öntudatát, továbbá a 89 óta tanúsított politikai önszervező és reprezentáló kapacitását, kreatív – a hatalom által sajnos szabotált – hozzájárulásait az ország kívánatos demokratizálódása és gazdasági talpra állásának érdekében.

Másrészt, a társnemzeti fogalom és a hozzáfűzött gondolati és intézményrendszer az, amely még a természetszerűleg csökkent szuverenitás dacára is rendelkezik azokkal a védelmi funkciókkal, amelyek szükségesek e népcsoportot fenyegető gazdasági, kulturális és joggyakorlati megkülönböztetés

hathatós csökkentésére, illetve elhárítására.

Így a lehető legmegfelelőbb politikai cél, amely elérése, elismertetése és megtartása az RMDSZ fő igyekezete kell, hogy legyen, a társnemzeti státusz.⁷ (kiemelés tőlem, BZSA)

A társnemzeti koncepció mint végcél keretbe foglalhatja az erdélyi magyar önrendelkezési igyekezetet s annak egyes megvalósulási szakaszait, nincs ellentmondásban sem a federatív Románia koncepciójával, sem pedig az autonómia-törekvésekkel.

Az önálló Erdély vagy legalábbis Erdély önállósodásának elképzelését az RMDSZ-en belül a leghangosabban a Reform Tömörülés fogalmazta meg. A platform legutóbbi, csíkszeredai kongresszusának stilszerűen 12 pontba foglalt zárónyilatkozatának 5. pontja leszögezi: „Az önálló RMDSZ politikának meg kell jelenítenie Erdély regionális gazdasági, kulturális és politikai érdekeit. Erdély potenciális mozdony szerepe Románia integrációjában akkor hasznosítható, ha törvényi keret biztosítja a szubsidiaritás szellemében, hogy a megtermelt javak döntő része itt kerüljön felhasználásra, a fejlesztés programját pedig a régió által választott testület dolgozza ki.” A Reform Tömörülés javaslatára a májusi RMDSZ kongresszus a Szövetség programjába vette az erdélyi regionális érdekek képviselőjét és az erdélyi románság stratégiai partnerkénti elismerését.

Az autonómia s ezen belül a területi autonómia legkeményebb és legkövetkezetesebb harcosa az Erdélyi Magyar Kezdeményezés. A platform 1992. március 14-i keltezésű programnyilatkozata jóval az autonómia gondolatiságának a hivatalos RMDSZ programba kerülése előtt leszögezi: „célunk az önrendelkezés valamennyi (személyi és közösségi) formájának megvalósítása, így a kulturális, a gazdasági, politikai és a területi autonómia megteremtése – (...) a tömbmagyarság, a vegyes lakosságú településeken élők, valamint a szórványban élők számára.” E platform lényegében a Székelyföldi Politikai Csoport utóda. E politikai csoportosulás kezdeményezte az RMDSZ-en belül

elsőként a belső önrendelkezés elve mentén az autonomista önépítkezést a Szövetség számára. Vezetője, Katona Ádám már 1991-ben Székelyföld területi autonómiájáért szállt síkra. Agyagfalvi kezdeményezését lényegében az akkori hivatalos RMDSZ-vezetés szabotálta le. 1992 őszén, a már említett Kolozsvári Nyilatkozatban, majd a kongresszusi határozatokban a következetes autonomistáknak sikerült ugyan elképzeléseiket a hivatalos program és alapszabályzat rangjára emelni, de két éves építkezés után az 1993 januárjában megválasztott elnök, Markó Béla fokozatosan a labancok oldalára állt át. Azóta az RMDSZ legfőbb célkitűzései – autonómia és önrendelkezés – felettébb ritkán nyernek a románság felé megfogalmazást, az autonómia-program lebontása a konkrét paragrafusok síkjára a többszöri fogadkozás és felsőbb fórumok általi megbízás dacára sem történt meg.

Részben ennek köszönhető, hogy az autonomista tábor bizonyos fokig divergens jövőképei dacára képes egységben cselekedni. Tagjai minden bizonnyal egyöntetűen látják: először le kell váltani a jelenlegi, hatalmi pozíciójához foggal-körömmel ragaszkodó kétéles elkötelezettségű vezetést s utána lehet nekilátni a tulajdonképpeni építkezésnek, a valódi közösségi érdekképviselőnek.

Borbély Zsolt Attila

¹ Borbély Imre: Neptun, Romániai Magyar Szó, 1993. szeptember 25-26

² Interjú Frunda Györggyel, HVG, 1996. szeptember 14.

³ Tamás Sándor: Valahol mi is utat tévesztettünk, Erdélyi Napló, 1995. május 17., 6. o.

⁴ A Kolozsvári Nyilatkozatot megelőző párázs vitáról beszéltek, amire 1992. október 25-én került sor a Küldöttek Országos Tanácsában. Tokay György akkori alakításának felidézése azóta is sokunk arcára csal beletörődő mosolyt.

⁵ Somogyi Attila: Az erdélyi magyar politika fő törésvonalai, Kapu 1999/9, 33. o.

⁶ Elnyomott kisebbségből legyen társnemzet – az Együttélés politikai mozgalom kiadványa, lásd továbbá: Nemzet és társnemzet c. Noszvajon megrendezett konferencia anyagát, kiadta a Kárpát-Alpok alapítvány, 1994

⁷ Borbély Imre: Merre vigyük végzetünk?, Hítel, 1991/13-14

Státustörvény és megmaradás

A NEMZET, MINT KEDVEZŐ BEFEKTETÉS

A nemzetrészek jövőjét jelentő fiatalság és az önazonosság megőrzését garantáló értelmiség elvándorlása, a szórványvidékeken – elsősorban a történelmi magyar múlttal rendelkező városokban – a többségi nemzetbe való beolvadás, valamint az alacsony születésszám és a magas mortalitási arány együttesen olyan mértékben apasztják a kisebbségeket, hogy néhány évtized múlva, a magyar közösségek zömét adó idősebb generáció kihalásával – amennyiben nem történik radikális fordulat – egy drasztikus mértékű létszám-csökkenésnek leszünk kényszerű tanúi.

A '89-es romániai fordulat óta mintegy 130 ezer erdélyi magyar hagyta el szülőföldjét, többnyire a fiatalság és az értelmiség; a Vajdaságból több mint 50 ezren menekültek el a háborúk és a nélkülözés elől, s a kárpátaljai fiatalság zöme is itt él, mint áttelepült vagy vendégmunkás. Sorbán Angela szociológus 1997-es felmérései szerint a 35 éven aluli határon túli magyar fiatalok 41 százaléka foglalkozik a kivándorlás gondolatával; az értelmiségre ugyanez Kárpátalján már 53, a Vajdaságban 51, Erdélyben 40, a viszonylag stabil életszínvonalat biztosító Szlovákiában pedig 38 százalékban mondható el. Ami pedig a leginkább elgondolkodtató adat: a határon túli fiatal magyar diplomásoknak kétharmada hagyná el hazáját, ha lehetősége adódna rá.

Tekintettel tehát a tényekre, vagyis az utódállamok kormányainak beolvasztó, illetve kivándorlásra készítő politikájára, valamint ennek társadalmi és demográfiai következményeire, a határon túli magyarokért alkotmányosan és ténylegesen is felelősséget viselő polgári koalíciónak olyan megoldásokban kell gondolkodnia, amelyek egyfelől csak a magyar állam politikai akaratától függenek, másrészt az anyaországnak az utódállamokkal szembeni gazdasági és politikai többletén nyugszanak, harmadszorra pedig súlyuknál fogva tompítják a kivándorlási hajlandóságot, s az asszimilációval szemben is hatékony ellenszert képeznek. Az ilyen megoldások nagy előnye, hogy nem kell egyeztetni és alkudozni az utódállamok egyetlen kormányával sem. Felbecsülhetetlen az a gazdasági, kulturá-

lis és nem utolsósorban politikai segítség, amit a közép-európai térség legelőnyösebb helyzetben lévő állama, Magyarország nyújt a nemzetrészeknek (Illyés Alapítvány, Új Kézfogás Alapítvány, Duna Televízió, kiemelt költségvetési támogatások stb.). Az anyaország nyújtotta támogatás, akárcsak a saját kisebbségi intézményrendszerek kiépítése, elengedhetetlenül fontos az identitás megőrzése szempontjából – valójában azonban nem garantálja teljes mértékben a magyar kisebbségek megmaradását, különösen pedig megmaradását. Ehhez ugyanis valami több szükséges: motiváció, érdekelttség. Hódi Sándor vajdasági pszichológus írja: „Nemzeti romantikával, hagyományápolással, az áldozatvállalás mítoszával nem lehet a magyarságtudatot a határon túli magyarság körében fenntartani. A megmaradásért kemény harcot kell folytatni, s ez így lesz mindaddig, amíg a nemzet, mint közös vállalkozás, az életvitel szempontjából előnyös, kedvező befektetéssé nem válik.”

Az utódállamok mindent megtesznek azért, hogy magyarnak lenni ne legyen előnyös befektetés, hogy magyarnak lenni annyit jelentsen, mint belefogni a legelőnytelegebb, legvesztésegebb vállalkozásba. S ez nem csupán a politikai döntésekben és a tömegtájékoztató hangvételében nyilvánul meg. A többségi felfogás a bürokrácia és a társadalmi kapcsolatok mikrostrukturáiba is behatol, így a magyarságot nem csak kollektív szempontból, hanem az egyén szintjén is sérti. Egy tavalyelőtt publikált felmérésből például kiderül, hogy a Kolozs és Kovászna megyei magyarok közel

fele részesült élete során hátrányos megkülönböztetésben nemzeti hovatartozása miatt – egyes korosztályoknál viszont ez az arány a 60 százalékot is eléri. Meg kell tehát teremteni az asszimilációt és elvándorlást előidéző egyéni érdekek hatástalanítása céljából az ellenérdekeltséget, hogy a magyar identitás vállalása „kedvező befektetéssé” váljék. Amennyiben a magyar kisebbségeket részesítik azoknak a jogoknak legalább egy részéből, amelyeket a Magyar Köztársaság polgárai élveznek, a többségi nemzetek tagjaihoz képest jelentős előnyökre tehetnek szert – olyan előnyökre, amelyek kompenzálhatják a kisebbségi létből fakadó hátrányokat, s így önmagukban talán már elég motivációt jelentenek a magyar identitás felvállalására. Ezeknek a kedvezményeknek a körét határozná meg a határon túli magyarság magyarországi jogállásáról szóló törvény. Nem lehet eléggé túlhangsúlyozni annak jelentőségét, hogy november 12-én a Magyar Állandó Értekezlet (MÁERT) résztvevői kifejezték politikai akaratukat ennek a lépésnek a megtételére. (Természetesen ez a státus nem helyettesíthet semmilyen saját, a megmaradáshoz szükséges intézményrendszert, ugyanakkor – meglátásom szerint – a megmaradásban való közvetlen és egyéni érdekelttség nélkül bármilyen kisebbségi intézmény csupán lassítani képes a fogyatkozást.)

Egy erdélyi magyar hetilap nemrég riportot közölt a bánági horvátokról. Zágráb ugyanis a Krassó-Szörény megyében található hét horvát falu lakosainak, egyéni és önkéntes alapon, különböző kedvezményeket adott. (S most tekintsünk el attól, hogy ezeket a kedvezményeket a horvát állam a kettős állampolgárság intézményének keretében biztosította.) A riportból megtudhatjuk, hogy e falvak, melyeknek lakosai kezében már ott a horvát útlevelel, kibővült kapcsolataiknak köszönhetően gyors fejlődésnek indultak; az anyaországban dolgozó horvátok komoly pénzüsségeket

visznek haza, a házak udvarán már-kás, új nyugati autók parkolnak, s ami még ennél is fontosabb, a s-románosodás útjára lépett fiatalabb horvát generáció tagjai lázas igyekezettel kutatják családfáikat, s tanulják őseik nyelvét. Ez a gyakorlati példa jól szemlélteti a magyar részről bevezetésre ajánlott hasonló kedvezmények várható pozitív hatását. Ráadásul Magyarország földrajzi közelsége, a térségben betöltött szerepe és relatív gazdasági fejlettsége jóval több előnnyel kecsegtetné a határon túli magyarságot, mint ahogy azt a romániai horvátok esetében feltételezhetjük anyaországuk irányában.

A MAÉRT rendezvényén a szabaddemokratákat képviselő Eörsi Mátyas éppen e pozitív, érdekeltégeremtő hozadéka miatt támadta a státustörvény ötletét. A honatyja a meglehetősen erős és taszító „üzleti ügy” kifejezést használta, hozzátéve, hogy „ennek már semmi köze az identitáshoz”. Pedig egy magát szabadelvűnek valló politikusnak kellené a legjobban tudnia, hogy szabad identitásválasztásról csak akkor beszélhetünk, ha a különböző alternatívák egyenlő esélyeket kínálnak. Márpedig amennyiben a magyarság vállalása „kedvezőtlen befektetés”, éppen az ellenérdekeltég megteremtésével válik lehetővé a szabad identitásválasztás. „Üzleti ügyről” a jelenlegi helyzetben beszélhetünk, amikor is magyarok sokasága kénytelen érdekből feladni vagy titkolni önazonosságát.

A státustörvény akkor tölti be szerepét, ha asszimiláció-gátló hatásán túl az elvándorlási hajlandóságot is csökkenti. Ez főleg a mai határon túli magyar fiatalok gondolkodásmódját ismerve lenne fontos, hiszen a térségben uralkodóvá vált a versenyszellem, s az értékeket – így a nemzeti létből fakadó értékeket is – háttérbe szorította a fiatalság (egyébként egészséges) érvényesülési vágya. Kósa András László marosvásárhelyi szociológus így összegzi erdélyi tapasztalatait: „Kilenc év után általános a kiábrándultság, céltalanság, távolságtartás a közelettől, az önkormányzástól; nagyfokú individualizmus jellemzi az ifjúságot. A mai fiatalság egy kommunikációs világba született, tudja, mit jelent a vállalkozás, a számítástechnika. Ideológiai kérdések alig-alig foglalkoztatják őket.” Sorbán Angéla előbb említett szociológiai felmérése pedig kimutatja: elvándorlási

hajlandósággal elsősorban a pragmatikus értékrenddel – siker, érvényesülés, szabadság, megbecsülés – rendelkezők csoportja jellemezhető, míg a közösségi problémákat és a keresztény-konzervatív értékeket (vallás, család) prioritásként kezelő csoportok inkább szülőföldjükön maradnak. Hódi Sándor fentebbi sorai így különös aktualitást nyernek: amennyiben Magyarország megfelelő mértékben jutalmazza leszakadt nemzetrészeit ugyanazért, amiért saját országaikban büntetik őket, nem csak a nemzeti lét vállalásában, hanem a szülőföldön maradásban is érdekeltéget teremthet.

A magyar államnak meg kell határozni azon kedvezmények körét, amelyek már elegendőek ahhoz, hogy identitásának vállalásában, valamint szülőföldön való maradásában érdekeltté tegyék az egyént. Szerencsére a világon számos állam biztosít különböző kedvezményeket határon túli nemzetrészei számára, az Európai Unió egyes országai – Németország, Spanyolország, Portugália – éppúgy, mint térségünk néhány, történetesen szomszédos állama (Románia, Szlovákia, Ukrajna, Horvátország). Ezen országok jogi és adminisztrációs megoldásai – egyes esetekben – mintaértékűek is lehetnek számunkra, amikor meg kell határozni, milyen jogokkal és kötelezettségekkel járna ez a státusz, illetve ki lehetne jogosult annak birtoklására – vagyis ki tekinthető a magyar nemzet részének a Kárpát-medencében. Azonban bármilyen kritériumot vagy kritériumokat is alkalmazna az anyaország a magyarsághoz való tartozás meghatározásakor, meg kell adni az esélyt a magyar származású, de már az asszimiláció peremére sodródott egyének számára, hogy visszatérjenek gyökereikhez, amennyiben ők is így akarják. Másképp megfogalmazva, a magyarság körét inkább bővíteni, mint szűkíteni kell egy ilyen jogi és adminisztrációs eljárás során.

Borbély Imre temesvári gondolkodó a Magyar Kisebbség című erdélyi folyóirat legutóbbi számában – német minta alapján – meghatározta, milyen személyre szóló előnyöket jelentene egy ilyen státusz:

- magyar útlevelet;
- korlátozott és ellenőrzött körülmények között történő, de a nem-magyar állampolgárokkal szemben preferenciális munkavállalás lehetőségét;

- jogosultságot a magyar felsőoktatásban tanulni minden olyan ágazatban, amelyben saját országában nincs magyar nyelvű képzés;

- részesülést a magyar betegbiztosítási rendszerben (fizetéses alapon);

- politikai vagy önkormányzati funkciókba való megválaszthatóság lehetőségét – vagyis a magyar választópolgár, ha úgy akarja, külföldi magyart is megválaszthatson.

Ez természetesen csak egy elképzelés a sok közül; mindenesetre nemrég volt szerencsém találkozni két kolozsvári fiatallal, akik éppen a kilátástalan jövő – a nyomasztó román sovinizmus és főleg a gazdasági helyzet – miatt már Magyarországra való áttelepülésüket intézték. Amikor megkérdeztem, hogy ha az anyaország különböző jogokat biztosítana nekik, erdélyi magyaroknak – s itt felsoroltam a fenti kedvezményeket –, maradnának-e, habozás nélkül igent mondtak. Alkalmi ismerőseim elhatározásában, mint elmondták, elsősorban a magyar útlevel és a könnyített munkavállalás lehetősége lenne döntő. (Itt jegyzem meg, hogy amennyiben a különleges státusz bevezetése otthonmaradásra ösztönözné a kisebbségben élő magyarokat, nyugodt szívvel fölül lehetne bírálni azokat a – véleményem szerint nemzeti érdekeinkkel ellentétes – kedvezményeket, amelyek a telepedni, illetve tanulmányaikat hazánkban folytatni kívánó magyarokat megilletik az egyszerű külföldivel szemben. Borbély Imrének a hazai tanintézményekben való tanulás jogára vonatkozó kitételét pedig csak igen kemény megszorításokkal tudnám elfogadni, éppen azért, mert a kivándorlás egyik fő oka a hazánkban tanuló külföldi magyar diákok – magánéleti, illetve gazdasági okokból történő – itt ragadása.)

A határon túli magyarság hazai státuszáról szóló törvénycsomagnak, azon túl, hogy elősegíti a megmaradást, biztosítania kellene, hogy az ide látogató magyarok – egyik régi vágyuk beteljesüléseként – ne érezzék magukat turistáknak. Az emberek mentalitását persze nem lehet egyik napról a másikra megváltoztatni; a hatóságokat viszont lehetséges törvényi úton kényszeríteni arra, hogy az idelátogató székelyföldi fiúval ne azt érezzék, hogy ő itt egy román. Csak néhány javaslat: törvény szabályozhatná, hogy hivatalos helyen, hivatalos közleményben és a médiában magyar szemé-

lyek esetében ne használhassák a román, szlovák stb. jelzöt. Ma az ide látogató magyarok számára az egyik legfájóbb élmény, hogy a hivatalokban magyarázkodniuk kell a nem egyszer rosszindulatú bürokrátáknak: ők ugyanolyan magyarok, mint akik itt élnek. (Ahogy legtöbbször egyszerűen megfogalmazza: odaát az a baj, hogy magyar vagyok, ideát pedig románnak – vagy éppen szlováknak, szerbnek, ukránnak – neveznek.) Az pedig kifejezetten oldána az ösztönös tudatlanságot, s talán még némi büszkeségre is okot adna, ha például a jó eredményt elérte, a szomszédos országok valamelyikében élő magyar sportolót nemzetiségi hovatartozása szerint, nem pedig román, szlovák, szerb versenyzőként említene a média, mint teszi azt következetesen a mai napig. De törvényerőre lehetne emelni a Magyar Tudományos Akadémiának azt az ajánlását is, miszerint a magyar neveket is rendelkező külföldi települések, illetve földrajzi egységek nevét fel kellene tüntetni magyarul (is). Így nem történne meg az a méltatlanság, hogy térképeken a szinmagyar Csíkszeredát az ország lakosok többségének semmit nem jelentő és kimondhatatlan Miercurea-Ciuc-nak tüntessék fel, ráadásul a pályaudvarokon is tudnánk, hogy a vonat Párkány, s nem az átlagpolgár számára ismeretlen Sturov felé indul.

A határon túli magyarok komfortérzetét és a magyar-magyar szolidaritást erősíthetné egy olyan passzus is, amely a hazai kisebbségekhez hasonló védelmet biztosítana az uszító jellegű politikai és sajtótámadások ellen. Hiszen amíg a magyarországi kisebbségeket – leszámítva néhány, többnyire a cigánysággal kapcsolatos írást – gyakorlatilag senki sem támadja a nyilvánosságban, mi több, a politika és a nyilvánosság szintjén a pozitív diszkrimináció előnyeit élvezik, addig a magyar kisebbségekkel kapcsolatban számtalan negatív hangvételű publicisztika és gúnyirat látott napvilágot olyanok tollából, akik politikai tőkét próbálván kovácsolni a kérdésből, valójában a semmiről sem tehető magyar kisebbségeket feketítették be az ország közvéleménye előtt. Figyelembe véve e realitásokat, a magyar országgyűlés nyugodtan biztosíthatna számukra olyan védelmet, mint amelyet a hazai kisebbségek élveznek az ún. lex Göncznek köszönhetően.

Sokan tartanak attól, hogy egy olyan horderejű döntés, mint a különleges státusz biztosítása, interetnikai konfliktusokat válthat ki a Kárpát-medencében. Ismét Borbély Imrere hivatkozom, aki azzal javaslattal állt elő, hogy a magyar állam a nemzetrészeknek juttatott státuszon túl a magyar kisebbségekkel együtt élő, kárpát-medencei nemmagyar lakosság számára is adhatna bizonyos könnyítéseket regionális alapon, elsősorban vízum tekintetében. Visszaemlékezve Markó Bélának a magyar külügyi államtitkárral való találkozójára tett kijelentésére, miszerint az ún. „nemzeti vízum” kedvezménye Románia minden állampolgárát érintené – most ne menjünk bele annak részletezésébe, mitől lesz számunkra „nemzeti” több mint húszmillió román –, az ötlet legalábbis elgondolkodtató. Főleg ha belegondolunk, hogy – mint Borbély Imre írja – egy ilyen státusz a közös érdekelttség folytán növelné a Kárpát-medencében élő többségi nemzetrészek és a magyar kisebbségek közötti kötődések számát, s erősítené előbbieket devolúciós hajlandóságát is.

A státustörvény megalkotása mellett szólnak az időtényezőzők is. A közvélemény-kutatási adatok szerint a jövő évi romániai választások nagy esélyese Ion Iliescu és pártja, amely karöltve a baloldali pártokkal – a TDRP*-val egyre nyitabban kötöttélő Petre Roman-féle Demokrata Párttal, Melescanu volt külügyminiszter pártjával és a már Funar György kolozsvári polgármestert is soraiban tudó Nagy-Románia Párt-

tal – kényelmes többséget alkothat a törvényhozásban. Hat év tapasztalatának birtokában, figyelembe véve az elmúlt három év megnyilatkozásait is, mindenki tudja, mit jelentene a legnagyobb magyar kisebbség számára egy újabb Iliescu-korszak. (Ahogy Sabin Gherman mondja: a TDRP nem hisztérikus, hanem analitikus, azaz hideg fejjel tervező nacionalista párt.) A marosvásárhelyi pogrommal debütált nagyromán politika megismétlődése egy újabb, ezúttal már kiheverhetetlen kivándorlási hullámot indíthat el. A magyar kisebbség számára egyetlen kézzelfogható támasz, a különleges státusz bevezetése a romániai választásokat, pontosabban a kampányt követően elodázhatatlanná válik.

A másik sürgető ok a 2002-es magyarországi választások közelsége. Noha az MSZP és az SZDSZ a magyar-magyar csúcson státusz-kérdésben beadta a derekát, képviselőinek nyilatkozataiból egyértelmű, hogy annak parlamenti vitája során – ahogy Eörsi Máttyás fogalmazott – keményen fogják támadni azt. Bár nem szándékozom jóslatokba bocsátkozni a következő választások eredményét illetően, a jelenlegi koalíciónak „biztos, ami biztos” alapon még ebben a ciklusban meg kellene hoznia ez ügyben a döntést. A magyar állam számára a millenniuma is jó alkalmat kínál arra, hogy az Országgyűlés törvényi úton tegyen eleget a magyar-magyar integráció követelményének.

Összefoglalásképpen tehát elmondható: a magyar kisebbségek hazai jogállásának rendezése kívánatos, mert az erről szóló törvény:

- eltérően a magyar kisebbségekre vonatkozó döntések többségétől, nem igényli az utódállamok egyetértését – meghozatala kizárólag az anyaország politikai akaratától függ;

- különböző kedvezményeinek köszönhetően érdekeltté teszi a magyarságot identitásának fenntartásában és továbbadásában, valamint szülőföldön maradásában;

- garantálja, hogy az ide látogató magyarok ne érezzék magukat idegeneknek saját anyaországukban;

- szimbolikus értelemben is megvalósítja a magyarság szellemi integrációját.

Harrach Gábor

*Társadalmi Demokrácia Romániai Pártja

Tizedik évfolyamában jár az Erdélyi Magyarság

Amikor Köteles Pál útjára bocsátotta az Erdélyi Magyarság első évfolyamát, tudtuk, hogy az oly régen várt lap megszületett, hogy fórumot kap a közös kereszt hordozása jegyében, erdélyi magyar, Erdélyből emigrált társa és az Erdély sorsa iránt felelősséget érző anyaországi. Ugyanakkor jogosan reméltük, hogy egy demokratiszálódó ország felelős személyei versengve fogják támogatni e nemes ügyet.

Sajnos még Köteles Pál életében megtapasztalhattuk, hogy a segítség nem onnan jön ahonnan elvárható lenne és, hogy az egymást váltó kormányok ebben is, akár a hideg pénzügyi szemlélet mindenhatóságának egyértelmű elfogadásában, alig különböznek egymástól.

A lap magára maradt, s ha visszalapozom számait nem találok ennek magyarázatát. Ha csak nem tekintem annak azt a kívülről ránk nehezedő elvárást, mely onnan villantja ránk szúrós tekintetét ahol a trianoni tragédia felelőssége, máig ható eredményeivel és merev, önmagát felülbírálni képtelen szemléletével honol, meg ahol a nyertesek, a túlnyerés tudatából fakadó állandó szorongással küzdve forgolódnak máig is, álmatlan éjszakákon.

Valahogy eszembe jut egy párhuzam.

Egyik oldalon áll az egyén, a mai magyar, aki ha nemzetben gondolkodik zavarba kell legyen, szégyenkezve kell eldadogja véleményét s bocsánatot kell kérjen, nehogy a szélsőséges, a nacionalizmus billoga legyen jutalma. Ilyen irányban már generációs lemaradás van, vagy mondhatnánk, már generációs előnye van azoknak akik tüzzel vassal verik ki a fejből a nemzetben gondolkodást, mi több arra nevelnek, hogy az egy szörnyű mételey.

A másik oldalon pedig ott áll ez az ország, ez a nemzet. A nemzetközi élet bármely színpadán zavartan kell beszéljünk a minket ért

égbekiáltó igazságtalanságokról. Bocsánatot kell kérjünk s ha kell kérünk is, azoktól, akik tragédiáink haszonélvezői. Ha megszólalunk, a stabilitás ellenségei, az ősi magyar nacionalizmus ébresztgetői vagyunk, elmúlt – szürkéről utólag feketére festett – rendszerek visszasírói. Egyes, valóban szélsőséges, de számon soha nem kért személyek vagy pártok szerint pedig, Európa mételeye.

Ha megértjük, s mért ne értenénk meg, ezt a képtelen helyzetet, minden szó feleslegessé válik az Erdélyi Magyarság fontosságának méltatására. Ha nem jött volna létre, minden erőnkkel létrehozásán kellene munkálkodnunk.

Szerencsére eddig még mindenkor akadtak felkentek, küzdelemre születtek, akik félretéve minden egyéni érdeket, szolgálni tudták azt a lapot, mely igen kisszámú testvérével gyűjtogatja a fényeket az elsötétített fejekben, simítja a ráncokat a gondok barázdálta homlokokon, egyenesíti a keresztthordásban görnyedt gerinceket.

Nagy volt a riadalom, mikor – az erről mit sem sejtő – összmagyarságot ért súlyos vereség mellett a ma méltatott lapot, az Erdélyi Magyarságot is leteríteni látszott az alapító Köteles Pál halála.

Abban, hogy a lap tovább élt és hatott, a halott Köteles Pál közöttünk élő szellemének is döntő szerepe van. Mert ez a szellem képes

volt megtalálni a méltó továbbhordozókat. A láng őrzői ott őriznek a vártán. A már annyiszor alámerülni látszó lap, búvópatakként újra meg újra felbukkan és viszi a megváltozó gondolatot.

Tíz évvel ezelőtt, az induláskor, a jó és a rossz mezsgyéjén állva még egyszerű volt határt húzni közöttük. Az eleven sebek, s a friss emlékek, a fájdalmas tapasztalások bánata és a megszabadulás boldog öröme erőt és tisztánlátást adott annak aki meg akarta ítélni a múltat s annak megtestesítőit. Mára azonban a politika mesterségének minden sötét ármánya, a gazdaság gátlatlanságának minden hatalma elérte azt, hogy egyre nehezebb legyen tisztán látni.

Mily bölcs a népi emlékezet. Milyen régi és egyszerű hasonlat amely a zavarosban való halászásról szól.

A zavarossá tett gondolkodás, az elbizonytalanított ítélőképesség tisztázó írásokért kiált. Ezt az űrt tölti be az Erdélyi Magyarság.

Most itt állunk, s ünnepelve a csakazértis túlélést, ezzel az ünnepi hangulattal is magunkat erősítve nézünk a jövőbe.

Hittel, reménnyel, töretlen harci kedvvel. Köszönet ezért az Erdélyi Magyarságnak is. Köszönet ezért Neked is, Köteles Pál.

Dr. Szász István T.

Az Erdélyi Magyarság megindulása 10. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi összejövétel résztvevőinek ezúton küldöm baráti üdvözlőmet és jókívánságaimat. Ma is meggyőződésem, hogy Köteles Pál barátunk annak idején történelmi tettel hajtott végre, midőn a folyóiratot útjára indította. Örömmel tölt el, hogy munkájának segítőtársa lehettem.

Remélem, hogy a folyóirat a jövőben is magas fokon fogja betölteni hivatását, fogja szolgálni az erdélyi magyarok érdekeit, az erdélyi magyar értékek fenntartását és a magyar nemzeti szolidaritás ügyét.

Üdvözlettel és barátsággal:

Pomogáts Béla

„Erdély az öt válsággóc egyike”

Köteles Pál, az *Erdélyi Magyar-ság* szellemi atyja – utódja, Mátyás B. F. jó érzékkel válogatott a mindenkori erdélyi értelmiség legjelesebbjeinek műveiből, mondhatni aki őket követte, mindent készen kapott – életműve középpontjában – és ebbe beletartozott a folyóirat is – Erdély jövője állt. Az Erdélyi Magyarság a kezdetektől valódi műhely volt, ahová a kérdés szakembereit összegyűjtötte, segítségük e jövő kimunkálásában. Kós Károly egyetlen mondatban fogalmazta meg a lényegét, nyomában Köteles is és a lap munkatársai is ezt vallották: „az erdélyi kérdést erdélyiekkel, hagyományos módon” kell megoldani.

Mert Párizsból, Washingtonból, Moszkvából nézve lehet elhanyagolható, hogy e 103 ezer km²-nyi ország-rész, melynek 1920-ban öt és félmillió, napjainkban hét és félmillió lakosa van, ez a másnak alig ország, nekünk, erdélyieknek Tündérvárt, a románságnak ráadásul híd Európa felé, Romániához tartozik vagy sem. Nem úgy nekünk.

Az EM-ben azon kívül, hogy általában a határok kívül élő nemzet-részek is jelen vannak, tíz éve ugyanazt hirdeti, írja. Nyilvánosan elsőként indított vitát az erdélyi magyar örendelkezésről, már a 3. számban egyik szerző salamonni döntést javasol, hogy ti. Erdély ne tartozzon se Magyarországhoz, se Romániához, hanem legyen független állam. Amellett, hogy foglalkozott a román nemzetkarakterrel, a nacionalizmus, antiszemitizmus sajátosságaival, a román Gulággal, az elkobzott magyar vagyonokkal, megszólaltatott politikusokat (Szürös, Kelemen A., Lányi), szerzői voltak: Makovecz, Entz Géza, Csoóri, Tenke, Pomogáts, Pálffy G. I., Jeszenszky, Joó, Fülöp Mihály, Ruffy Péter, Székelyhidi, Mátyás B., Enyedi, Beke M. A., Szócs, Tókécs, Makkai L., László Gy., Habsburg O., Barki É. Harrach G., Incze M., Katona Sz. I., Borbély Zs. A., Halász Péter, Páskándi, Ágoston Vilmos, Benda Kálmán, Kósa Csaba, Kenéz F. Ujvári F.

Az erdélyi kérdés csapdája, 1.) hogy itt sohasem volt román állam, 2.) hogy az évszázadok során román többség alakult ki. (Zárójelben: Mátyás korában Erdély félmillió lakosa között százezret számlált a román-ság. A 17. század végi demográfiai

robbanás következtében 25 év alatt 650 százalékkal nőtt meg a románok száma.) A Monarchia, Magyarország illetve Erdély *föderalizálása* – újabban Romániáé – valamint az erdélyi autonómia nem újkeletű elképzelés, amellyel éppen e csapdából lehetne kikerülni.

Az autonómisták történeti érvei – amivel eddig hiába érveltek napjainkkal bezáróan a románok felé –, hogy Erdély belső életét a 13. századtól a központi hatalom helyett a társadalmi autonómiák működése jellemezte; hogy a három önkormányzati egység: a magyar nemesi vármegyék, a szász és a székely székek törvényhozói, végrehajtói, közigazgatási joggal voltak felruházva; vallási, kulturális, katonai kérdésekben autonómiával rendelkeztek. Ebben egyszerűen a nyugat-európai gyakorlatot követték. Ma ezt úgy fogalmazzuk meg, hogy a központi államhatalom egyes funkcióit a helyi közigazgatási szervek veszik át. (Ld. Molnár Gusztáv fogalmát a devolúciót. Erdély devolúciójának elméletéről készül könyvet kiadni a Polirom Kiadó- nyilatkozta G. Andreescu.)

Köteles Pál Antall Józsefnek címzett, 1990. december 1-i levelében írja: lévén Erdély az öt válsággóc egyike, következésképp nem kizárólag Magyarország és Románia ügye. Számítani lehet egy olyan helyzetre, amikor hatalmi vákuum, társadalmi anarchia vagy más rendkívüli esemény következik be – ez meg is történt a délszláv válság kirobbanásával – a Kárpát-medencében. Ezt a helyzetet a magyar politika késlekedés nélkül ki kell használnia. Ki kell dolgozni továbbá annak az alternatíváját is, hogy mi történik, ha Besszarábia egyesül Romániával. Ezzel azt szándékozott kifejezni Köteles, hogy a magyar kormánynak fel kell hagyni az eseményeket követő diplomáciával! „A magyar kormánynak az erdélyi kérdés nemzetközi megítélésére kell törekedni azzal a premisszával, miszerint követelésünk a föderatív berendezkedésű önálló (szerepkörű) Erdély”.

Mindezt Málta után vetette papírra, amely egyezmény szerint Románia orosz érdekszférában marad, következésképp Erdély is, és ezzel végleg leszakad Európától, Európának ez az egyik legkeletibb régiója – amely tényt jelesebb román gondolkodók,

mint például Lucian Blaga is elismer-tek. Amibe a magyarság nem törődhet bele – húzta alá Köteles. Még inkább érvényes ez a mára, a balkáni és a koszovói válság után, és Schengen előtt. Schengen ugyanis az elválasztó határokat nem légiesíti az anyaország és a nemzetrészek között, hanem megszilárdítja.

Schengen azonban ígéretes jövő hordozója is lehet. Mára Erdély, mint Románia legnyugatibb régiója felértékelődött, a románság számára is. Egy augusztus végi Kolozsváron elvégzett közvéleménykutatás adatai szerint a megkérdezettek 75%-a élne szívesebben Erdélyben, mert itt jobb az élet, és mert itt alacsonyabb a korrupció. (Kb. 75 százalék ezzel indokolta, hogy miért élne itt.) Mára az is tudatosult, hogy a romániai nemzeti bruttó évi jövedelem 65%-át Erdély adja. Pontosabban: amit itt termeltek meg, azzal pumpálják fel egyes regáti megyéket. Tehát nem az erdélyi ember élvezi a munka gyümölcsét. Sabin Gherman legfőbb érve, indulatának legfőbb oka éppen ez. Nemcsak Gherman és köre elégedetlen a kormány Erdély-politikájával, hanem valamennyi erdélyi román pártban vannak hasonlóan gondolkodó politikusok. Vajon – egy lépéssel továbbmenve – Schengen után, nem jut arra a következtetésre Erdély román nemzetiségű lakosságának egy talán jelentős része, hogy mégis jobb lenne elválni Regáttól és egy önálló, független Erdély állampolgára lenni, és nem a Balkánhoz, hanem legalább Közép-Európa-hoz tartozni.

A probléma nemcsak az, hogy román kortársaink közül mikor, hányan jönnek erre rá, hanem az is, hogy a magyarországi közvéleményt, sőt mi több: a kormányt, a politikusokat is fel kell készíteni erre, mert az elmúlt tíz évben is kihagyunk néhány kedvező pillanatot. Másszóval: a nemzeti stratégiának (diplomácia, médiumok, katonapolitika, titkosszolgálatok melyeknek mind meg kell lennie az előre kidolgozott forgatókönyve) egy fejezete az erdélyi kérdés számunkra kedvező megoldását is tartalmaznia kell.

1989. június 16-án Budapesten az MDF és az emigráns románok képviselője aláírtak egy dokumentumot a magyar-román megbékélésről és párbeszédéről. A Kolozsvári Nyilatkozat, amely sajnálatos módon véletlenül ki-

került a román Helsinki Bizottság bukaresti irodájából, pontosabban, mert ellopták Gabriel Andreescu táskáját, amiben a tervezet volt – Erdély és a Bánát hagyományos regionális fejlődését, a közigazgatási autonómiát jelölte meg ideálisnak – bár többen óvtak ettől, arra hivatkozva, hogy egy ilyen program utat nyitna, hogy C. V. T. kerüljön a belügyminiszteri székbe.

Sabin Gherman szerint a Pro Transilvania Alapítvány eldöntötte, hogy politikai téren is hozzákezd a program megvalósításához. Ezt a célt szolgálja az Erdély-Bánát Liga. Ő is a devociót emlegeti és a skót és walesi példát. Fontosnak tartaná, hogy az erdélyiek adója itt maradjon, Erdélynek legyen egy kormányzó tanácsa, amely a térség gazdasági-közigazgatási gondjaival foglalkozna, amelyről dönteni teljes egészében az erdélyi tartományoknak lenne joga.

Ismert történeti érvek, hogy:

1. A vajdák korában Erdély önkormányzata tipikusan középkori jellegű volt. A vajda hatásköre kiterjedt a hét királyi vármegyére is. A szász és székely részekre csak katonai szempontból.

2. A fejedelemség korában a magyar államiság, a nemzeti egység megtestesítője. Saját diplomáciája, külpolitikája, hadserege volt, függetlenségét a Portának fizetendő adó korlátozta.

3. Az 1691-ben kiadott Diploma Leopoldium szerint Erdély autonóm volt de nem szuverén. Saját országgyűlése volt, a kancellária Bécsben volt, a kormány élére a gubernátort a király nevezte ki.

4. Már II. Rákóczi Ferencet foglalkoztatta az Unió.

5. 1848-ban megszűnt Erdély különállása.

6. 1860-ban az Októberi Diploma adta vissza az autonómiát.

7. Az erdélyi románok állásfoglalását az autonóm Erdélyről az Unióval szembeni ellenállás alakította ki. Az Erdélyi Román Nemzeti Párt 1905-ös programjában az erdélyi autonómia helyére a nyelvhatárok szerint kiigazítandó közigazgatási önkormányzat került.

8. Az erdélyi Kormányzó Tanács 1918-19-ben azt szerette volna, ha Erdély különállása fennmarad Romániában az egyesülés után is.

9. A két világháború között a Maniu féle Nemzeti Parasztpárt körében felmerült az autonómia is.

10. A Kiáltó Szó 1921-ben az autonóm Erdélyt, mint közeli célt jelölte ki, a távoli cél: az Európai Egyesült Államok keretei között Erdély federalizálása volt.

11. Jászi tervezete: a Monarchia federalizálásáról szövege. Erdély Magyarország része, ahol az egyes nemzetek kantonális autonómiával rendelkezhetnek. Bajcsy-Zsilinszky Magyarország federalizálásáról írt röpiratot 1944-ben. Szlovákia társországgént egyesülne Magyarországgal, a Délvidék, Erdély és Kárpátalja autonóm területként. Az erdélyi országgyűlésben a nemzetek paritásos alapon vennének részt.

12. Az ún. Litvinov féle munkacsoport által szintén 1944-ben kidolgozott tervezetben a semleges „Erdély Szövetséges Köztársaságot” három egyenrangú fél; a román, magyar és német alkotta volna. A kormányfő és államfő ugyanaz a személy, akit az országgyűlés választ. Központi szerve: a szövetségi tanács. Saját hadserege van.

Az RMDSZ 1992-es kolozsvári Nyilatkozata megfogalmazta a magyar nemzeti közösség belső autonómiájára vonatkozó követelését. A dokumentum az önrendelkezés három szintjét, a személyi, önkormányzati és területi autonómiát nevezte meg szükségesnek és megvalósíthatónak. 1995 tavaszán ennek alapján hirdet-

te meg a Székelyföldi Egyeztető Tanács Székelyföld területi autonómiájának programját.

Végezetül szabadna emlékeztetni arra, hogy mindez nem sajátos magyar találmány. Már mint az autonómia, föderáció, önkormányzat, nyelvhasználat. Ma Spanyolországnak 17, Olaszországnak 20 autonóm tartománya van. Az új olasz nyelvtörvény a hivatalos nyelv mellett védelmet kíván biztosítani 12 nyelvnek, ezek a szárd (1 millió 269 ezer fő beszéli), német (290 ezer), friuli (526 ezer), albán (98 ezer), katalán (18 ezer), ladin (55 ezer), francia, provanszál, görög, (mindhárom 20 ezer) okcitan (178 ezer), szlovén (70 ezer), horvát (2600). Az önkormányzati képviselő testület harmada, ill. a lakosság 15%-a, vagy népszavazás kérheti, hogy szabad legyen használni az önkormányzatokban ezeket a nyelveket, itt kétnyelvű személyzetet biztosítani, okmányok ezen a nyelven is kiadhatók, a békebíró előtt használhatják az anyanyelvet, a felső tagozattal bezáróan kérhetik, hogy az oktatás nyelve legyen kizárólag ezen a nyelven folyjon.

L. I.

Megjelent a Magyar Égtájak című családi képes folyóirat, a Kárpát-medencei családok lapja

A tartalomból:

Új Ég és Új föld. II. János Pál imája a 2000. évi nagy jubileumra; Búcsú a gyűlölet évszázadától (Katona Szabó István); Glatz Ferenc a kisebbségi kérdésről; Egyházaink a harmadik évezredben (D. Szebik Imre evangélikus püspök); Temesvár ostroma 89. (Tókes László református püspök); Fények és árnyak városa: Arad (Katona Szabó István); Emlékező. (Báró Atzél Ede elhurcolása); A Rom elválaszt – a Híd összeköt (az Esztergom-Párkány Híd sorsa); Karácsonyi versek (József Attila, Timár Máté, Péterffy Gyöngyi); Nyíró József: Mégis eljött Jézuska; Senkálzky Endre ünnepe Kolozsvárt. Köszöntő hetven éveseknek; Tordon Akos: A kőoroszlánok karácsony estéje; Téli kertek (Gerencsér László); A jogász válaszol (dr. Holzmann László); Divat (Katona Szabó Erzsébet); Hal, vad s mi jó falat...; Keresztretjvény; Polgár Rózsa és Orosz István grafikája.

ELŐFIZETHETŐ, MEGRENDELHETŐ:

1116 Budapest, Sopron u. 64.; 2100 Gödöllő, Palotakert 11. VIII. 2.
Előfizetési díj: 1800 Ft/év. Szomszédos országok: 3400 Ft/év.
Nyugat, tengeren túl: 36 USD (vagy ennek megfelelő forint)

Erdély magyar egyeteme

„A JÖVŐT NEM MEGJÓSOLNI KELL, HANEM MEGALKOTNI” (GÁBOR DÉNES)

Romániában a rendelkezésre álló adatok szerint összesen mintegy száz egyetem működik, melyeknek közel fele magánegyetem s felénél több, szám szerint 57 állami egyetem. Könnyen kiszámítható, hogy kb. négyszázezer lakosra esik egy állami fenntartású egyetemi intézmény. A közel kétmillió magyarországot tehát, mely legalább részarányához mérten hozzájárul adójával az ország költségvetéséhez, legkevesebb 4 anyanyelvű állami fenntartású felsőoktatási intézmény illetné meg. A jelek szerint egyetlen egyet sem sikerül létrehozni.

Erdély magyar egyeteméről szólva csak az utóbbi tíz évvel szeretnék foglalkozni, nem ismertetem részletesen az 1872-ben létesített kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem hányattott sorsát. Az utóbbi tíz év pár fontosabb eseményét is elsősorban politikai szempontból villantom fel, a jelen helyzetre és annak mögötteseire összpontosítva. A politikai szempont elsődlegességének oka igen kézenfekvő: a kérdésre jelenleg csak politikai válasz adható, az önálló magyar állami vagy magánegyetem életképessége Erdélyben nem elsősorban szakmai kérdéseken múlik, hanem a román és a magyar politikai akaraton. S ez nem volt másként az utóbbi tíz évben sem. Az önálló állami magyar egyetem követelése megelőzte a kulturális autonómia követelését az RMDSZ programba való beiktatás szempontjából (A Nagyváradon, az első kongresszuson, 1990. április 22-én elfogadott program megemlíti a „kulturális autonómia elvét”, de annak gondolatát nem vezeti le következetesen. A 40.-ik pontja viszont határozottan és egyértelműen sikraszáll a kolozsvári Bolyai Egyetem helyreállítása mellett.), s a magyar politikai akarat töretlen is volt e tekintetben mindaddig, míg 1997 elején egy kolozsvári liberális csoport hátba nem támadta ezen legitim igényt egy szakmainak álcázott konferencián. A politikai partizánakció eredménye voltaképpen csak annyi volt, hogy az addigi konszenzus kvázi-konszenzussá lett. E kis doktrinér csoport-töredék álláspontja lényegében elszigetelődött, de az RMDSZ-t is integráló román kormány hivatkozhatott arra, hogy ime „a magyarok” sem jutnak zöldágra, köztük sincs

egység e kérdésben. (Ráadásul a konferencia fő exponensei, akik „szakmai alapon” elleneztek a Bolyai egyetem újraindítását a Babes-Bolyai egyetem tanárai voltak. Azok, akik egy hipotetikus helyreállított Bolyai egyetemen minden biznnyal oktathatnák.) Leszögezném ugyanakkor, hogy a Szövetség hivatalos programja, habár több átstrukturáláson és kiegészítésen esett át, mindmáig nevesítve is tartalmazza a Bolyai egyetem helyreállításának követelését.

Az egyetem történetében az utóbbi évben három kulcsfontosságú dolog történt: egyrészt megkaptuk az alapkérdésre (lesz-e önálló állami magyar egyetem Erdélyben?) a választ a román féltől – mely középtávon véglegesnek tűnik. Az elfogadott oktatási törvény szerint állami magyar egyetemet létrehozni Romániában nem lehet. Azzal most ne foglalkozunk, hogy miként sikkadt el az RMDSZ félmillió aláírással támogatott oktatási törvénytervezete, hogy miként táncolt az RMDSZ egyre hátrébb, míg eljutott a falig, miként alázta meg a román kormány az RMDSZ vezetéssel karöltve az erdélyi magyar közösséget a Petőfi-Schiller egyetem ötletével, hogy az RMDSZ vezetők közül hányan ígérték be lemondásukat és/vagy a Szövetség kormányból való kilépését arra az esetre, ha nem sikerül kolozsvári központú önálló állami magyar egyetemet létrehozni.

Összpontosítsunk arra, hogy mit lehet tenni a jelen helyzetben, amikor az oktatási törvény 123. cikkelyének első bekezdése kimondja, hogy „Az állami oktatásban kérésre és e törvény keretein belül anyanyelvű csoportok, tagozatok és kol-

legiumok szervezhetők. Ebben az esetben biztosítani kell a román szakkifejezések el-sajátítását. Kérésre multikulturális egyeteme-
ket lehet létrehozni külön törvénnyel. Erme egyetemek nyelvéről a létrehozásuk-ról szóló törvény dönt.” Az akkreditálási törvény 5. szakasza viszont leszögezi, hogy multikulturális egyetem létesítésére – fakultások kiválásával vagy egyesítésével – úgy kerülhet sor, ha a kezdeményezés időszakában a tervezett intézménynek már működik egy román nyelvű fakultása. Magyarán: az elfogadott s a közeljövőben a magyarság javára aligha módosítható szabályozás lehetetlenné teszi mind azt visszanyernünk, amit e területen erővel el-raboltak tőlünk, például a Bolyai egyetem kiválását és saját egyetemmel fejlesztését, mind pedig egy új, magyar nyelvű állami intézmény létrehozását. Tökés László a következőképpen összegezte a Professzorok találkozóján, 1999. szeptember 10-én megtartott beszédében az eseményeket: „Tíz év balga és erélytelen politizálás nyomán: „egeret szültek a hegyek”. A régi-új román tanügyi törvény – legalábbis magyar szempontból – alapjában véve „új-ratermelte” a megelőző állapotokat. A romániai magyar oktatásügy terén kialakult jelenlegi helyzetünket legfeljebb a magamentés, gyengeségünk leplezése és az olcsó vigasz szándéka mondathatja „jelentős előrelépésnek”. Valójában nyolcvan évvel Trianon után, egy igazi áttörés, a gyökeres változás még mindig várat magára.”

A második meghatározó mozzanat a magyar kormány döntése, miszerint az eddigi támogatásnál nagyságrenddel nagyobb összeget fordít a költségvetésből egy erdélyi magyar magánegyetem létrehozására. A magyar kormány lépése várható volt, ezzel együtt elismerést igényel: bátor döntés volt, határozott és időben született. A tervezett két milliárd forint ésszerű felhasználásával meg lehet vetni az alapját egy erdélyi magánegyetemi hálózatnak. Véltető, hogy az Orbán kormány a továbbiakban is nagy összeget fog majd biztosítani az állami költségvetésből az erdélyi magyar oktatásra. Gond csak abban az esetben lesz, ha ismét egy nemzetsemleges vagy nemzet-ellenes koalíció kerül majd hatalomra s az addig eltelt idő esetleg nem lesz elégséges, hogy az er-

déli magyar egyetemnek juttatott költségvetési támogatás jogszokássá érjen. Vagy az is elképzelhető, hogy e támogatási rendszer beindul, intézményesül, de az SZDSZ-es kultúrkommisszárak majd fittvet hányanak e jogszokásnak. (Már amennyiben e párt egyáltalán bekerül a parlamentbe. Mert ha bekerül, az MSZP minden bizonnyal ismét maga mellé emeli. Fontos szerepük van, hiszen az MSZP a magyar kultúrszférában éppenséggel a kellő hozzáértés hiánya miatt nem tud eleget ártani.) Mindezzel együtt reméljük, hogy erre csak a távolabbi jövőben kerül sor s addig sikerül olyan intézményes kereteket és tradíciót teremteni – s mindenekelőtt a tervezett egyetemet olyan színvonalon létrehozni, hogy még egy újabb Horn vagy Kovács-kormány se tehesse azt tönkre a csapok elzárásával.

A harmadik kulcsfontosságú esemény Tőkés László történelmi kezdeményese volt a Partiumi Keresztény Egyetem létrehozására. A Partiumi Egyetem, miként az több ízben elhangzott, a Sulyok István Református Főiskolára épül, annak kibővítésével és újabb szellemi erők becsatornázásával. A Sulyok István Református Főiskola létesítését a Királyhágómelléki Református Egyházkerület 1990. májusában határozta el. Az intézmény kinyilvánított szándéka volt, hogy az egyház saját belső céljaira létrehozott s egyben az egyházi jellegű biztosító vallásánári szak mellett szociális munkás, német nyelv, közgazdaságtan illetve menedzsment valamint zenepedagógia szakirányokban is egyetemi képzést nyújtson. A jogtudomány oktatásának területén is előre próbáltak lépni, de 1993-ban az állam a jogi képzést betiltotta. Az egyetemi képzés mellett főiskolai szintű tanítóképzés is folyik a „Sulyokon”.

A Nagyváradon az erdélyi magyar egyetem témájában 1999. szeptember 11-én megtartott fórumon Kovács Béla rektortól megtudhattuk: a Sulyok István Református Főiskola négy egyetemi és két főiskolai szakán a múlt tanévben összesen 527 hallgató tanult. A Rektor úr mondta el azt is, hogy a főiskolán jelenleg 95 oktató tanít, aki közül 19 főállású, 32 társult és 44 óraadó tanár. A hallgatói létszám az 1999/2000 tanévben 717-re emelkedik. Mindebből érdekelhető, hogy Tőkés László történelmi dimenziójú kezdeményezésének szilárd alapja volt. Ennek dacára azt az anyaországi és otthoni gáncsoskodók egyaránt fanyalogva fogadták s propaganda-diverziókkal próbálták hitelteleníteni. Megkísérelték kijátszani a nagyváradai helyszínt Kolozsvár illetve Marosvásárhely ellen, holott a tiszteletbeli elnök kezdettől fogva hangsúlyozta, hogy kezdeményezése nem ezek ellen irányul, hanem éppen ellenkezőleg: a már meglévő intéz-

mények keretében – elsősorban a Babes-Bolyai Tudományegyetemen – tanító egyetemi oktatók nélkül nem is lenne lehetséges a Partiumi Egyetem megfelelő szintű működtetése és akkreditálása. Az sem felel meg a valóságnak, mutatott rá több ízben Tőkés László, hogy a Partiumi Egyetem igényt formálna a magyar kormány által az erdélyi magyar felsőoktatás fejlesztésére szánt összeg egészére. Ennek dacára röppennek egyre fel olyan híresztelések, melyek Kolozsvárt próbálják kijátszani Nagyvárad ellen, hogy az erdélyi magyar egyházfők, Tőkés Lászlót is beleértve világosan fogalmaztak ez év szeptember 25.-i állásfoglalásukban. Eszerint „a romániai magyar történelmi egyházak népünk anyanyelvű oktatása iránti felelősségük tudatában ünnepélyesen kifejezik azon szándékukat, hogy közös részvétellel, a romániai magyar nyelvű felsőoktatás érdekében magyar nyelvű magánegyetem létrehozása céljából alapítványt tegyenek. Terveink szerint az alapítványi egyetem székhelye Kolozsváron lesz, és ennek karai és részintézményei fognak működni Erdély különböző régióiban” Az aláírók. Dr. Jakubinyi György érsek, Reizer Pál püspök, Kiss Béla főjegyző, D. Tőkés László püspök, Tempfli József, püspök, Martin Roos püspök, D. Dr. Csiba Kálmán püspök, Dr. Szabó Árpád püspök.

Diverziós célú hamis híresztelés volt az is, hogy elmaradt az előzetes egyeztetés, hogy a tiszteletbeli elnök túlságosan „előrohant” kezdeményezésével. Ezzel szemben az igazság az, hogy már a romániai magyar egyetemi oktatók 1996. november 9-i marosvásárhelyi fóruma is előirányozta a magyar nyelvű oktatási hálózat fejlesztésének keretén belül a Sulyok István Református Főiskola egyetemé fejlesztését. Azt se feledjük, hogy a Romániai Magyar De-

mokrata Szövetség V, 1997 október 3-i kongresszusának határozata (mely mindmáig hatályban van) kimondja, hogy „a kongresszus a Tiszteletbeli Elnök indítványainak alapelveit magáévá téve, kidolgozásukkal és végrehajtásukkal a Szövetségi Képviselők Tanácsát bizza meg a következők szerint (...: 1-4) 5. Dolgozzon ki tervet a magyar felsőoktatási hálózat fejlesztési keretei között a nagyváradai Sulyok István Református Főiskola önálló egyetemé alakításáról.” E közismert tények mellett Tőkés László az RMDSZ SZKT 1999. szeptember 19-i ülésén nyilvánosságra hozott „Tájékoztató és tisztázás a partiumi illetve erdélyi önálló magyar egyetem alapítása ügyében” című állásfoglalásában azt is jelzi, hogy „az 1998-as őszi tanácskozásunkon a magyar történelmi egyházak előjárói is tétélesen foglalkoztak a partiumi egyetem-alapítási tervekkel.”

A Partiumi Keresztény Egyetem ez év október 3-án nyitotta meg kapuit. Az ünnepélyes megnyitónak a visszanyert püspöki palota zsúfolásig telt díszterme biztosított méltó helyszínt. Az egybegyűlt szülőket, diákokat és érdeklődőket többek között köszöntette Tőkés László, az egyetem szellemi atyja, Raffay Ernő, a Károli Gáspár református testvéregyetem rektorhelyettese, Eckstein-Kovács Péter kisebbségi miniszter, Bálint Pataky József, a Határon Túli Magyarok Hivatalának erdélyi főosztályvezetője valamint Alföldi László konzul a magyar kormány nevében, Kovács Béla rektor, Csapó József szenátor valamint Tolnay István az egyházkerület oktatási tanácsosa.

Patrubány Miklósnak, a Magyarok Világszövetsége elnökhelyettesének, a Világszövetség Erdélyi Társasága elnökének a Partiumi Egyetem megnyitását üdvözlő szavaival fejezem be eszmeifuttatásomat. Úgy vélem, gondolatai útmutatást adnak nemcsak az erdélyi magyarságnak, de a világ magyarságának is: „Az út, amelyre lépünk – nem mentes veszélyektől sem. Okkal és joggal merülhet fel az aggály: mi lesz Kolozsvárral és Marosvásárhellyel? Nem fut-e zátonyra két nagy múltú egyetemi közösségünk és vele együtt a közép-erdélyi magyarság? A választ pontosan megadni nem tudjuk, de az bizonyos, hogy jövőnk alakításáért felelősök mi magunk vagyunk. (...)

Rajta hát, szavazzunk bizalmat a nagyváradai keresztény egyetemnek. Nemcsak azért, mert útra indítóit mind katolikus, mind református oldalon kiváló, elhivatott és hiteles előjáróink, hanem azért is, mert örködik majd felette két legnagyobb szentünk: a bihari püspökség megalapítását elrendelő Szent István király, és a Nagyváradot megalapító Szent László király – Erdély hivatalos védőszentje!”

Pápfy Endre

A Román Görögkatolikus Egyház (1945-1989)

„A jelen meg nem értése a múlt nem ismeréséből származik.” (Marc Bloch)

Sokan kérdezhetnék e tanulmány kézhezvételekor, hogy csupán a szűk körű tudományosság számára beszédes „hiánypótló” jelzõtől eltekintve, miért van szükség arra, hogy a magyar keresztyén olvasó is megismerkedjen a tőlünk szellemiekben oly távolinak gondolt egyház, a Román Görögkatolikus Egyház több mint negyven évig tartó üldöztetésével?

A választ a mottóként megadott idézetet kifejtve így adnánk meg: azért, mert nem csupán a ma sokat hangoztatott „európai egységesülés” jelent jövõt a számunkra. Az alábbiakkal is szeretnénk szemléltetni azt a tételt, hogy a keresztyén egyház is egy olyan „szövet”, amelynek egyetlen szálát is kihúzva, az egész mú sérül. A görögkatolikus egyház föld alá kényszerítése, a román ortodoxiát is olyan morális válságba taszította, amelyből ma még nem látszik a kiút.

Továbbá e szomorú negyven év története magában hordozza azt a fájdalmasan megszerzett tanulságot, hogy egymás nem ismerése, félreismerése hogyan okozhat rettenetes meghasonlást a Krisztus testén belül. Például: vannak, akik teológus létükre is csak ebben a sablonban tudnak gondolkodni: ortodoxia – nacionalizmus; római katolicizmus-internacionalizmus; protestantizmus-individualizmus...

Végül pedig buzdítás és reményteljes előremutatás is kíván lenni ez

a „siralmas krónika” arra, hogy az Evangélium lelkületével átítatott ökumenizmusra – együttélésre, együtt lélegzésre”- mindenkor szüksége van a Krisztus egyháznak –különösen itt Kelet- Közép-Európában ahhoz, hogy időben felismerhesse, ha a világ ördöge törbe akarja csalni. Viselje az magán akar a sovén nacionalizmus, a vörös kommunizmus vagy az elvtelen internacionalizmus billogát.

Ahhoz pedig, hogy végre ökumenikus gondolkodáson ne a békepap-ság letűnt virágzását vagy a fené-kig érő homlokú „egyházi atyák” vég nélküli konferenciázgatásait értsük, ahhoz az első lépés *egymás megismerése!*

A változások első esztendeje: 1945

A Román Görögkatolikus Egyház hányattatásáról emlékezve, nem tekinthetünk el a kiváltó okok számbavételekor attól a fontos összetevőtől (októl), hogy a Román Ortodox Egyház a XIX. sz. közepén fokozódó nacionalizálódása olyan csapdába kényszerítette ezt a nemzeti egyházat a második világháború végére, melyből a szabadulni már nem tudott. E keresztyén gondolati eltévelyedés végigvezetése egy külön tanulmányt igényel majd. Most azonban a hely szűke és a lényegretörésvés okán, kezdjük a tények felmutatását a szebeni metropolita, Nicolae Balan megállapításával: „...ha Romániának a múltban voltak politikai hibái, ha résztvett Németország oldalán az Oroszország elleni háborúban, ezt csupán a román népen belüli gyengeségnek tudható be. Ez pedig abból az 1700 óta tartó megosztottságnak tudható be, amelynek következtében a román nép soraiban él egy olyan egyház, amely szoros közösségben van a római pápák-

kal.¹ Nyilatkozta Balan metropolita az 1944. augusztus 23-i kapituláció után, de még a szovjet csapatok Szebenbe érkezése előtt levélben Alexej leningrádi orosz metropolitának.

Ez a megjegyzés Nicolae Balan-tól tulajdonképpen nem meglepő, hiszen már a két világháború közötti időben is a közvélemény előtt írásaival és parlamenti felszólalásaival „hithű rómagyűlölő”-nek bizonyult. Mégis tragikusan szomorú, hogy ez a felekezeti részrehajlás mennyire gátlástalannak bizonyult akkor is, amikor egy istentelen államhatalom elnyomó eszközeire támaszkodhatott.

Több román görögkatolikus történetíró szerint – pl.: S.A. Prundus és C. Plaianu – azonban egyházuk tragédiáját elsősorban a szovjet nagyhatalmi politika törekvései okozták.

„Sztálin úgy vélte, a II. világháború után, hogy már csak egyetlen le nem győzött ellenfele maradt: a pápa...”² S hogy a győzelem teljesebé váljon, 1946-ban Sztálin megkezdte az Ukrán Görögkatolikus Egyház eltírását, amelynek hat millió(!) tagja volt. Nyilván ez amolyan prototípust is szolgáltatott a román illetékeseknek az 1948-as nagy „egyesüléshez”.

Persze ez a lélektipró pusztítás nem csupán a sztálinizmus perverz törekvése volt, hanem a kommunista diktatúra ideológiájának a lényegéhez is hozzátartozott.

Mégis miért csak a görögkatolikus egyházakat pusztították a kommunisták?

A kommunisták taktikája az volt, hogy ahol nem találkoztak nyílt ellenállással, ott nem pusztították látványosan. Ott igyekeztek a „békes egymás mellett élés” elvet elhíttetni. Egészen addig szorítva aztán a prést, amíg az egyház már maga sem vette észre, hogy nem a Krisztus ügyének biznyságtévője a világban, hanem a rendszer eszköze.

Az Ortodox Egyház 1945-1946-os nyilatkozatai³ arról tanúskodnak, hogy az egyház hierarchiája készen mutatkozott a kommunista rezsimmel való együttműködésre.

A római katolikus hierarchia – a latin csak úgy mint a görögkatolikus óvatos tartózkodást választott taktikának, amiért azzal vádolták őket, hogy akadályozták a római katolikus és görögkatolikus hívek beilleszkedését a „népi demokratikus” szervezetekbe. Sőt, arra buzdították a gyülekezeteket, hogy szavazzanak a „népi demokrácia” képviselői ellen vagy tartózkodjanak.⁴ Ennek valóban voltak jelei. Például: Ioan Suciú görögkatolikus püspök különböző egyházi konferenciákon többször is tanított arról – még a szovjet megszállás alatt –, hogy a kommunizmus és a keresztyénség eszméje összeegyeztethetetlen.⁵

A katolikus hierarchia ezen hozzáállása minden bizonnyal hamar feltűnt a kommunista hatalomnak. A konkurens hatalmi tényező megsemmisítése egyre sürgetőbbé vált. Első lépésként a Görögkatolikus Egyház nyitotta a sort. Ez a „piszkos munka” több összehangolt és jól átgondolt fázisból állt, amely nagyon sajátos vonásokat viselt magán Romániában.

A vihar első jelei

Az 1945-ös esztendőben a kommunista hatalom még a Görögkatolikus Egyház iránt is „jóindulattal” viseltetett. A fordulat első kézzelfogható jelei az 1946-os esztendő őszével kezdődtek. Több papot letartóztattak „szabotálás”, reakciósság, feketézés stb.” vádjával. Egyeseket pár hétig tartottak fogva, mások hónapokig voltak bezárva minden megfogalmazott vád nélkül.

1947-ben bebörtönözték a balázsfalvi Teológiai Akadémia rektorát, Danila kanonokot és az akadémia adminisztrátorát Lupea papot, azzal az ürüggyel, hogy nem engedélyezték a teológusoknak, „hogy tüntessenek a nép lelkes tömegeivel együtt”.⁶ Őket Nagyenyeden (Aiud) tartották fogva, és büntetésként kopaszra nyírták. Ugyancsak 1947-ben a balázsfalvi görög-

katolikus gimnáziumokban érettségizetteket nem engedték beiratkozni az egyetemekre. Ez valószínűleg azért történt, mert a balázsfalvi (Blaj) tanárok nem voltak hajlandóak csatlakozni a pedagógus szakszervezethez. Ismételten hatott a történésekre a „nagypolitika”, ez esetben az egyházpolitika két fontos eseménye:

1947. május 30. és június 12. között Alexej, akit Oroszország pátriárkájának választottak, Romániába látogatott, és azt kérte a Román Ortodox Egyháztól, valamint a Groza kormánytól, hogy maximum két év alatt „tűnjön el az Egyesült Egyház”.⁷ Petru Groza miniszterelnök a pátriárka tiszteletére adott ebéden, beszédében szintén hevesen támadta a katolicizmust és a Vatikánt.⁸ A moszkvai pátriárka látogatásának hivatalos célja a következő évi pánortodox konferencia előkészítése volt.

Ez a konferencia volt a másik fontos egyházpolitikai esemény, amely döntött a román görögkatolikusok sorsa felől.

Úgy tűnik azonban, hogy ez a látogatás kitűnő alkalmat jelentett az uniált egyház megszüntetéséhez a közvélemény ébresztésére is. Ettől kezdve a kommunista sajtó hasonló jellegű támadásai egyre gyakoribbakká lettek. 1948. február 22-én a Román Munkáspárt éves közgyűlésén a párt titkára, Gheorghe Gheorghiu-Dej kijelentette, hogy a katolikus egyház „az egyetlen intézményes akadálya annak, hogy Romániában a népi demokrácia teljes hatalomra jusson”.⁹ E jelzéstől a pártpropaganda arra az álláspontra helyezkedett, hogy az uniált egyház hívei szívesen beilleszkednének az új demokratikus rendbe, ha ebben nem akadályoznák őket a püspökök és a papságnak azon része, amely a pápai imperializmus kiszolgálója. Ezzel a vélekedéssel igyekeztek éket verni a papság és a hívek között. Az egyesült egyház megsemmisítése ugyanis úgy lett beállítva, mint egy kiterjedt népi mozgalom.

A várható nehézségek ellenére a görögkatolikus vezetők közül senki nem gondolt arra, hogy az egyház teljes jogfosztására fog sor kerülni. A március 28.-i változások újabb kínálkozó politikai alkalom volt arra, hogy kifejtsek „egyház csak ott van, ahol a nép is van.”¹⁰

Az ortodox egyház jónéhány vezetőjét időben beszervezte a kommunista párt – nemzeti érdekekre hivatkozva. Ezek közül az egyik az a Nicolae Balan szebeni (Sibiu) metropolita volt, aki már a második világháború előtt is ellenséges álláspontot foglalt el az uniált egyházzal szemben – mint említettük.

„Az a megszokás, amely azt diktálta, hogy jó viszonyba legyünk azzal, aki erősebb, azzal, aki hatalmon van, ebben az esetben is arra ösztönözte, hogy ne utasítson vissza semmit a kommunista kormányzat igényéből.”¹¹ A kommunisták kiszemelt embere 1948. május 15-én Balázsfalván (Blaj) kezdte „hadjáratát”. Azon az emlékünnepeleyn, amely a száz évvel korábbi forradalmi eseményeket ünnepelte. A román görögkatolikuság „fővárosában” elmondott beszédében felhívást intézett az uniált hívekhez, hogy „térjenek vissza az idegenek által rájuk kényszerített elszakíttasságból”.¹² A jelenlévő Ioan Suciú balázsfalvi püspök nem kapott szót, ezért elhagyta a gyűlést. Ennek a beszédnek a kormánytól eredő inspiráltsága abból is kikövetkeztethető, hogy a sajtó és a rádió Balan metropolita felhívását az unalomig ismételtette, és részletezen kommentálta.

Hogy a román kommunisták milyen mértékben irányították az egyesült egyház eltiprását saját belátásuk szerint, ill. moszkvai forgatókönyvhöz igazodva, azt csak újabb források elemzésével lehet eldönteni. Talán érdekes adalék a kérdéshez, hogy Petru Groza miniszterelnök édesapja, Avacum Groza ortodox pap volt Bacia (Bács) faluban, Hunyad vármegyében. Barátja Nicolae Balan pátriárkának, s így részese az „egyesítés” gondolatának.¹³ Így talán maga Petru Groza sem „csupán” pártérből vett részt a görögkatolikus egyház eltiprásában, hanem bizonyosan érzelmi elkötelezettség is vezethette.

Tíz nappal később, 1948. május 24-én a megüresedett pátriárkai székre – Nicodim halála után: 1948. február 27. – Iustinian Marina-t választották. Ő volt az az ember, akire a román nép vallási „egyesítésének” feladata várt, amelyet Moszkvában, a márciusban megtartott pánortodox konfe-

rencián a román és orosz ortodox egyházi vezetők elhatároztak – állítja több forrás is egybehangzóan.¹⁴

1948. június 6-án a Szent Spiridon templomban történt beiktatása alkalmából az uniáltak felé is fordult üzenetével, felszólítva őket, hogy térjenek vissza az ortodox egyház kebelébe.¹⁵

Ettől kezdve a sajtó nagy intenzitással foglalkozott az egyesültek visszatérésének kérdésével. Például: Emilian Antal a „Semnalul” lapban, uő. a moszkvai pátriárkátus lapjában párhuzamot von a rutén egyház megsemmisítésével. Gr. Marcu a „Telegraful Român” (Szeben) hasábjain arról értekezett 1948. június 26-án, hogy „az állam vezetésének közreműködésével legyenek leszakítva az 1700-tól meglévő pecsétek.” Hasonlóan vélekedik Dumitru Stanioae -ortodox egyetemi professzor- a „Gîndirea”-ban.

Ezekkel párhuzamosan a kommunista lapok és az ortodox egyház hivatalos orgánjai szintén szenvedélyes kampányt folytattak a pápa és a Vatikán ellen.¹⁶ Megfigyelők szerint, ezek a támadások a moszkvai pánortodox konferencia után váltak még intenzívebbé és leplezetlenebbé.¹⁷ A lapok cikkei mellett különböző „traktátusok” is napvilágot láttak, amelyek közül a leggyalázkodóbb egy bizonyos Al. Cerna-Rădulescu által jegyzett, aki a „Biserica Ortodoxa Română” lap szerkesztő-titkára volt. A füzet címe: „Kémkedés és árulás a kereszt árnyékában”. A „mű” Iustinian Marina pátriárka áldásával lett kibocsátva, továbbá Stanciu Stoian előszavával (Kultuszminisztérium) jelent meg. Kell-e ennél meggyőzőbb bizonyíték a kommunista államhatalom és a román ortodox egyház vezetésének szoros összefonódására e sötét ügyben?

Ezen nyilatkozatokkal igyekeztek a kommunisták előkészíteni a közvéleményt azokra az akciókra, amelyekkel a Katolikus Egyházat törekedtek megsemmisíteni. Mivel ekkorra már a görögkatolikusoknak minden közlési jogát felfüggesztették, a püspökök június 29-én kelt, Péter és Pál ünnepére kibocsátott körlevelükben buzdították a híveket, hogy legyenek erősek a hitben.¹⁸

Az elnyomó törvények

1948. nyarára a román kormány elérkezettnek látta az időt, hogy a jog eszközeivel is megtámogassa az eddigi lejárató kampányt.

Ennek az első, meghatározó lépése a július 18-án történt diplomáciai kezdeményezés: a Szentszékkal kötött (1927. május 10.) Konkordátum egyoldalú felmondása. A hivatalos indoklás szerint: csupán így valósulhat meg az országban a különböző felekezetek teljes vallásszabadsága. Ezzel az aktussal, ahogy a „Națiunea” 1948. július / száma írja: „a szegyenletes Konkordátum (sic!) megsemmisítése után a katolikus hívők egyesülhetnek végre a néppel és részesei lehetnek törekvésének, mivel kiszabadították a nagy római zsarnok uralma alól.¹⁹ Ezután a törvényi intézkedések rendkívül felgyorsultak.

A következő lépés

A tanügyi reform törvénye (1948. augusztus 3., 175. sz. törvény) jelenti az újabb csapást a Romániában élő katolikusok számára.

Az első és második paragrafusok megsemmisítik az egyházi oktatás lehetőségét. A hatodik paragrafus kötelezővé teszi az orosz nyelv oktatását az általános iskola 4. osztályától. A minisztérium megokolása szerint, azért volt erre szükség, hogy mindenki számára hozzáférhetővé tegye „a progresszív világ kutatásához szükséges nyelvet”, mint a francia nyelv esetében (a forradalom idején).²⁰

Ugyancsak az augusztus 3-án jegyzett 176. sz. törvény beszüntette a vallásos szervezetek, alapítványok, egyesületek működését. Ezen rendelkezések következtében a görögkatolikus egyház számára is lehetetlenné vált a hitoktatás feladatának ellátása. Bezárták kapukat olyan híres iskolák, mint a balázsfalvi (Blaj), belényesi (Beiuș), nagyváradi (Oradea). Csupán a felekezetek „személyzeti képzéséhez” szükséges iskolák maradhattak fenn. A 44.§ azonban megjegyzi: „állami ellenőrzés alatt!”. Ez pedig megteremti a teljes kommunista befolyást a maradék egyházi intézményekben is.

A 177. sz. törvény (1948. augusztus 4.) az utolsó jogi szakaszát jelenti az egyház beszuszkolásának a „népi rendszerbe”. E vallásügyi törvény első két paragrafusa biztosítja a vallás szabad gyakorlását, a törvény további paragrafusai pedig gyakorlatilag a templom falai közé szorítják az egyházat, és állami felügyelet, ellenőrzés alá helyezi.

A 40. és 41. cikkelyei a törvénynek tiltanak mindenféle kapcsolatot a külföldi vallási közösségekkel, a Kultuszminisztérium engedélye nélkül. Ugyanígy tiltja a törvény, hogy valamilyen külföldi egyháznak jurisdikciója legyen egy romániai kultusz felett. Ezek a tiltások világosan a pápai fennhatóság ellen szóltak.

A törvények ezzel megfelelő hivatalos eszközrendszeret alkottak a végrehajtó hatalom számára bármely egyház törvényen kívül helyezésére, amelyik nem tűri meg a „népi demokrácia” teljes ellenőrzését, mozgásterének korlátozását.

Ugyanakkor ezek a rendelkezések ellentétben álltak a „szabad vallásgyakorlat” kitételével, melyet az új Alkotmány amúgy biztosított. Erre az ellentmondásra a katolikus püspökök többször is megpróbálták felhívni a kormány figyelmét. A jogtiprásokról szóló beadványokra válasz sohasem érkezett.

A törvénynek ismert az a rendelkezése is, amely már a Romániában élő különböző szertartású katolikus egyházak szervezeti felépítését is kikezdte. Egy egyházmegye létrehozásához 750.000 hívő meglétét szabta feltételül. Ez az állami meghatározás ellentétben állt minden korábbi gyakorlattal, de a biztos siker elérése érdekében az állami statisztikák a görögkatolikus hívők számarányát is meghamisították. Így próbálva igazolni, hogy bizonyos egyháztestek ún. „törvénytelenül léteznek”...

Mivel ezek az állami intézkedések sem érték el a kommunisták által kívánt hatást, ezért még durvább intézkedésekre szánta el magát a kormányzat.

A „végső leszámolás”

A Hivatalos Közlöny (Monitorul Oficial) 1948. szeptember 3-i számában közli Ioan Suciú görögka-

tolikus püspök, a balázsfalvi (Blaj) metropolita apostoli adminisztrátorának állásából történt felfüggesztését. Nem véletlen, hogy vele kezdődött a főpapok ellehetetlenítése, hiszen – a visszaemlékezők szerint – a legtehetségesebb szónoka a püspöki karnak gyakran tartott buzdító beszédek a görögkatolikus hívek között, felkészítve őket a közelgő veszélyre.²¹

Ezzel egyidőben a kormány visszavonta az uniált papok fizetésének állami részét. Szeptember 18-ra már Valeriu Traian Ferentiu nagyváradi, Alexandru Rusu nagybányai és Ioan Balan lugosi püspököket is felfüggesztették állásukból az állami szervek.²² A főpásztorok azonban továbbra is helyükön maradvá végezték feladatukat – mint ha misem történt volna.

Ugyanezekben a napokban (szeptember 13-án) Iustinian Marina ortodox pátriárka Karánsebesben (Caransebes) kemény és „prófétikus” kirohanást intézett az uniált püspökök ellen. „...bejelentetem tehát, hogy amennyiben azok a hazug és nemzetáruló román pásztorok – ti. a görögkatolikusok -N.A. – azon munkálkodnak, hogy nyomorítsák a juhokat, elmegyünk majd mi hozzájuk, hogy összegyűjtsük a juhokat...” S hogy az a támogatás, amellyel az ortodox egyházfő ezeket a dörgedelmeket zengte, mennyire „magasról” jött, afelől nem hagy kétséget beszéde további részében: „...Meglátogattam Oroszországot (sic!) és olyan vallásos buzgalommal és mélységgel, meggyőződéses hittel átítatott élet szép emlékeivel tértem haza, amelyekhez hasonlókkal a mi országunkban nem találkoztunk. Ott tiszteltek és megbecsültek vagyunk. Legyünk a béke harcosai a világban.”²³

A „munka” eredményeként a sajtó szeptember 30-án jelentette, hogy 430 görögkatolikus pap írta alá a meghívó ívet. Szeptember 30-án, bár Hossu püspök háziőrizetben volt Kolozsvárott, sikerült eljuttatnia a gyülekezetbe egy körlevelet, amelyben világosan leleplezi a kommunisták mesterkedését és egyértelműen megjelöli a helyes magatartást.²⁴ Világosan leszögezi, hogy azok a papok, akik az illető kolozsvári gyűlésen résztvesznek, azok azonnal kiközösítettekkel (excommunicatio) válnak.

A kolozsvári gyűlés

1948. október elsején valóban sor került a gyűlésre, amelyet a kormány -minden részletre figyelemmel- a kolozsvári „Gheorghe Barițiu” liceum tornatermébe hívott össze.

Az erdélyi görögkatolikus egyháznak 38 küldötte kellett volna résztvegyen. A kommunisták azért választották ezt a „bűvös” számot, mert 38-an voltak azok az eszerek, akik 1689. október 7-24. között a gyulafehérvári zsinaton Athanasie Anghel metropolita vezetésével aláírták az egyesülést Rómával. Az egység véglegesítésére 1700. szeptember 5-én került sor.²⁵

Az 1948-as „egyesülési” nyilatkozatot végül csak 37-en írták alá. A bukaresti hivatalos fogadáson pedig már csak 36-an voltak. Jelenlétük visszaemlékezései szerint, volt akinek az utolsó pillanatban sikerült megszöknie a tanácskozási színhelyéről.²⁶

A biztonsági szervek mindeközben gondoskodtak arról, hogy semmi se zavarja meg a gyűlés menetét. Aki megpróbálta meglátogatni a háziőrizetben lévő Hossu püspököt, azt letartóztatták. Ioan Suciú püspököt, aki Fogaras vármegyében tartózkodott, szintén fogva tartották két napig. A gyűlés lezajlása, valamint az egyesülés kimondása igen gyorsan történt. A jól megtervezett hozzászólások közül talán

érdemes felidézni a Virgil Moldovan-ét: „A jövőben az Egyháznak – ti. az egyesülés után – N.A. – az állami közélet élő és aktív részévé kell lennie, a papok pedig olyan oszlopokká kell legyenek, amelyekre az állam bátran támaszkodhat a demokráciánk fejlődéséért és a dolgozók jólétéért végzendő munkájában.”²⁷ A Nyilatkozat aláírása után Traian Belascu a gyűlés elnöke (volt görögkatolikus pap) javaslatot tett a küldötteknek, hogy nyomban menjenek Bukarestbe, s a Nyilatkozatot mutassák be a Szent Szinódusnak és Iustinian pátriárkának. A küldöttek a javaslatot egyhangúlag elfogadták. A gyűlés titkára, Aurel Brumboiu pedig legvégül köszönetet mondott a kormánynak azért a biztosított szabadságért, amelynek birtokában mindannyian kifejezheték véleményüket minden külső nyomástól függetlenül.²⁸

Az egyszerű román ember pedig, aki csak a hivatalos kommunisták sajtójából vagy a román ortodox propagandából értesült a „történelmi horderejű eseményekről”, akár gondolhatta mindezt csodálatos egyesülésnek is...

Igy végződött e szomorú komédia első felvonása. A görögkatolikus püspökökkel együtt a latin szertartású katolikusok is tiltakoztak október 7-én kelt beadványukban a Minisztertanács Elnökénél. A latin szertartású egyház nevében Alexandru Cisar bukaresti metropolita-püspök, Márton Áron gyulafehérvári püspök, Pacha Ágoston temesvári püspök, Scheffer János szatmár-nagyváradi püspök, Anton Durcovic jászvásári (Iasi) püspök és Lengyel Zoltán örménykatolikus apostoli adminisztrátor írta alá.²⁹ Erre az egyházi beadványra sem érkezett válasz. A Görögkatolikus Egyház püspökei és papjai nagy bátorságról tettek tanúbizonyságot, amikor szolgálatukban, gyülekezeteik bátorításában és gondozásában a végsőkig kitartottak a megfélemlítések és üldözések közepedte is. 1948 októberének vége és novemberre folyamán egyre gyakoribbakká váltak a bebörtönzések. December elsejéig több mint 600 (!) uniált pap volt börtönben.³⁰ A szabadlábban lévők többsége pedig csupán annak köszönhette „kiváltságos helyzetét”, hogy a hatóságok még nem tudták megfogni. A fogvatartottak mérhetetlen szenvedéseiről mártír-

akták sokasága kering. Vasile Aftenie püspökre így emlékeznek: a rettenetes kínzások után elhunyt püspököt a securitate emberei névtelemül, titokban akarták eltemetni. A papnak csak a halott keresztnévét mondták meg. Amikor a szertartás során a koporsó fedelét félretolták, észrevették, hogy az elhunyt kezei elváltak a testétől... Sírja ma a bukaresti temetőben zárandokhely. A hívek tanúsága szerint a hanton a gyertyák az esőben sem alszanak el.³¹ A letartóztatott püspökök, kanonokok, teológiai tanárok megjárta a kommunista lágeret és az ortodox egyház börtönre alakított kolostorait – Dragoslavele, Căldărușani kolostora, Măramarossziget, Curtea de Argeș, Ciorogarla és a többi gulágot. Ezekben az életörlo pokolmalmokban születtek az uniált egyház mártír püspökei, akik többnyire jeltelen sírokban nyugszanak: Valeriu Traian Ferentiu, Ioan Suci, Alexandru Rusu, Ioan Balan, Tit Liviu Chinezu. A diktatúra évei alatt a Román Görögkatolikus Egyház 12 mártír püspököt adott az egyetemes Anyaszentegyháznak. Az Ő próbatételeik eddig megismert részleteiről olvashatunk az utóbbi évek román görögkatolikus egyházi irodalmában.

A tömeges bebörtönzések nyomán árván maradt gyülekezeteket hasonló lendülettel próbálták az ortodox hitre téríteni. Ūn. "áttérési bizottságok" alakultak, amelyet a helyi pap – ha hajlandó volt áttérni – és a kommunista tisztviselők, rendfenntartó erők vezetői alkotnak. Ezekre az emberekre volt bízva, hogy a városokban a munkásságot állásvesztéssel fenyegetve, vidéken a földműveseket a munkából és szolgáltatásokból (örletés stb.) kizárva rábírák az „önkéntes áttérésre”.

A hatalmas terror, amely az erdélyi román görögkatolikus társadalom minden rétegére kiterjedt – a kisiskolásoktól kezdődően – végül is tessék-lássék módon, de meghozta a kommunista kormányzat által várt eredményt. 1948. október 21-ig az állam átvette a Görögkatolikus Egyház tulajdonában volt javakat. A szerzetesrendeket erőszakkal felszolta, s azok vagyonának javát is lefoglalta. Ha tetszik, ezek a tettek is bizonyítják, hogy a hivatalos ortodox egyházi vezetés által gyaláza-

tos, megalkuvó módon segített megsemmisítés még csak nem is az „egységes nemzeti egyház” létrehozását szolgálta, hanem a teljes egyház kiszolgáltatását az istentelen hatalomnak!

Iuliu Hossu³² püspök, aki 1970-ben bekövetkezett haláláig reménykedett abban, hogy valamiképpen meg lehet találni a módját az egyház törvényes elfogadtatásnak, már nem érthette meg az enyhülés éveit.

A. S. Prundus írja le, hogy 1975. július 12-én Lugoson meglátogatta egy securitáté ezredes, aki kifejtette neki, hogy az 1948-as állami döntések hibásak voltak. „Ma az államnak egy erős román egyházra van szüksége, bárhog is hívják azt.”³³ Ettől kezdve a görögkatolikusok éppen a nyolcvanas években – a Ceausescu-diktatúra legkegyetlenebb éveiben – amolyan „megtört” helyzetbe jutottak. Betudható ez éppen az amúgy magát „kommunista” -ként fémjelző diktatúra szélsőséges nacionalizmusának, amely már a „klerikális reakciót” is szövetségeseznek tekintette (volna) a nemzetiség-elynyomó politikájához.

Az 1989-es változások ellenére, ez az ultranacionalista csapda is ott áll az újra törvényesen működő Román Görögkatolikus Egyház előtt. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy a román állam kizárólag – az amúgy mára már nem számottevő – izraelita felekezet és a görögkatolikusok számára adott vissza az állami tulajdonban lévő javakból. A kisebbségi egyházak számára nem...

A Román Görögkatolikus Egyház ezekben az években dönt majd tetteivel arról, hogy továbbra is a krisztusi igazságosság oldalára áll-e. Akkor is, amikor immár Neki kell majd kiállnia azok mellett, akik szenvedése idején mellette álltak (pl.: magyar római katolikusok, örmény szertartású római katolikusok). Vagy a nemzeti mellődöngetők közé áll, akikről még rájuk nézve soha semmi jó nem származott.

Véleményünk szerint az egyik legfontosabb tanulsága az elmúlt negyven év mártíriumának, hogy Erdélyben a magyar Római Katolikus Egyházat és a román Görög Katolikus Egyházat az tartotta meg – emberi számítás szerint – legfőképpen, hogy valóságosan tagjai maradtak az egyetemes Anyaszent-

egyháznak. Együtt lélegezve, gondolkozva azzal a szenvedés, kiszolgáltatottság és kísértések éveiben is.

Ūgy hisszük érdemes ezt látni és jól szívünkbe vézni a ma élő egyházban is, hiszen sokszor megesik velünk, hogy a tisztességről lekésünk;... de a gyalázatra még ráérünk!

Nagy Árpád

JEGYZETEK

- 1 „Biserica Română Unită”, Ed. Viața Creștina, Cluj 1998; 226. ol.
- 2 Prundus-Plaianu: „Istorie și adevăr”, Ed. Unitas, Cluj 1994; 3. ol.
- 3 rev.: „Biserica Ortodoxa Română”, 1945/10: 468-469. ol.
- 4 Cojocaru Haralambie I.: „Problema catolică în Republica Populară Română”, rev.: „Ortodoxia” 1949/2-3, 103. ol.
- 5 „Biserica Română Unită”, 227. ol.
- 6 ua.: 227. ol.
- 7 „Istorie și adevăr”, 38. ol.
- 8 „Biserica Română Unită”, 229. ol.
- 9 ua.
- 10 rev.: „Lumina Creștină”, 1948. március 28.
- 11 „Biserica Unită Română”, 230. ol.
- 12 Rădulescu Al. és C. Sădeanu D.V.: „Reintregirea Bisericii românești din Ardeal”, București 1948, 3. ol.
- 13 Prundus-Plaianu: „Catholicism și ortodoxie românească”, 138. ol.
- 14 Prundus-Plaianu: „Istorie și adevăr”, 38. ol. valamint: „Biserica Unită Română”, 231. ol.
- 15 Rădulescu Al.: 4-5. ol.
- 16 rev.: „Scinteia”: 1948. július 23.; Doinaru M.: rev. „Viața Sindicală”, 1948. július 30.
- 17 „Biserica Unită Română”, 233. ol.
- 18 ua.: 235-239. ol. (a teljes körlevél olvasható)
- 19 Valerian Arhim: „Denuntarea Concor-datului”, rev. „Națiunea; ugyanerről: Mărgineanu I.Pr.: „Un om și un program”, rev.: „Universul”, 1948. július 19.
- 20 Stanciu Șpoian: „Noul regim al cultelor și al învățământului în R.P.R.”, rev.: „Națiunea”, 1948. aug. 24.
- 21 Prundus-Plaianu: „Ceii 12 episcopi martiri ai Bisericii Române Unite cu Roma, ed. Viața Creștina, 1998.
- 22 Mindannyiuk fontosabb adatai olvashatóak a fenti kötetben
- 23 rev.: „Foaia diecezană”, Caransebeș, 1948. szeptember 19.
- 24 „Biserica Unită Română”, 250. ol. (a körlevél teljes terjedelmében olvasható)
- 25 „Istorie și adevăr”. 4. ol.
- 26 „Biserica Unită Română”, 253. ol.
- 27 Rădulescu Al.-C. Sădeanu D.V.: „Reintregirea...”, 11. ol.
- 28 „Biserica Unită Română”, 255. ol.
- 29 ua.: 264. ol.
- 30 ua.: 279. ol.
- 31 Prundus-Plaianu: „Ceii 12 episcopi martiri...”
- 32 Vi. Pál érsekké szentelte titokban (1969); Ő volt az első román kardinális. Sírja ma zárandokhely.
- 33 „Catholicism și ortodoxie românească”, 162. ol.

CSAK RAJTUNK MŰLIK

Válasz a "Mi lesz véled Kalotaszeg?" című írásra

Jogosan teszi fel a kérdést írásában Sebesy Tamás: Mi lesz véled Kalotaszeg? A kérdés megválaszolását illetve megoldását nem várhatjuk másoktól, mert nekünk csak körül a szomszédoknál. Akik komolyan vették a mondást segits magadon s az Isten is megsegít – egyre másra indultak el az önrendelkezés útján, mely lehetőséget nyit a gazdasági felemelkedéshez is.

Mára már nemcsak Kalotaszeg magyarsága fogy, hanem a Kárpát-medencében is csökken a magyarok száma. Így a probléma nemcsak kizárólag kalotaszegi jelenség, ezért a megoldás a mindenkor magyar kormány feladata is. Félreértés ne essék, itt kevés a hangzatosan kinyilatkoztatott elvi támogatás. Ahogy minap egyik ismerősöm is kifejezte: „Életünket és vérünket, de zabot nem”.

Visszatérve Kalotaszegre, a vidéket járó és kutató Malonyay Dezső a századfordulón megkongatta a vészharangokat, és figyelmeztette az illetékeseket: „A falvak nincsenek távol egymástól s a nép egységes magyar sziget a környező oláh tengerben; a tenger erős, fenyegető hullámverése szüntelen ostromolja a szigetet, eddig nem birt véle, de ha nem gondoskodunk kalotaszegi véreinkről, ha anyagi szorongatásukban segítségükre nem sietünk, majd segít rajtuk, mert rászorulnak, a szorgalmasan szervezkedő oláh tőke és annak mi adjuk meg az árát, keservesen.”

Sajnos az úri Magyarország még úribb vezetői rá se hederítettek. Pedig ha akkor jobban odafigyelnek, és nem engedik, hogy a magyar kitántorogjon Amerikába, hanem egy kis tőkével Erdélybe irányítják őket, akkor nem az Albina bank vásárolja fel a földet, és alakítja át Erdély etnikai térképét. De hiába ostromozta Ady Endre is a század elején a rövidlátó politikusainkat, ránszakadt Trianon.

Következett a két évtizednyi szomorú ki-sebbségi sors, de Kalotaszeg magyarsága nem adta fel. Megmutatta a világnak, hogy bár fogcsikorgatva, de túlélte a vasgárdistákkal megspékelt első román világot. Jött 1940 és Kalotaszeg nagyobb része Észak-Erdéllyel visszatért az anyaországhoz. Ismét elhangzottak a figyelmeztető szavak Cs. Szabó Lászlótól: „Negyven ezer lélekből fonták a hidat, Kalotaszegnek hívják. Ha beszakadna, Várad és Kolozsvár közt elmerül a magyar szó.” És megint következtek a gyásznapok, melyeket Maniu gárdistái hoztak. Ha nagy vérveteszés árán is, de Kalotaszeg magyarsága újból fel tudott állni, és újra kezdte az életet. A kezdeti szép ígéretek ellenére csakhamar rá kellett ébrednie, hogy a szocializmusban a demokrácia egyre zsugorodik a kommunizmus aranykorszaka felé vezető úton.

Ha tovább tart az aranykorszak, Kalotaszeg magyar falvainak nagyrészét eltüntetik a szisztematizálásnak becézett terv keretében. De mielőtt ez megvalósulhatott volna Fentről közbeszóltak, s jött egy lelkes, akinek hitén összeomlott a sántáni ármány.

A kettős elnyomástól meggyötört az erdélyi magyarsággal együtt emelte fel fejét Kalotaszeg magyar népe is. És küldi üzenetét a Körös meg a Kalota partjáról, hogy ott akar élni szabadon és magyarként. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy egyik-másik település mindegyre hallat magáról. Zsobokon egy eldugott völgykatlanban a környék egyik legszebb és legkorszerűbb iskola és szőrványmissziós központja épült fel. S aki iskolát épít, a jövőre gondol. Több kalotaszegi településen mára már évenkénti hagyományörző rendezvények indultak be (Vasvári rendezvény Körösfőn és Magyarvalkón, Ady Endre ünnepség Kalotaszentkirályon és Nyárszón, Kájoni ünnepség Jegenyén, Gyarmathy Zsigáné megemlékezés Magyargyerőmonostoron és Bánffyhunadon, Ravasz László ünnepség Bánffyhunadon, néptánc-tábor Kalotaszentkirályon, Bem-Czetz megemlékezés Csucsán, Zsobokon stb.), mely összefogja a helybelieket és elszármazottakat, megtanít emlékezni a múlt-ra, és tisztelni a hőseinket. Több településnek elkészült, és felavatásra került a helység címere, mely jelképek jól ábrázolják, hogy e települések a múltból erőt merítve a jövőbe tekintenek.

Sajnos a népesség számának növekedését biztosító gazdasági fellendülés még várat magára. A helyi vállalkozások tőkehiány miatt gyerekcipőben járnak. Nem értjük, hogyha az olasz, sőt arab vállalkozónak megéri, hogy Kalotaszegen befektessenek, hol marad el a magyar tőke? vagy netalán még azt is meg kell érnünk, hogy az árpádkori vártemplomok tövében mecsetek épülnek? Pedig e vidéken szép hagyománya van a sikeres gazdasági vállalkozásnak is.

A múlt század végén egy törekény nő modern infrastruktúra és marketing nélkül csodát művelt. Gyarmathy Zsigáné Hóry Etelkát nemhiába nevezik Kalotaszeg Nagyaszonjának, hisz elérte azt, hogy a kalotaszegi népművészet és háziipar termékei eljutottak Nyugat-Európa és Észak-Amerika nagyvárosaiba sőt világkiállításokra is. A folyamatos megrendelés meg sok családnak biztosította a megélhetést. Mint Sebesy Tamás írásában is látjuk, ez időszakban Kalotaszeg népessége szinte megduplázódott.

Vajon mi az oka, hogy ma a telefon, távmásoló, világháló meg a „Nyitott Égbolt” (magyar–román katonai együttműködési szerződés) korszakában a kapcsolattartás egyre nehezebb? Mi az oka, hogy a közeli

magyar tőke elkerüli Kalotaszeget, míg a francia, olasz sőt a távoli arab is megtalálja? Pedig a kalotaszegi háziipar, az olcsó és képzett munkaerő most is adott, csak észre kell venni. Megengedheti magának a nemzetileg elkötelezett magyar társadalom és politika, hogy a kalotaszegi magyar munkaerőt arab vállalkozók kamatoztassák? Egyik-másik magyarországi bankkonszolidáció töredékéből gazdasági csodát lehetne csinálni e vidéken.

Van település, ahol a faluturizmus bontogtja szárnyait, olyannyira, hogy van aki a helységet Erdély jövőbeni Szentendréjének nevezi. De hogy Adyval szólva a „pompás magyarok” s templomaik megmaradjanak az utókor számára, nem elég reménykedni hanem tenni és áldozni kell. Ha csak minden tizedik Nyugat-Európába látogató turista Kalotaszegre is elmenne, hogy lássa az államilapítás milleneuma alkalmából honfoglaló őseink viseletét a kései utódain, mint ahogy Kós Károly írja: „De amiképpen van magyar nóta igazi ősi, aképpen van magyar viselet is... Legtisztabban, legősibben Kalotaszeg őrizte meg máig. De azért ez nem Kalotaszeg specialitása. És nem kalotaszegi viselet, hanem magyar!”

Ugyanakkor meg vagyok győződve, hogy nem elég nekünk kalotaszegieknek sem ölbetett kézzel és tátott szájjal várni a sült galambot. Legjobb példa erre az oly sokat emlegetett koszovói albánok esete. Ha az állam megfosztotta őket, ők saját maguk szervezték meg a közigazgatásukat, iskolarendszerüket stb. S mint délvidéki ismerőseim elmondták, minden albánnak be kell tenni a maga hozzájárulását tehetsége szerint a közös kasszába, hogy a következő nemzedéket nevelhessék, taníthassák. Aki erről jódoigában megfeledez, először figyelmeztetik, mert könnyen póruí járhat. Talán el lehetne gondolkozni értelmiségieknek és tehetősebbeknek egy önszegélyező intézmény létrehozásán. Annál is inkább, mert a kalotaszegiekben megvan a született hajlam, hogy áldozzon a jó ügy támogatására. Főleg ha azt látja, hogy egyházi és polgári vezetői a rájuk bizottakkal jól sáfárkodnak. Gondolom e lelkiület kialakulásában komoly szerepet játszik az a tény, hogy magára valamint adó kalotaszegi magyar családnál a tiszta szobában megtalálható a Rákóczi képpár. Úgy Kalotaszeg, mint a Kárpát-medence kommunizmustól meggyötört magyarsága, akkor nyeri vissza egészséges életőszönét, ha olyan vezetői lesznek, akik Rákóczihoz hasonlóan saját vagyonukat is a köz javára fordítják, és inkább földönfutók lesznek, mint a népet sanyargassák.

BÁGYONI-SZABÓ ISTVÁN:

Mellékmondatok

Kallós Zoltánnak – Marx József
„Hazatérő muzsikuskok” c. fényképére

amilyen hosszúak a hajnali utak
a ködösek a belátástalanok
ahogy fölébred boltozódik a zúzvara
hogy már-már egy szusszanat is robbanás-veszély...
s a háborúból kikopott asszonyok
s a mindég kapuban ácsorgó kölykök
a fűszagúak a minden-járványra érzéketlenek
amint kimentett rücskös kalapok alá szorulnak
kényszerülnek
amiként elcsuroghat a kondérnyi leves
a srápnél-járta pléhedények törvénye szerint
se el ujjaidból a szikár örültek nótája
a mindég utoljára látott szüzeké
a nászágy-előtteké a mindegy-mulatozóké
ahogy válladat tépi a szij
ahogy válladból tép szíjat az örökös DŰR
koporsó-kopogás padmalyzakata
s az istentelen hajnali út
a csakazértis indulóké –
te segíts, ének, utak végében tántorgó
kényes szelencékbe fagyott

Bomló, énekes Odüsszeusz

sütkéreznek az őslakók
a vízre fecske száll és héja
rozsdás csontokon száradok
lágerek féltett krumplihéja

kiszakadt pálmagyökerek
békasókövek borotváltak
a világ borzas és kerek
agyában holtak trombitálnak

talán egy robottengerész
részeg lesz s majd összesöpör
azt mondják rá: ha lekötnek
megsiratnak a pipacsok
s a küklopszok kik mindég lepöktek

ránk süt akkor a nappipacs
ép sorok hajóznak át az óceánon
nem lesz örvény-napiparancs
csak verskirályok és verskirályleányok

Ha közelít a távol

visszajárok a titkaimba
esténként ha a Lipótváros
felett talányos zajok futnak átal
s a borszagú jó Vígszínház-sikátor
kikötözött padján amint deszkákról
lefúj a benzinpor
elcsitul beleszenderedik egy pityókos anyóka –
visszajárok titkaimba azóta
már már úgy tűnik: közelebb a volt
s a gyermekkor szárnyasuhogása lecsatolt
testrészed volna mintha mintha
s miként a hinta
hogyha lökdösik
vagy a szárnyasegér ha szembeköpdösik:
kirebbenek a szorításból vissza
ilyenkor közelít a távol
s megkerül mindahányszor s húsomba csapódik
dohog üt ver és kiátkoz
(az anyónak az álma is piát hoz...)
mert ugye nem kóser a dolog
hogy csak úgy felkupacodik zsebük
mint deszkáról letörült utcapor
a talányos talány
és útjában a rizling-szagú szélnek
nem téged vár az utcalány

PAIZS TIBOR:

Jelenem, jövőm

Ez lesz a múltam,
amire illik majd
szépen emlékezni:
„Hej, micsoda férfikor volt az,
akkor még érdemes volt élni!”

Ezt a keszeg jelent,
ezt fogom majd irigyelni.

Pedig élhetnék jobban,
annyi szerelem szorult belém.
Ha ezt mind kibeszélem
fecsegő vén koromban...

Holott lám, mi van,
vénebb vagyok,
mint majd leszek,
és vaksibb,
és gyermetegebb,
és csak az álmom tiszta,
a képzelet.

A valóság
jelennel szennyezett.
Csak a jövő szép,
ásatag vén korom,
ha kimosdat majd a feledés,
a válogató emlékezet.

Békesség

A nemlétezőt mímelem naponta,
minden tettem szándékaim napolja,
s nem tudom kiért
teszem folyton a szépet,
vállalom békém helyett is
a békességet.

Tisztulás

Nem írtam verset...
Mióta?
Régen
nem vontam kétségbe
reményem,
nem ugráltam majomként majomfára,
nem bénított
a gyöngesség kalodája.
Nem láttam papírt,
a papír sem látott engem
méltatlan pózban,
de árad az élet
és itt tetőzik a tollban,
mert itt a leggyengébb a töltés,
és legerősebb a sodrás.

Kiírom hát iszapom,
fetrengő, zavaros nedvem.
Irhámát mentem
mindenik versben.

Naplemente

Rőt vörös, bordóval keverve,
Szilaj-rezesre van az ég
szeme kiverve.
Mint fészlő hús,
vagy vetkező narancs.

CZEGŐ ZOLTÁN:

Góbé elégia

Minden hónapban egyszer haza kell menni!

De elébb minden hónapban elvégezni
amit az új gazda az új cselédtől
Székelysepsiszentcsikbudapesten
hetente rendre megkíván.
Kitakarítani
a Rózsadombot,
Debrecenben a szállodát,
hordani szemetet, üveget,
reggelente
más címre, más küszöbre, más
szóra riadni,
más emeletekre, más pincékbe föl-lejárni.
Négy hét alatt szolgálként csinósítani Pest-Budát.
Más szájjak szerint főzni meg az ételt,
ellátni a macskákat, a kutyát,
Schneideréknél kezitcsókolozni
a süldő úrleányt.
Súgni a metróvonatnak:
Ez a kicsi rossz már valahogy eltelik.
És egy pohárka jó szó mellett
Istenke nevével
székelyezni, el a könnyekig.

És minden hónapban egyszer *muszájból* hazamenni!
Mert itt is, akár odahaza,
a törvényhozók a törvényt tiszteltetik.

De elébb hordani s rakni a téglát csempét, szarúfát.
Napi tizenkét órán át
állni a nemzet sarát,
míg másoknak épül a
haza magasra,
fönnebb,
fönnebb!
hogy a tornyos, neo-cikis bau-snassz paloták
túlnőjék itt magát
Budát,
de sosem a lélekben hurcolt
Hargitát!

Aztán hazamenni minden hónapban egyszer.
Fülig lehúzott sapkával,
suhogó rokolyával
penderülni át kínos határokon.
És mint aki kötény alatt lop haza –
besurrogni Maros-Koronkára,
Csíkszentkirályba,
Sepsiszentkirályba,
hú magyar szolgálként Budapestről.

Itthon a csűr a vár.
És itt vár a sok rokon.

Hazavettetni minden hónapban egyszer,
szinte titokban,
akár a parittyakő,
Mert minden hónapban kilobban az
érvényes útleveél-pecsét.
Hé, földi! Hé, magyar!
Magyarországra jársz ám,
és nem turistaként!

Fölhúztad ügyesen
magos Déva várát
– igaz, asszony s gyermek
adta meg az árát –,
nosza rakd fel,
rakd a snájdig palotát, és onnan
tervezd majd, Isten közelében
az állványokon:
Holnapra mi léssen odaát.

Minden hónapban egyszer rohamra indulni,
visszafoglalni Erdélyt.
a falut, a kézfogást,
áldott ostyaként magadhoz venni
az otthoni vigaszt s biztatást.

És harmadnapra föltámadva,
bevenni új erővel ezeregyszer is Budát,
építve, takarítva,
holt fáradtan, sör mellett aluván,
és megint krumpliföldön, pincében,
szigorú és lesi káeftékben
egyre
töpörödve.
Egy teljes, egész nemzet
számára gyűjtögetve.

És megintelen illanni haza az immár két oldalról is
meleg határon.
Elerészt Buda vára.
és várva vár otthon a szigorú
Tamási meg Márton Áron.

Szemébe nézni itt is, ott is
annak, aki lát –
minden hónapban egyszer haza kell menni!
Nehogy tán langyuljon
a szeretet
a honi szántó, kaszáló,
erdő iránt...
Egy marék jó forinttal a bekecs alatt
visszhangra dűnnyögni,
mit sok unoka a tetőkről kiált:
...ne hagyj elveszni...!

Ne hagyj odaveszni minden hónapban Apát!
Mert *ki vagyon fizetve, pecsét is van benne.*
Minden hónapban egyszer harangoznak
magyar szolgaságra
székely türelemre.

Gaz nehogy fölverje.
El ne jegyezze a semmi.

Hát minden hónapban egyszer
ugyanaz időben,
mint maga az Isten –
két hazában kelletik
jó magyarnak lenni.

Kolozsváron

Napban elégett,
hamvad rétekre,
kutakba hullató ifjúságom,

mért is botorkálsz
templomok között
keresztre feszített Kolozsváron?

Fölmagasztosult,
ki settenkedett –
de sosem, soha az én városom!

Végy csak nyugodtan
mély lélegzetet,
amíg erdőnyi bánat átoson

ideghálóin
a mellkasodnak.
Meglátod, még ma is az diderget:

Csontra hajszolták
Mátyás jó lovát,
ócskásnak adták a cifra nyeret.

Azt tanultam én,
hogy napba nézve
hunyorgás nélkül csak ember állja.

Csoda szelekbe
rántott magával
szellem-Kolozsvárom vitorlája.

Pecsényeillat,
elnyálalt csókok –
ez volt a csillámos szép valóság.

Ki alapozott,
ki kalapozott –
itt csak gyűlt, egyre gyűlt az adósság.

Kinek fizetnél,
hamvad rétekre,
kutakba hullató ifjúságom?

Nem a szeretőd
kendője lobog
ezen az idegen, romos váron.

A KÍGYÓ ÖN MAGÁBA MAR

Részletek Szöllősy Tibor könyvéből

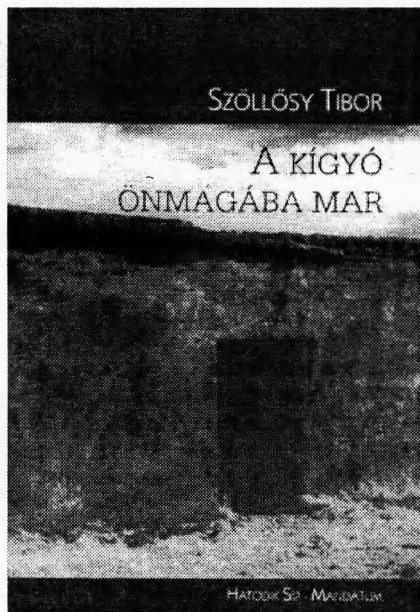
...– Voltunk – vagyunk elnyomók, barbárok, elnyomottak, felszabadítottak – lehet szorozni, ragozni tovább is –, vagyis mindig azok voltunk mi, magyarok ezen a földön, akikké minősítettek az átmeneti főbérlok. A korábbi jelzőktől a soros új gazdák mentesítettek, hogy másikat, még keményebbet ragasszanak ránk, a kornak megfelelően, gondosan ügyelve arra, hogy az előzőt elfeledtessék velünk, vagy éppen másképp találják azt. Ezekkel a jelzőkkel kényszerházasságban élünk és élünk, de van olyan, amit megszoktunk, ami nélkül már el sem tudjuk képzelni az életet: sorbanállók is vagyunk... Annak idején – 1944-ben – végeláthatatlan sorokban hajszolták a veszünkbe nagyapáinkat, apáinkat, testvéreinket, sorokban ültették a vádlottak padjára szellemi életünk legjobbjait, sorokban álltunk egy-egy darab vályogkenyérért és pohárnyi petróleumért, sorokban tereltek be a kolhozba, sorra vertek a kifizethetetlen államkölcsonök miatt, naponta sorolták bűneinket, holott egyetlen vétkünk az, hogy vagyunk; sorokban állva kényszerítettek új dalokat-himnuszokat énekelni, sorban állva lettünk pionírok, komszomoltagok, sorba vettek lakásigénylőskor, béiktatáskor, kiiktatáskor, sorban álltunk mozijegyért, tejkonzervért, a párttitkár ajtaja előtt, a pultnál, sorra teljesítettük az öt éves terveket, sorban temettük halottainkat. Ez a jelző, ez az alakzati felállás nem a génjeinkben meghonosodott nyáj-ösztön külső megnyilvánulása; új rendet tanítottak nekünk. A sorban állás a túlélés esélye, valamiféle beígért szép jövő, az ígéret földjének küszöbe. Amitől az óvatosak óva intenek, mondván: Isten őrizz tőle; bátrabbak – és butábbak – viszont kimondják: a sorok a szocializmus útjelzői e szép jövő – a kommunizmus – felé vezető úton. Naponta gyakorolhatjuk a sorbanállást, igazán látványosan az üzletek előtt. S nem a miért, hanem a mivégett okán, hiszen jóval a nyitás előtt felvesszük a libasor-alakzatot és várunk gúnártürelennel: hátha kidobnak valamit, hátha jut abból nekünk is...

Titusz elhallgatott, miközben – mintegy saját monológiát alátámasztandó – egyik ismerőse esete jutott eszébe. Az illető megállt a még nyitásra váró üzlet előtt, hogy megigazítsa kibomlott cipőfűzőjét. Még be sem fejezte a műveletet, amikor döbbenten tapasztalta, járőrök sokasága áll meg mögötte. A sor egyre

nőtt már a szomszédos utcába is átcsordult. Visszasétált a sor mentén és megkérdezte: mire várnak. „Cipőt fognak osztani!” – jött a határozott válasz...

*

...– Hm! Benned is ott a félelem, beléd ivódott. Nem ítélek el, hisz ez mindannyiunkra jellemző; ezen a tájon talán a maszületett csecsemő is azért sír, mert félelemmel jön a világra. De ne gondoljátok, hogy ott, nyugaton nem félnek. Bizony félnek tőlünk, ezektől.

Mondjak valamit?: én Marxot a modern kor zseniális filozófusának tartom! Azt is megmondom, miért. Tudjátok, ugye, hogy – persze, ezt nem publikálják sehol! – az orosz muzsik a világ leglustább embere; erről Lenin is írt. Arról már nem, hogy ez a nép minden időben terjeszkedni akar. A keleti szláv politika volta a legtöbb háború kiváltója, amit persze ők minden esetben honvédő, vagy felszabadító jellegűnek, emberbaráti cselekvésként állítottak be. Valójában folyton újabb és újabb területekre, termőföldekre, kincsekre fáj a foguk, olyanokra, amit befektetés és munka nélkül fel lehet élni. Gondoljatok csak a finnországi kampányra, a balti országok bekebelezésére, az afganisztáni bevonulásra, vagy még korábbiól Szibéria, a Kaukázus meghódítására, stb., be-

leértve a Molotov-Ribbentrop-féle paktumot. Minden háborújuk hódító háború volt! Mind ezt Marx előre látta. Megértette, hogy ez a szaporodó csorda előbb-utóbb elindul nyugat felé, mert hajtani fogja az életösztön és a rá jellemző gondolkodásmód. Mi történik akkor? Hát legyalulja, megsemmisíti az egész nyugatot. Ekkor találta ki Marx azt a törzszülött eszmét, amit kommunizmusnak hívnak. Kitalálta és tálcán kínálta a barbároknak: nesztek, legyen a tietek, csináljátok meg otthon magatoknak! Biztosan tudta, hogy ráharapnak, évtizedekig elfoglalják magukat azzal és végül a saját maguk teremtette posványba fúlnak bele; így a nyugat megmenekülhet... Hát nem igaza volt?! Tessék, itt a posvány, benne vagyunk mi is, belerántottak... A gorbacsovi újítási kísérlet eleve kudarcra van ítéelve. Lényegét tekintve valójában nem más, mint árnyjáték-mutatvány, próbálkozás a figyelem elterelésére. Mert mi a valóság?: kezdve a járástól fel a magasabb szintű hivatalokig, a vezetők között ma sincs egyetlen kreatív típusú, nemzetközi mércével mérhető eredményt elért személyiség. Nincs és nem is lesz, mert a gondolkodó és tenniakaró ember nem illik be az összképbe. Helyi származású vezető is olyan ritka, mint a fehér holló: innen exportálják, amonnan importálják a „szakembereket”... Olvastátok Szuszlov, Andropov és Csernyenko nekrológiáját? Talán nincs is olyan szervi nyavalya, amelyben ne szenvedtek volna; akár az orvosi ló! Hát kérdezem: mit tudtak, tudnak produkálni ezek és a hozzájuk hasonlóan szellemileg és testileg leépiült egyének?! Csak növelték a bajt...

– Nincs választási lehetőségünk – szólalt meg Titusz. – Azt ültetik a nyakunkra, akit akarnak, eleve a kiszemelt személyre szavazhatunk.

– Ez is része az ördögi játéknak, a gépezetnek. Eleve azok a kandidátusok a fontos tisztségek betöltésére, akik már bebizonyították lojalitásukat, akarom mondani: szolgálúságukat. Mindezekért cserébe nagyobb akolba mehetnek gazdaként, nagyobb karéjt szelhetnek le a pór-nép verejtékével megtermelt javakból. Van-e olyan ország, társadalom, amely megengedheti magának azt az ostoba luxust, hogy több éves anyagi ráfordítással kiképzett tanárt pártmunkára küldjön, az ügyvédből kolhozelnököt gyűrjön, az orvosból tanácselnököt?...

*

...Az embertől el lehet lopni a pénztárcáját, a legmodernebb autóját, a tűz elpusztíthatja a felhőkarcolókat, az ár elmoshatja a kacsalábon forgó palotát, de amit ide – az anya a gyerek szívére és a fejére mutatott – raktározol, az megsemmisíthetetlen.

Erre Lacika összecuska a könyvet és maga mellé tette:

– Miért mondtátok, hogy magyarul kell beszélni, nem kell más nyelvek szavait használni? Egyszer azt mondtátok, ahány nyelvet ismer az ember, annyinak számít!

Kisfiam! Előbb az anyanyelvedet kell a lehető legtökéletesebben elsajátítani. Ez a nyelv végtelenül gazdag, nincs olyan tárgy, jelenség, még ha nem is magyar az, amit ne lehetne a mi szavainkkal leírni megfogalmazni. Például a távíró szerkezetet nem hazánkfia találta fel, mégis van rá megfelelő szavunk: nem azt mondjuk, hogy telegramma, hanem távirat, sürgöny. Vagy a traktor szónak is van magyar megfelelője: erőgép. Nem kombájn, hanem aratógép, s a velocipédre is azt mondja a magyar: kerékpár; de lehetne száz meg száz példát felhozni. Szinte nincs szükségünk idegen szavakra, ha bármit is szeretnénk elmondani. Csak a helyváltoztatásra harminchat meghatározás van: járni, kelni, sétálni, andalogni, menni, hogy csak néhányat említsek.

– Lépkedni, tipegni – toldotta meg Lacika.

– Na ugye! – örült az anya fia leleményének. – Jegyezd meg, kisfiam: a nyelv tisztasága a tisztaság nyelve. Ugye nem hallottad soha, hogy tanítód káromkodna, aszfaltbetyár módjára beszélne veletek. Nem használ alpári kifejezéseket sem édesapád, sem a nagyi... A nyelv, kisfiam, a gondolatok öltözéke, s ez az öltözék az egyén önbecsülésének névkártyája. Emberi értékünket döntő mértékben megjelenésünk határozza meg, az, hogy milyen küllemben mutatkozunk be, mert a ruha – tisztesség. Egy régi aranymondás azt tartja: a belépő embert ruhájáról ítélik meg. Ezért a külső megjelenésed olyan kell, hogy legyen, ami nem csak számodra kellemes, ízléses, hanem mindazoknak is, akik körülvesznek, beszélnek veled.

Az utcára induló gyereket gondos szüleik minden reggel igyekeznek tisztán, ízlésesen összeállított öltözékben újtára bocsátani. Figyelmeztetik: a ruha tisztesség, vigyázz, be ne piszkátsd, el ne tépd! Úgy kell vigyázni az öltözékre, hogy az a hétköznapokon is ünneplőként hasson. Legyen divatos a viseletünk, de ne aggassunk rá címkéket, kokárdákat, csillogó csengettyűket. A ruha jellemezze a viselőjét. Nem való páváskodni test- és lélekidegen öltözékben, ez a legjobb esetben is visszavetést vált ki.

Szóval, őrizd, vigyázd, kisfiam, a mi nyelvünket, mert ha mássá akarnak tenni, ha meg

akarnak semmisíteni, úgy azt az anyanyelveddel kezdik. Állítólag a kardszárnyú delfin, a világóceán legveszélyesebb ragadozója a tőle szimpatikusabb kék bálnára vadászva, úgy teszi meg áldozatává, hogy mindenek előtt a nyelvét tépi ki...

*

...– Nem szabad lebecsmérlő jelzőként használni bármi nevet, de te László és nem Vaszil vagy. Születési igazolványodba is – emlékszel, anyuci – fordult Titusz a feleségéhez – mindenáron Vaszilnak akartak beírni. Mindjárt születésed után az anyakönyvvezetőhöz jártam ez ügyben. Mondtam a hölgynek: László. Letette tollát, rámnézett és tudatta velem ilyen keresztnév nincs. „Már hogyne lenne – válaszoltam én –, legalább két tucat László van a városban, attól eltekintve, hogy ősi, patinás magyar keresztnév, királyaink, szellemi életünk nagyjai viselték ezt a nevet.” Arra gondoltam, talán nem tudja oroszul leírni, hát vettem a tollat és leírtam. Pökhendi, a lebecsmérlés mimikájával halmozott kirohanással, amúgy csípőből tüzelve oktatott ki: ő tud írni, a betűket ismeri, nincs szüksége az én segítségemre, majd elém dobott egy vaskos kötetet. Szinte ráparancsolt, hogy keressem meg benne a László nevet, de inkább ne húzzam az időt, mert ilyen név abban a kötetben ugyanis; ő csak Vaszilijt hajlandó beírni, mert ez az instrukció. Akkor már az én higanyszálam is a forráspont felé haladt, mert azt válaszoltam neki, hogy engem nem érdekel az instrukció, ha ő akar, hát szüljön Vaszilt, de én Lászlót nemzettem. „Már akkor tudtuk a gyerek nevét – tettem hozzá – mikor még csak beszélünk róla”... Akkor ő bedobta a jól bevált fogást: talán nem tetszenek nekem a szláv nevek, netán kifogásaim vannak a szovjet törvényeket illetően? Tudtam, ilyenkor kell abba hagyni, takarodót fújni, mert a direkt, tudatos eltérítés jól ismert céllal történik; akkor már az alaptéma nem érdekes, a lényeg nem fontos, sőt. Zászlóként tudtára adtam: a titkárnője beiktatta jelentkezésem, az illetéket befizettem, többé nem kívánok a színe elé járulni, ügyvédhez folyamodom, amit meg is tettem, helyesebben érdeklődtem egyik jogtudó ismerősömmel: van-e jogom, kérhetem-e a László név beírását. Elégge furcsállotta a hallottakat, de megnyugtató: jogosan kérhettem. Úgy három hónap elteltével postázták a keresztleveled, bele volt írva, hogy László, persze cirill betűkkel. A postaköltséget nekem kellett állni...

*

...Borbély tanító úr, vagy ahogy szerte a városban ismerték és szólították: Béla bácsi a már

neki kiszabott életút utolsó métereit taposta, lévén közel a kilencedik ikszhez. A városban nem volt olyan család, amelynek valamelyik tagját ne tanította volna. Ezek közé tartozott Titusz is, Pali bácsi gyerekei is. Borbély tanító maga volt az élő történelem, legalábbis helyi vonatkozásban: hozzá hasonlóan senki nem ismerte a város és környéke, no meg a történelmi Máramaros megye történetét, egész múltját. Ismereteit természetesen igyekezett megosztani tanítványaival, bármilyen más tantárgy iskolai óráján. Azt mondta a nebulóknak: „valamikor ezeket a születeknek is tanítottam, jegyezték meg hát jól, mert ezekkel a mai könyvekben nem találkoztok!”

Béla bácsi könyvtára a maga nemében egyedülálló volt, tele igazi bibliográfiái ritkaságokkal; kedvenc vesszőparipája a történelem volt, ezért elsősorban ilyen tárgyú könyveket, egyéb írásos emlékeket gyűjtött össze. Nem lehet tudni, hogyan sikerült átmentenie, megőriznie a Gutenberg-galaxis eme csillagait, hiszen negyvennégy után az ilyesmit otthon tartani egyet jelentett a komoly veszély vállalásával; amennyiben az ellenőrzések alkalmával rábukkantak a tiltott irodalomra, annak tulajdonosát rögvest a bírósági trojka elé állították, ahol könnyen kiosztottak akár huszonöt évi büntetést, ami a legtöbb esetben egyet jelentett a pusztulással. Negyvennégy őszen Béla bácsit besorolták a „háromnapos munkára” terelt emberek végeláthatatlan soraiba. Két és fél év múlva jött – vánszorogva – haza. Jó ideig nem, csak az ötvenes évek derekán folytathatta hivatása gyakorlását, aztán nyugdíjazták. A hatóságok nem, egyébként mindenki tudta, Béla bácsi feljegyezte és összegyűjtötte a haláltáborok túlélőinek visszaemlékezéseit: aki hazatért, felkereste és kikérdezte. Volt egy híressé vált bölcs mondása: „A hovatartozás tudatosulás – ébredés, gyakorlás – ébrenlét”. Kiválthatta a kékpárolisok gyanúját, mert többször beidézték, ám – mint mondták – korára való tekintettel mindig hazaengedték...

* * *

A könyvet szívből ajánljuk mindazoknak, akik érdeklődést mutatnak azon nemzetrészünk iránt, amelynek a kommunizmus, a bel-sevizmus borzalmaiból a legtöbb jutott osztályrészül, a Kárpátalján élő magyarság iránt. Karácsonyi ajándékként minden bizonnyal hasznos lesz főleg diákoknak, fiataloknak... Ugyanakkor hívják fel barátaitk, ismerőseitk, de főleg tanárok figyelmét erre a könyvre.
A könyv megrendelhető: Szöllősy László – 4564 Nyírmada, Ady Endre u. 9. Tel.: 06/30/232-17-61.
Ára: 800.-Ft – utánvétellel együtt.

NEMZETÉPÍTŐ PLATFORM (NÉP)

Minden magyar felelős minden magyarért!

Programtervezet

A nemzeti szolidaritás és a szakszerű politikai képviselőt jelképező feladatunknak tartjuk megjeleníteni az RMDSZ-en belül és annak új megfogalmazású programjával összhangban azt a politikai irányzatot, amely az erdélyi magyarság jövőjét csakis a leírt feltételek közt látja biztosítottaknak.

Platformunk célja: olyan feltételek megteremtése, amelyek biztosítják a romániai magyar egyének korlátok nélküli állampolgári jogait, valamint ezek gyakorlása alapján a nemzeti közösség megmaradását, egészének, kisközösségeinek és csoportjainak, valamint egyes tagjainak anyagi, szellemi és számbeli gyarapodását olyképpen, hogy ősei földjén mindenki itthon érezhesse magát, azaz politizálásunk kiindulási pontja, egyben legfőbb célja az erdélyi/romániai magyar nemzeti közösség országos és helyi érdekeinek szakszerű, határozott és következetes képviselői és érvényesítése a romániai politikai életben oly módon, hogy programunk valamennyi célkitűzése ennek a meghatározó rendezőelvnek legyen alárendelve.

Egy ilyen politika csakis akkor kecsegtet eredménnyel, ha egybeötvözi a hosszú távú tervezést a közösségépítő-közösségteremtő tevékenységgel. Csakis a hosszútávú, gyermekeink és unokáink érdekeit is messzeemenően figyelembe vevő politizálásnak látjuk értelmét. Ugyanakkor a napi politika és a mindennapok szintjén is szándékunk érvényesíteni és megvédeni jogainkat.

A fentiek alapján elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk egy olyan nemzeti program megfogalmazását, amely elfogadható legyen a romániai magyar nemzeti közösség minden tagja számára, függetlenül attól, hogy a tömbmagyarsághoz vagy a szóránymagyarsághoz tartozik-e. Mindez nem hogy kizárná, hanem – ellenkezőleg – egyenesen feltételezi a taktikai sokszínűséget és a demokrácia érvényesülését a célkitűzéseinkről és a megoldási módokról folytatott viták során.

Elvek

Közösségépítő nemzeti programunkat az egyén, a család, az egyes társadalmi csoportok, illetve a társadalom egészének a szintjén kívánjuk megvalósítani az alábbi elvek alapján:

- a keresztény erkölcsiség
- a polgári jogállamiság és a kereszténydemokrácia elvei
- az európai, illetve nemzeti hagyományaink tiszteletben tartása
- a tulajdon szentsége

I. Általános célkitűzések

Biztosítani a romániai-erdélyi magyar nemzeti közösség, illetve tagjai számára mindazokat a jogokat, intézményeket és az ezek működéséhez szükséges anyagi, személyi stb. feltételeket, amelyek szavatolják számára egyrészt a tényleges egyenlőséget, azaz az esélyegyenlőséget többségi polgártársaival, másrészt az öazonosság megőrzéséhez és fejlesztéséhez szükséges feltételeket;

- a teljes és tényleges állampolgári és nemzeti egyenlőséget, következésképpen az esélyegyenlőség biztosítását valamennyi állampolgár, valamint az ezek alkotta nemzeti közösségek számára; a magyarság államalkotó státusának elismerését azáltal, hogy az alkotmány a szuverenitást az állampolgárságból származtassa;
- a román állam elismeri, egyben garantálja a magyar nemzeti közösség jogait a nemzeti identitás és sajátosság megőrzése, továbbfejlesztése, kinyilvánítása és áthagyományozása érdekében, nemkülönben az ezek érvényesítéséhez szükséges jogi, anyagi, szervezési, intézményi és személyi feltételek biztosítását, beleértve a magyar nemzeti közösségnek azt a jogát, hogy létrehozza saját – politikai, társadalmi, művelődési stb. – szervezeteit és kidolgozza ezek működési szabályzatait;
- a magyar nyelv szabad használatát a magánéletben és a közélet-

ben egyaránt (ld. közigazgatás, igazságszolgáltatás stb.); valamint a magyar jellegű intézmények névadásának, illetve a magyar nyelvű helységnevtáblák, feliratok, cégtáblák, hirdetések stb. szabad használatának biztosítását minden korlátozás és diszkrimináció nélkül;

- a magyar nemzeti közösség szimbólumainak szabad és törvényesen szabályozott használatát, nemzeti ünnepeinknek, múltunk jelentős eseményeinek korlátozás mentes megünneplését egész Erdélyben;
- a magyarság egyéni és nemzeti közösségi igényeinek megfogalmazása kizárólag azoknak a joga, akik a nemzeti közösséghez tartozóknak vallják magukat; ezt a jogot valamennyi központi és helyi döntéshozói és végrehajtási szinten, nemkülönben külföldi szervezetek és intézmények előtt az egyént illetően kizárólag önmaga, a nemzeti közösséget választott képviselői, a felekezeti erdélyi magyar történelmi egyházak elöljárói gyakorolhatják; ennek a jognak az érvényesítése nem vonhat maga után semmilyen hátrányos megkülönböztetést;
- minden, a magyar nemzeti közösség érdekeit érintő kérdésben ki kell kérni és figyelembe kell venni a közösség törvényes képviselőinek véleményét;
- a nemzeti hovatarozás megállapítását az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga alapján; ebben őt senki ne befolyásolhassa; a nemzettudat, nemzeti hovatarozás jogát jogszabályban kell biztosítani és megfelelő szankciókkal garantálni kell e jog tiszteletben tartását;
- a magyar nemzeti közösséghez tartozó személyek legkevesebb arányos képviselőt a helyi közigazgatásban, illetve a magyarság országos arányszámának megfelelően az állami tevékenység valamennyi területén;
- korlátozás nélküli kapcsolattartási jogot magyarországi és más országok állampolgáraival vagy intézményeivel, legyenek ezek állami vagy magán jellegű gazdasági,

politikai, társadalmi, szociális vagy művelődési kapcsolatok; a környező államok rádió- és tévéadásai vételének biztosítása megfelelő relérendszerek segítségével; szabad információ áramoltatás mind külföldről Románia felé, mind Romániából kifelé, beleértve a romániai magyarsággal kapcsolatos információkat;

- a romániai magyar közösségnek, illetve tagjainak elidegeníthetetlen jogát ahhoz, hogy bírósághoz forduljon jogainak tiszteletben tartása vagy elégtételnyújtás végett, beleértve a nemzetközi bíróságokat is; sem a magyar közösséghez tartozás, sem az őt illető jogok melletti kiállítás nem vonhat maga után semmilyen hátrányos megkülönböztetést vagy hátrányos következményt.

II. Önszerveződési célkitűzések

Nemzeti közösségünk eltökélt és elkötelezett tagjainak egybefogása egy demokratikus szervezeti struktúra kiépítésére és olyan hatékony propaganda folytatására, amely erősíti az erdélyi magyarság önbizalmát és eltökéltségét megmaradásában.

- Elsőrendű fontosságúnak tartjuk és a magunk eszközeivel támogatni kívánunk minden olyan közösségépítést, amely felvállalja a programunkban foglalt cél vagy célok megvalósítását;
- megyei bázisszervezetek létrehozását az erdélyi megyékben;
- megfelelő szervezők mozgósítása és a program terjesztése szűkebb, majd mind tágabb körökben;
- olyan RMDSZ-szolidaritási alap létrehozása, amely lehetővé teszi magyar személyek vagy közösségek érdekeinek külföldi képviselését.

III. Társadalmi célkitűzések

Elősegíteni a polgári társadalom és a polgári jogállam kiépülését Romániában:

- a tulajdon szentségének teljes körű érvényesítését és tiszteletben tartását, a jogi sérelmek orvoslásának biztosítását; az 1944. augusztus 23-a után törvénytelenül elkobzott javak, így a magyar egyházi és világi, közösségi, valamint az egyéni – ingó és ingatlan – javak (ld. szociális intézmények, iskolák, művelődési intézmények, föld, gyárak,

pénzintézetek, szövetkezetek, lakóházak stb.) maradéktalan visszajuttatását az eredeti tulajdonosoknak, beleértve a magyar történelmi egyházak kegytárgyait, leltárait stb. Ennek megfelelően vissza kell vonni a jelzett időpont utáni valamennyi diszkriminatív, a magántulajdont és a szerzett jogokat, jogszabályokat sértő állami és pártintézkedést;

- támogatni kívánjuk a polgári társadalom intézményeinek kiépülését és működését a demokrácia, illetve az egyéni és kollektív felelősség, valamint a szubszidiaritás jegyében;
- támogatni kívánunk minden olyan kormányzati és törvényhozói tevékenységet, amelynek célja, hogy Románia elindulhasson a gazdasági, társadalmi és politikai fellendülés útján;
- a társadalmi erkölcs megszilárdítása érdekében szükségesnek tartjuk:
 - az 1989-1990. előtt és után elkövetett bűntettek elkövetőinek példás felelősségrevonását;
 - a korrupciós lehetőségek korlátozását;
 - a nepotizmus korlátozását (versenypályázatok, ellenőrizhető döntéshozók, vezető tisztségek betöltése korlátozott időtartamra, versenypályázat alapján történjen);
- elvárjuk, hogy magyar nemzeti közösségünk tagjai a polgári társadalom, egyben az alakuló közösségek felelős, elkötelezett és hasznos tagjai legyenek;
- történelmi hagyományai, műveltsége, nemzeti kötődése, nem utolsósorban ragaszkodása önazonosságához predesztinálja az erdélyi magyarságot arra, hogy részt vegyen Románia európai integrációjában, hogy az elfoglalhassa az őt megillető helyet a kontinens államai között.

IV. Kapcsolataink román polgártársainkkal

Elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk újrafogalmazni kapcsolatunkat a románsággal oly módon, hogy azt az őszinteség, egymás kölcsönös tisztelete és a pragmatizmus jellemezze. Csak a nyílt, tényleges egyenlőséget elismerő párbeszéd vezethet el egy példásan új magyar-román partneri kapcsolathoz.

Eddigi tapasztalataink alapján továbbra is lehetségesnek tartjuk a részvételt a különböző hatalmi formák-

ban, annak függvényében, hogy célkitűzéseink vonatkozásában partnereink milyen politikai szándékról és akaratról tesznek tanúbizonyságot.

Szükségesnek tartjuk olyan partneri viszony kialakítását a tényleges egyenlőség alapján a román nemzet képviselőivel, amely országos, regionális, illetve helyi szinten, egymás érdekeinek kölcsönös tiszteletben tartása mellett, biztosítja a két nép tagjai, illetve közösségei között az együttműködést a közjó érdekében az európai normáknak és a haladó erdélyi hagyományoknak és szervezési formáknak, korunk igényeinek és a nemzetközi szabályozásoknak megfelelően:

- valljuk, hogy közös érdekünk, egyben az ország érdeke a két nemzeti közösség közötti békeség, valamint az erdélyi magyar, román és más etnikai közösségek, illetve az ezeket alkotó egyének és családok harmonikus fejlődése és ezt román polgártársaink széles körében terjesztetni kívánjuk;
- a jóviszony egyedüli garanciája a romániai/erdélyi magyar nemzeti közösség identitásának biztosítása, számbeli, szellemi, illetve anyagi növekedésének szavatolása az esélyegyenlőség – azaz a valós egyenlőség – jegyében, az összes többi közösséggel együtt, beleértve a románságot is.

V. Jogi célkitűzések

Olyan jogrend kialakítását szorgalmazzuk, amely – mind az alkotmány, mind a tényleges törvénykezés szintjén – biztosítja, illetve előírja nemzeti közösségünk célkitűzéseinek maradéktalan érvényesülését:

- az alkotmány érdekeinknek megfelelő módosítását;
- a kisebbségi és többségi közösségek közötti viszony, illetve tagjaik jogainak szabályozását olyképpen, hogy – egyenlő félként – egyik fél jogai se szenvedjenek csorbát);
- a tényleges jogegyenlőséget és az ehhez szükséges anyagi, jogi, személyi, intézményi stb. feltételek és garanciák biztosítását a romániai magyar nemzeti közösség, és az ezt alkotó kisebb közösségek és tagjaik számára, minden rájuk vonatkozó kérdésben, függetlenül a számbeli arányuktól);
- a magyar-román viszony hosszú távú rendezésével párhuzamosan egyrészt összhangba kell hozni a hazai törvényeket a nemzetközi törvényekkel, másrészt az állami, illetve helyhatósági szervek kötelesek a jelen és az ezután elfoga-

dandó törvények, rendeletek és döntések meghozatalakor tekintettel lenni a kisebbségek jogaira;

- a helyi, a regionális és az országos érdekek méltányos érvényesülését biztosító szervezési formákat a szubszidiaritás, illetve a helyi körülmények, igények és hagyományok figyelembe vételével;
- a magyar nemzeti közösség joga létrehozni az állam szuverenitását nem sértő, polgári jellegű autonómiák különböző formáit és élni az ezek adta lehetőségekkel;
- a jogállam intézményeinek kialakítását, működését és ezeknek folyamatos tökéletesítését, beleértve a többségi és kisebbségi viszonyt szabályozó jogi normákat, bármelyik fél javaslatára, és mindkét fél érdekeinek kölcsönös tiszteltetésben-tartásával;
- a magyar népközösség intézményeinek e közösség lélekszámával arányos részesedése az állami költségvetésből, fenntartva a jogot, hogy törvényes képviselői rendelkezzenek a ráeső rész elosztásáról;
- olyan törvényt csomag elfogadását, amely igényeinknek megfelelően rögzíti nemzeti közösségünk jogait és elrettentő módon bünteti ezek megszegését; bármiként történne is az (parlamentari tagok esetében beleértve a mentelmi jog fel függesztését);
- számonkérési és orvoslási lehetőséget minden olyan – központi vagy helyi szinten hozott – kormányzati döntéssel, cselekedettel vagy állásfoglalással szemben, amely veszélyezteteti nemzeti közösségünk egészének, egy részének vagy egyes tagjainak érdekeit, illetve ellentmond a kisebbségvédelmi törvényt csomagnak;

VI. Kapcsolataink Magyarországgal

Magyarország mindenkorai kormánya minden rendelkezésére álló eszközzel támogassa azokat a törekvéseket, amelyek nemzeti érdekeinket és megmaradásunkat szolgálják őseink földjén:

- megfelelő támogatás biztosítását programunk alapcélkitűzésének megvalósítására;
- a magyar országgyűlés szavazza meg a GDP egy meghatározott százalékát a határon túli magyarok támogatására;
- a mozgásszabadság, az akadálymentes, szabad kapcsolattartás biztosítását az anyaországgal a

schengeni egyezmény életbe lépése után is – akár a kettős állampolgárság révén – minden olyan romániai származású egyén számára, aki magyarnak vallja magát és ezt igényli;

- minden olyan törvény és belső szabályozás eltörlését, amely az anyaországban hátrányosan érinti a külső régiók magyarságát;
- érdekeink megjelenítését, képviselését nemzetközi fórumokon;
- miként a romániai/erdélyi magyarság vállalja a két ország közötti híd szerepét, úgy Magyarország is vesse latba befolyását, hogy – igényeinknek és hagyományainknak megfelelően – rendeződhessen a romániai/erdélyi magyar nemzeti közösség sorsa.

VII. Család és ifjúságpolitika

Hatékony ifjúságpolitikára van szükség, amelynek eredménye fizikailag és szellemileg egészséges, művelt magyar gyermekek felkészítése az életre úgy, hogy hitüket megőrizve, népüket vállalva, a társadalom versenyképes tagjaiként az egyéni és közösségi boldogulás sikeres képviselői legyenek. Ennek érdekében elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk a következő területek figyelemmel követését:

A. Családpolitika

- támogatjuk a korszerű és következetes családpolitikát, amely elősegíti népközösségünk múltjához és hagyományaihoz méltó arányos fejlődését és egy egészséges ifjúság felnevelését.

B. Általános ifjúságpolitika

- megfelelő szakmai és erkölcsi felkészítéssel, versenyképességüknek biztosításával, és az ehhez szükséges jogi és anyagi feltételek megteremtésével szeretnénk elérni fiataljaink itthon maradását; az ösztöndíjak és tanulmányutak odaítélésekor is ezeknek az elveknek az alkalmazását szorgalmazzuk;
- maradéktalanul biztosítani kell a romániai magyar ifjúság korszerű erkölcsi és szakmai képzését anyanyelven, minden szinten és minden szakon;
- meg kell teremteni a magyar ifjúság számára mindazokat a sajátos feltételeket, amelyek lehetővé teszi harmonikus fejlődését, beilleszkedését a társadalomba, hogy családalapítóként vállalják azo-

kat a feladatokat, amelyek egyéni és közösségi szinten rájuk várnak;

- megfelelő munkahelyi feltételeket kell biztosítanunk ifjúságunk számára;

C. Nevelés

- meg kell teremteni mindazokat a feltételeket, amelyek elősegítik a magyarságtudat megtartását, fejlesztését és továbbadását a fiatalabb nemzedéknek, hogy nemzeti közösségünk cselekvő és elkötelezett tagjaiként vegyenek részt saját sorsuk alakításában;
- jogi és intézményi keretek biztosítása a minőségi kézműipari tudás áthagyományozására;

VIII. Oktatás

- Igényeljük az autonóm, a tanügyminiszternek közvetlenül alárendelt, pénzügyileg is függetlenített államtitkár vezetése alatt működő állami magyar oktatási hálózatot, az óvodától az egyetemi oktatásig bezárólag, megfelelő képzettségű tanszemélyzettel, illetve megfelelő szakszemélyzet irányítása és ellenőrzése mellett, beleértve a magyar népközösség szervezetei által igényelt beiskolázási számot, szervezési formát, tananyagot stb.;
- igényeljük valamennyi magyar tannyelvű – állami, egyházi, magán – oktatási forma, típus és szak elvárásainknak megfelelő törvény általi biztosítását, szavatolását és szabályozását, ezen intézmények okleveleinek elismerését;
- igényeljük annak a törvénynek a sürgős megszavazását, amely rendelkezik a kolozsvári központú, önálló, állami, magyar tannyelvű egyetem újraindításáról és biztosítja megfelelő működési feltételeit az erre a célra külön szabályozás alapján kialakított Magyar Egyetemi Bizottság irányítása alatt.
- igényeljük az egyházak iskoláztatási jogának elismerését bármilyen jellegű és fokú iskoláról legyen szó és az általuk vállalt oktatási tevékenység arányában folyósított állami támogatás biztosítását;
- igényeljük az anyanyelvű magánoktatás működésének biztosítását minden fokon és minden szinten, illetve szabályozását törvény útján;
- igényeljük, hogy minden tantárgyat anyanyelven oktassanak; a

román nyelvet és irodalmat ne anyanyelvként, megfelelő tankönyvekből oktassák;

- igényeljük, hogy – bármilyen felvételi-, záró- vagy versenyvizgáról legyen szó – a vizsgázók dönt-hessenek arról, hogy milyen nyel-ven teszik le a vizsgát;
- a magyar oktatók és nevelők kap-ják meg munkájuk megfelelő anyagi és erkölcsi ellenértékét;

IX. Gazdaságpolitika

- elvárjuk, hogy a reprivatizáció során a magyar nemzeti közösség erdélyi számarányának és e régió szerepének megfelelően részesül-jön az állami javak értékesítéséből származó jövedelmekből;
- támogatjuk a szociális piacgazda-ság kialakítását;
- támogatjuk a nemzetgazdaság fel-lendülését és kiegyensúlyozott fej-lődését;
- támogatjuk a helyi feltételeket fi-gyelembe vevő regionális fejleszté-si politikát;
- támogatjuk a vállalkozást, a ver-senyképes termelési tevékenység-et támogató politikát;
- támogatjuk magyar pénzintézetek létrehozását;
- támogatjuk a magyar hitel- és szö-veketzeti hálózat létrehozását;

X. Szociálpolitika

Biztosítani akarjuk a derús gyerek-kort, a sikeres, eredményes és hasz-nos gazdasági tevékenységet, illetve a nyugodt öregkort népközösségünk tagjainak. Ezért szorgalmazzuk és támogatni kívánjuk:

- a munkahelyteremtő politikát;
- méltányos árpolitika alkalmazá-sát;
- megfelelő továbbképzési és átkép-zési lehetőségeket;
- korszerű munkakörülményeket;
- hatékony egészségügyi és biztosí-tási rendszert
- a reáljövedelem biztosítását és a méltányos nyugdíj megállapítási politikát;
- korszerű és eredményes érdekvé-delmi hálózatot;
- a magyar alkalmazottak érdekei-nek korszerű képviselést és vé-delmét a megfelelő szakszerveze-ti és más intézményi keretek igénybevitelével;
- a parasztság nemzetfenntartó sze-repének támogatását minden ren-delkezésünkre álló eszköz igény-bevitelével;

- méltányos életkörülmények meg-teremtését a nyugdíjasok számá-ra.

XI. Az egyházak

- támogatni kívánjuk a magyar tör-ténelmi egyházak átfogó és követ-kezetes nevelő, oktató, illetve szo-ciális tevékenységét, beleértve a különböző fajtájú és profilú – egy-házi vagy világi jellegű – oktatási intézmények alapítását, illetve működtetését és – feladatvállalá-suk függvényében – arányos ré-szesedésüket az állami költségvetésből;
- minden rendelkezésünkre álló eszközzel a leghatározottabban támogatjuk a romániai vallási fe-lekezetek által közösen benyújtott vallásügyi törvény mielőbbi meg-szavazását;
- szorgalmazzuk a keresztény ér-tékrend szerint folyó nevelés kö-vetkezetes alkalmazását a tanügy-ben és ezeknek az elveknek az ér-vényesítését a médiapolitikában.

XII. Külföldi kapcsolatok

Az erdélyi/romániai magyar nemzeti közösség érdekében elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk:

- érdekeink folyamatos és követke-zetes külföldi képviselést;
- a szoros kapcsolat fenntartását a nemzetközi szervezetekkel, a nyu-gati magyarság képviselőivel és a különböző külföldi kisebbségi szervezetekkel;
- olyan nemzetközi határozatok és egyezmények szorgalmazását és elfogadtatását, amelyek szavatol-ják kisebbségi jogainak érvényesi-tését.

XIII. Környezetvédelem és ökológia

A kisebbségvédelemmel is összhang-ban – amely a népi sokszínűség meg-védéséért száll sikra – az emberi és környezeti változatosság nélkülözhet-len megőrzése érdekében kezde-ményezzük az ökológiai és környezet-védő szemléletmód terjesztését. Tá-mogatjuk:

- szigorú környezetvédő törvények mielőbbi elfogadását;
- a környezetbarát termelési tevé-kenységeket szorgalmazó törvé-nyeket;

- minél szélesebb körű környezet-védő mozgalmak beindítását a társadalom minden szintjén;
- a környezetvédelemmel foglalkozó tantárgyak bevezetését az iskolai oktatásba, az ilyen jellegű ismeretek terjesztését a média segítségével.

XIV. Műemlékvédelem és hagyományápolás

Fontos feladatunknak tekintjük tör-ténelmi múltunk városi és vidéki emlékeinek, a népi műveltség tárgyi és szellemi emlékeinek, természeti környezetünknek védelmét és ennek szavatolását megfelelő törvények segítségével:

- korszerű és nagy határfokú mű-emlékvédelmi és levéltári törvény mielőbbi elfogadását;
- műemlékeink megővésének és karbantartásának biztosítása a költségvetésből;
- a hazai magyar műemlékvédelem és műemlékvédő mozgalom elis-mertetését az illetékes román in-tézmények által;
- temetőink műemlék jellegének el-ismerését és jelentőségüknek megfelelő karbantartását;
- a magyarok lakta települések ma-gyar utcaneveinek változtatás nél-küli megőrzését, illetve használatát.

XV. Médiapolitika

Feladataink megoldására ösztönző, itthonmaradásunkat szolgáló, pozitív megoldásokat sugalló és népszerűsítő elektronikus és nyomtatott sajtótevé-kenység megvalósulását kívánjuk:

- méltányos – a hazai magyarság létszámával arányos – időtartamú és időpontban sugárzott, bármi-lyen tartalmi korlátozástól men-tes, magyar nyelvű műsorok sug-árzása a közszolgálati rádióban és televízióban;
- nemzeti identitásunk következe-tes megőrzését és fejlesztését, az ifjúság- és az oktatáspolitikánkat érvényesítő műsor- és médiapoli-tikát;
- a társadalmat és kérdéseinek megoldását elkötelezetten szolgáló gondolkodásmód meggyökerez-tetését és terjesztését.

Nemzeti közösségünk csak ilyen feltételek mellett nyerheti vissza ön-bizalmát, csak ilyen feltételek megva-lósulásakor remélhet önmaga számá-ra egy igaz és jobb jövőt.

Egy Magyarországon „ideiglenesen” tartózkodó ERDÉLYI ÉRTELMISÉGI GONDOLATAI

Czirják Árpád: Erdélyi Magyar Brevárium (Kolozsvár, Gloria, 1999) olvasása közben

A téli délutánok, esték a nagy kártyacsaták, pasziánszok ideje. Van aki a divatos síparadicsomokat látogatja, csúszkál a jól kitaposott erdei ösvényeken, megint más a disznóölés pogány szertartásának hódol.

A téli délutánok, esték az értelmiség számára a szellemi építkezés, az olvasás ideje. Az értelmiségi hátrádól a karosszékeben és olvas. Kitartással, napi penzumként róva ki magára, ahogyan Márai Sándor tette. Ha az érdekel, hogyan írtak le egy női viseletet, vagy milyen volt egykoron Magyarország flórája, vedd le a nagy mesemondót, Jókait, a polcról. Ha szenvedni akarsz, tépelődni a világ és a magyarság sorsán, önmagad számára megfogalmazni: mi a különbség az értelmiségi és a polgár között – előbbi értékteremtő, utóbbi értékörző –, vagy ha kétséged támad, hogy a hazáért illik mindent feláldozni, de fizetséget nem szabad várni érte, s ha a világmindenségből személyesen a Te cimetre érkező kihívással nem tudsz elbánni, akkor lapozd fel Márai könyveit, *A polgár vallomását*, a *Sértődötteket*, mindezekelőtt a *Füveskönyvet*, amelynek méltó társa lesz ezentúl az Erdélyi Magyar Brevárium.

1999 korán érkezett télén ugyanis, amikor a mediterrán országoknak november közepén északi sarki időjárási viszonyokban volt részük, amikor nemcsak a korai fagytól diergett a lélek, hanem a körülvevő világtól, amikor a világ különböző cégei abban versenyeznek, hogyan elégítsék ki a bennünk lévő fenevadat, hogyan találják fel a médiákban mindazt, amit gyerekeink ellen emberi fantázia eddig soha ki nem talált, amikor az interneten egyik legkeresettebb kínálat a gyermekpornó, Budapest utcáin az iskolásokat a kakóporral kevert heroinnal kínálják a nepperek, Czirják Árpád, érseki helynök, a kolozsvári Szent Mihály templom főplébánosa ajándékkal lepette meg minket újból, nemesel, lelket melegítővel, reményt hor-

dozóval, széppel és magyarral, breváriuma második kötetével.

Lapjairól jönnek felénk eleink – ezúttal május, június, július és augusztus szülöttei –, Erdély különböző csodás tájairól, különböző foglalkozásúak, világhírűek és akiket egy szűk közösség ismerhetett csak meg, dicsőségesen, öregbítve az egyetemes magyarság hírnevét, mégis szerényen, és elhítetik velünk: igaza volt Széchenyi Istvánnak, hogy hivatva vagyunk a világot egy néppel gazdagítani! Jönnek – másokkal együtt – Máramarosszigetről Prielle Kornélia, Szatmárról Szalárdi János, Nagykárolyról Károlyi Sándor, Nagyváradról Gyomlay Gyula, Ko-

lozsvárról Szervátiusz Jenő, Temesvárról Aigner Sándor, Kiss Ernő, Tordáról Kőváry László, Aradról Medgyaszay Vilma, Nagyenyadról Szász Károly, Szászrégenből Balogh Ödön, Zsibáról Szilágyi Dezső, Algyógyról Kún Kocsárd, Magyar-gerőmonostorról Gyarmathy Zsigmondné Hóry Etelka és a Székelyföldről Diószeghy László, Bartha Károly, Nyíró Gyula, Domokos Pál Péter.

Mindannyian szigetek az egykori magyar birodalomban, a magyar múlt szilárd szigetei. Apropos. „Sziget-Magyarország.” Nem tudom, ki-nek mit jelent e fogalom, s jelent-e valamit egyáltalán. Annyi bizonyos, mást jelentett a két világháború között a népi írók nemzedékének, mást a 60–70-es években, a kádári „puhadiktatúra” idején, mást napjainkban, a 90-es évek végének reményteljes/reménytvesztett időszakában. Jelenti egyrészt azt, hogy Magyarország valóságos „sziget-ország” a nem éppen barátságos szomszédok tengerében. Másrészt azt is jelenti, hogy az értelmiség egyes csoportjai elszigetelődtek egymástól, s csak a fejbiccentés, a fogak között elmorogott köszönés féle keskeny pallója köti össze őket – vagy az sem –, de ez a palló valóban oly keskeny, hogy közlekedni, egymáshoz átmenni rajta, vendégsége, tere-ferére, kiadós ivászatra, nem lehetséges. Van azonban egy harmadik, nem kevésbé sajátos jelentése az értelmiség, közvetve Magyarország sziget-jellegének, az, hogy még a nemzet alapvető létkérdéseiben azonos véleményt valló, egy táborba tartozó értelmiségiek is, egymástól távol élve – van ilyen egyszemélyes sziget a fővárosban, jó néhány az országban –, egymásról épp hogy tudva, sziget-szerűen hálózják be az országot.

Napjainkban szerencsére, és nem véletlenül, megszapordtak ezek. Pontosabban: más jellegű szigetekről van szó, szeretet-szigetokről, amelyen emberek akarnak újból egymásra találni, felfedezni az adni-

CZIRJÁK ÁRPÁD

ERDÉLYI MAGYAR BREVIÁRIUM

Második kötet

képességet, az egymásért-élés képességét, a felelősség-képességet – igazi közösségé válni –, nem utolsó sorban, sőt inkább elsőként, hiszen ezen képességek birtokába az az ember kerül, aki már rátalált az Istenhez vezető útra, visszatalált Istenhez. Ilyen sziget kevés van: Kozma atya álma, a *Magyar Máltai Szeretetszolgálat Gondviselés Háza*, ahol a jövőben Magyarországot építésére nevelnek nemzedékeket; más kis közösségek, parókiák körül kialakulóban, mint az *Erdélyi Gyülekezet – Reménység Szigete*. Ezekre lélekvesztőn érkezünk meg, ki-ki akkor, amikor szükségét érzi. Czirják atya körül is kialakult egy, hogy a magyarság számára szerencsésnek nem mondható évezred végén, végre felismerve értékeinket az ő segítségével, hibáinkat nemkülönben, rátaláljon a helyes útra a magyar nép – ott a Kis-hazában – amelynek hivatása volt, s talán lesz is még a Kárpát-medencében, és hogy visszatérjen azokhoz az örök, keresztény értékekhez – de mondhatnák örök emberi értékeket, erkölcsöt –, amely méltóvá tehet bennünket arra, hogy az európai kultúránemzetek közösségének tagja legyünk.

*

Czirják Árpád írásaiban, amelyek igazgyöngyszemenként sorjáznak egymás után, szép új világunk, a globalizáció – más néven: pénz – világában kiszolgáltatottan vergődő ember problémáihoz közelít nagy-nagy megértéssel; Magyarország helyét keresi; és a romániai magyarság sorskérdéseit járja körül az elsikkasztott rendszerváltást követő elmúlt tíz esztendőben. (A tévedések elkerülésére: a rendszerváltás Magyarországon is úgy történt mint a Mátyás királyról szóló mesében, ahol az egyszeri lány jött is meg nem is, országúton is meg nem is, és hozott is meg nem is. Azaz méltón a többi egykori „népi demokratikus” országokhoz: félig-meddig, a beteg felületi kezelésével, de nem gyógyításával.)

„Néha úgy tűnik, hogy hét latornak több követője van, mint a Megváltónak.” Czirják Árpádnak ez az egy mondata a lehető legpontosabban mindent elmond a ma emberéről, arról, hogy értékrendszere a feje tetejére állt, hogy a Rossz után egymást letaposva loholnak, a Jó magában árválkodik, esetleg szemlesütve

süندörögnek körülötte, mint a tolvaj aki fél a leleplezéstől, vagy mint az őskeresztények Rómában Néro és az arénák közelében.

Az emberi jogok és az isteni jogok egymás kiegészítői – írja Czirják atya. Egyik mellőzésének következtében felborul a világ. Az egyensúly viszont nélkülözhetetlen tényező a világmindenségben, a harmóniával együtt, amely az egyetemes emberi lét működőképességét biztosítja. Az egyes országok jogrendje eltérhet és változó, csak a tízparancsolat nem változik – figyelmeztet szerzőnk, aki a lét alapkérdéseire adandó válaszkeresés során fogódzókat ad, melyek nemcsak általában eligazítanak, de oly biztosak, hogy az életünket is rá lehet bízni, mert az isteni törvényhozást, jogokat és kötelességeinket bocsátja rendelkezésünkre.

Czirják Árpád alaptulajdonsága a megértés, a türelmesség, a gyarlóság mentségének elfogadása. Megértő a borospohár aljára nézővel, egyúttal figyelmezteti a környezetet: nem az elítélésre van szükség, hanem a megértésre. S ha ezt megértette, akkor felmenti azokat is, akik – félelemből, kényelemből, s hogy belesimuljanak a környezetükbe – nem vállalták nyíltan vallásosságukat az elmúlt 20-50 esztendőben. A sirást is helyére teszi, abban nem kicsúfolásra érdemesített érzélgősséget lát. Pontosan tudja azt is: korunk emberének széksége van a technikai forradalom termékeire, de nagy súllyal figyelmeztet: a gondolkodó ember e csodákat, a legtökéletesebb számítógépet is maga mögé kényszeríti. A technika nem helyettesítheti, mindennapi élményeinket és társunkat, a zenét, amely az egyetemes nyelve az emberiségnek, a művészetet, amelyben – mint írja – lelkünket csodálhatjuk, a könyvet, ezt a drága öreg barátot, a színházat, amelyért mi, a Nagy Generáció nemzedéke nem is oly régen, országhatárokon túlra is elvándoroltunk. (Magam számára az egzisztencializmus, e marxizmus gyermekének lényegét Sartre *Az Ördög és a Jóisten* egyik bukaresti előadásából értettem meg Dan Conduracheval a főszerepben.) Ismétlem tehát, megért minket, mindent, a rohanást, hogy nem érünk rá magunkra, szereteteinkre – ezért nincs békesség a lelkünkben, ezért a sok pótcselekvés, önpusztítás –, csak egyet nem fogad el, hogy az egyes személy csak Isten tagadásával valósíthatja meg magát; az ate-

izmus kínálta megoldás nem elfogadható!

„A múltat még Isten sem tudja megváltoztatni, a megtörténtet Ő sem teheti meg nem történté” – írja Apor Péterre emlékezvén. Csak a történészek és a politikusok hiszik magukat mindenhatónak a múlt utólagos átírása során – minő balgaság, még az elmúlt húsz esztendőt is át szeretnék mázolni, ezért kell elszüllyeszteni a tanúkat – e szerint hatalmasabbak lennének Istennél? Aligha. Az a rendszer amelyhez eddig szerencsénk volt, s amely a pártot tette meg istennek, hazug, emberellenes és természetszenyvező, alattomban tovább él közöttünk. Ma a pénz teszi meg Istennek, közben globalizációról beszél, posztmodernizmusról és szülőttéről a multikultúráról. De jó lenne, ha minél többen odafigyelnének Czirják atya intésére: itt szó sincs kultúrák találkozásáról, egymás mellett éléséről, hanem a kultúrák – kultúránk – szétveréséről, s arról, hogy meg akarunk fosztani „egyetlen nemzeti vagyunkunktól”, nyelvünkötől. A szavak inflálódtak, veszélyben a nyelv, veszélyben a nemzet, és nem győzni hangsúlyozni: fokozottan érvényes ez Magyarországra is. Szinte kénytelen kétségbe vonni a magyarság életképességét; a népszaporulat a jóléttel egyenes arányban csökken, Európa más, nagy nemzeténél is, csakhogy „ők kibírják, mi nem.” Megerősíti – amit az írástudók egy része is felismert –, hogy átmeneti korunkban – a diktatúrától a demokráciáig –, csak a problémák elodázása a NATO- és EU-tagság kérése – és nemcsak Románia számára! „Hirtelen fülig szerelmesek lettünk” e két szervezetbe, mi, magyarok nem először és utoljára, de eddig legalábbis ez a szerelem viszonzatlan volt. Nemzeti katasztrófaink alakították ki azt a sajátos alkatot – magyar alkatot, bárhonnan jöjjön is az egyén magyarnak – e magyar alkatnak a szellemi eredményeit – jó lenne minél szélesebb körben ismertté és megbecsültté tenni –, amely miatt méltán voltunk, vagyunk és leszünk – mindenféle kampányos sietség és sürgetést mellőzve – Európa, az európai nemzetek közösségének tagjai. Sőt! Szellemi eredményeink terén nagyhatalomnak számítunk! Bár újabb jelenségek, újabb folyamatok ismét aggodalommal töltik el, tölt el bennünket...

A szótárkészítő és kollégiumújjáépítő Pápai Páriz Ferenc korában Erdélyben a magyarság harci fegyverekkel és a szellem fegyverével sikerrel küzdött fennmaradásáért. A jelek szerint generációk újabb és újabb csoportja már a Schengen utáni végső kirajzásra tarisznyázza az útravalót. Jó ürügy, ráadásul valóságos: nem biztosított az utódállamokban az anyanyelvű oktatás minden fokon, és az állam által, a nemzetrészek adójából fenntartott – bőven jutna ebből – intézményekben. A 17. században Nagyenyeden Pápai Páriz Ferenc nemzeti és nemzetközi összefogással építette újjá a protestáns főiskolát Nagyenyeden. Ha minden magyar csak 1 esetleg 15 dollárt szánna rá... Szorozzuk csak meg: Az annyi mint 15 millió, esetleg 150 millió dollár. Átgondoltam: a házban, ahol lakom a 15 lakásban összesen 36 személy lakik. Személyes varázsomnak köszönhetően 25-30 dollár összejönne, de 360, de még 36 sem nagyon. Ennyit Márai tanításáról, hogy a hazáért, mert – Iorga után szabadon – országhatárok ellenére egyetlen nemzet létezik az oszthatatlan és egységes magyar nemzet, mindent oda kell adni, s azért semmi fizetséget nem szabad elvárni.

Az 1989 utáni új helyzet kényes kérdést vetett fel: Magyarország és a nemzetrészek viszonyát, hogy ti. a nemzetrész csak vendég – és ez lehetőleg három napra szóljon, írja Czirják Árpád – az anyaországban. A magyarországi közvéleményt meg kell tehát ismertetni, hogy a nemzetrészek, jelen esetben Erdély mit adtak a magyarságnak? Hogy még ma is, lezüllesztett állapotában, a romániai nemzeti össztermés 65%-a innen származik... (Jelen sorok szerzője, épp emiatt házal, hogy a médiákban essen erről minél több szó, hogy jelenjenek meg számok, ismeretések, adatok, ismerje meg a széles közvélemény, és a politikusok, történészek. Egyelőre úgy mond „nincs vevő” az ötletre.) Az érem másik oldala, hogy a második bécsi döntés után Erdélyt, az erdélyiek, így Bethlen Béla intése ellenére, megszállták – modern kifejezéssel – „az ejtőernyősök”, azok az anyaországiak, akik addig nem nagyon boldogultak. Ehhez hasonló jelenség, amikor az 1989-et követő konjunktúrában elszaporodtak az Erdélyszakértők...

MÉGIS LESZ GULÁG LEXIKON!

A Püski Kiadó közlése szerint jövő év januárja körül az évek óta tartó huzavona és gáncsoskodás ellenére – nagyon megkésve, de mégiscsak – megjelenik Rózsás János rendkívüli jelentőségű, hatalmas műve a GULÁG LEXIKON. A nyugodtan korszakalkotónak nevezhető könyv teljes anyaga számítógépes lemezen már jóideje várja a kinyomtatást. Jó lenne hinni, hogy most már senki nem akadályozza a kiadást.

Érdeklődni lehet a Püski Könyvesházban – 1013 Bp. Krisztina krt. 26. Tel.:375-77-63; Tel/fax: 201-44-44

A román és a magyar nép szerencsés, hogy szerelmük tárgya azonos: ez a varázslatos országrész, ez a nekünk tündérkert, a románságnak híd Európa felé. Ebben a közös szerelemért vívott párviadalban a román fél, nemzetközi segédlettel az összes párbajszabályt felrúgta, legkevesebb 1918 óta mindent ennek rendelt alá, munkaerőpolitikát, nem szólva a publicisztikáról, a történetírásról, amely változatlan őrzi az eredet, az összetartozás, a származás hamis mítoszát, és ekképp nem közeledik Európához, hanem egyre távolabb kerül. Romániát – írja Czirják atya – szellemi vasfüggöny választja el 1989 óta Európától. Csak a Pentagon nagyobb Ceaușescu palotájánál, és az aranykorszak utolsó félbemaradt gigantikus építményét nyolcszor nagyobbra tervezték, mint a Louvret... Van ami ennél is hívebben kifejezi a sajátos román megalomániát?

Az ezredforduló a térképek átrajzolásának kora. 10 év alatt a Szovjetunió 15, Jugoszlávia 6, Csehszlovákia 2 államra oszlott; Nyugat-Európában – hiába szajkózzák az ellenkezőjét – felerősödtek az önrendelkezési/elszakadási törekvések. Csak a magyarság helyzete változatlan. „Petőfi annak idején a magyarok Istenére eskette a márciusi ifjakat, bennünket immár nyolcvan éve a románok Istenére esketnek. Nehéz helyzetbe hoztuk a Jóistent, nem tudja kire hallgasson.” S hogy még esélye se legyen a békés megoldásoknak, megkötötték az alapszerződéseket... Csakhogy a történelem – a szerelem nemkülönben – nem ismeri, hogy soha és örökké...

A könyveknek nemcsak története van, de utóélete is. Az ember szívesen osztja meg élményeit, s ha valami fel-emelőben, igaziban van része. Így adtam tovább az Erdélyi Magyar Breváriumot, Kolozsvár egyik szülötének, Trianon egyik gyermekének, anyámnak. Az olvasást szürke hályog is nehezíti, besorjazta hát egyéb olvasmányok közé. A rokon Ullein-Reviczky Antal emlékirata mindig kéznél van a Szentírás mellett. Azután háborús emlékiratok sokasága, mert közben fel lehet idézni, mikor Kolozsvárt bombázták, mikor viselős volt és a szilágygörcsöni Wesselényi kastély vendége volt néhány napra, a delevári szőlővel teli hegyet, a menekülést és a maradást az anyaországban. Épp Wass Albert verseit volt kedve hallgatni olvasatomban, amikor két vers között megkérdezte: vajon Czirják Árpád főtisztelendő úr nem gyóntatná meg? Ő ugyanis őt is megértene: miért nem gyónt és áldozott 57 esztendő óta, azóta, amióta Istentől nem, de szülővárosától elszakadt. Szóval, ezen súlyos bűnök ellenére, bizonyára feloldozná a főtisztelendő.

Lehet nagyobb sikere egy könyvnek, mint az, hogy valaki – jelen esetben egy idős hölgy – úgy érzi: neki azonnal sürgős beszéde van Istennel, és közvetítőnek a könyv íróját szeretné megkérni, hogy azután gyónás közben vele is megvitassa a világ dolgait, és mint az egyik leghitelesebbet kifaggassa: milyen jövő vár úgy általában a rokonságra akik élnek szerzetesét a világban, többségük a házsongárdi temetőben, és természetesen, milyen jövő vár Kolozsvárra, mely hatalom tüzi ki lobogóját szülővárosára?

*

Lipcsy Ildikó

EUROPA BIZÁNC KAPUJÁBAN

Doctrinae multiplex, veritas una.*

A koszovói dráma ismételen felhívja a figyelmet arra a láthatatlan törésvonalra, amely évszázadok óta két részre osztja Európát s melynek az eredete az 1054-ben Bizánc és Róma között bekövetkezett nagy szakadásra vezethető vissza. A több mint félévezredes török uralom a Balkán országait valósággal leszakította Európa testéről s a korábbi törésvonalat szakadékká szélesítette. Az 1917-ben beköszöntött szovjet világ később kiterjesztette befolyását e térség országaira is és egy újabb osztóvonal, a vasfüggöny megvonásával, Európa újabb megosztására tett kísérletet.

Ma, tíz évvel a berlini fal összeomlása után, meglepéssel állapíthatjuk meg, hogy az Európa kettészakítására tett szovjet kísérlet teljes csődöt mondott, és vasfüggöny, a Szovjetunióval egyetemben, olyan nyomtalanul eltűnt az európai népek életéből, mintha soha nem is létezett volna.

Annál határozottabban rajzolódik ki Európa térképen az 1054-ben megalapozott régi törésvonal, mely Kelet-Európa és a Balkán ortodox világát választja el Európa többi népétől. E törésvonal mentén zajlanak a balkáni népek elkeseredet küzdelmei önrendelkezési jogaikért, a már tíz éve tartó barbár etnikai tisztogatások, melyek sorában a koszovói dráma most csak az utolsó, de e törésvonal mentén sorakoznak fel az újabb veszélyekkel fenyegető feszültségi gócpontok is.

A törésvonal egyik oldalán találjuk a demokratikus berendezkedésű és ökumenikus szellemben szekularizálódott európai unió tagországait és a tagjelölteket, ahol az országhatárok elvesztették korábbi elválasztó jelentésüket, és ahol a katolikus, protestáns, zsidó és muzulmán lakosság békés egyetértésben él egymással. A törésvonal túloldalán pedig az évezredes elszigeteltség következtében megmerevedett gondolkozású, nacionalista szemléletű, posztkommunista, demokratikusnak nem nevezhető kelet-európai és balkáni ortodox országok helyezkednek el, ahol a nemzeti kisebbségek tagjait másodrendű állampolgárként kezelik, s ahol az ortodox nemzet-egyházak hátterbe szorítják a többi egyházat, meggátolják a kommunizmus alatt elköszönt javaik visszaszolgáltatását és elzárkóznak minden ökumenikus közeledés elől.

Amikor nemrégiben Samuel Huntington amerikai egyetemi tanár kifejtette

nézeteit arról, hogy a jövőendő konfliktusai főleg vallási és kulturális eredetűek lesznek, sokan kételkedéssel fogadták, nem is sejtve, hogy az események milyen gyorsan ezeket a feltevéseket fogják igazolni. Az amerikai professzor nagy érdeme, hogy a konfliktusokat megelőzni kívánó viták középpontjába emelte a civilizációs problémák vizsgálatát. Az államhatárok megvonásakor, mondotta, az eddigieknél fokozottabb mértékben kell figyelembe venni az érintett lakosság vallási és kulturális hovatartozását, anyagi és szellemi kultúrájának fejlettségi szintjét.

Jóllehet, a koszovói albánok nagy többsége muzulmán vallású, többnyire vallását nem gyakorló muzulmán, a feszültségeknek nincs, nem is volt vallásos jellege. Persze, a modern idők világias felszíne alatt tovább élnek az évszázadok során az egyházi tanítások által kimunkált magatartásformák, lelkialkatok, a jóról és a rosszról alkotott fogalmak. Vallásháborúról tehát nem lehet beszélni, még polgárháborúról sem, de a „háború” szó használata se teljesen helyénvaló, hiszen a háború két felfegyverzett hadsereg összecsapását jelenti. Ilyen Koszovóban nem volt. Koszovóban egy nemzeti-segí kisebbség kiirtására történt kísérlet, ahol az ultranacionalista, sovinszta központi szerb hatalom állig felfegyverzett alakulatai (rendőrség, katonaság, félkatonai bérnyilkos csapatok) barbár, kegyetlen büntető hadjáratot indítottak a teljesen védtelen albán lakosság ellen, csak azért mert ők albánok és nem szerbek. A szerb államhatárolom, stratégiai célul tűzve ki az etnikailag tiszta Szerbia megteremtését, az albán nemzeti kisebbség egy részének (értelmiség és hadköteles férfilakosság) rendszeres legyilkolására, másik részének az országból való elűzésére hozott intézkedéseket.

Ekkora barbarizmusra az európai népek történetében nem volt példa.

Ennek a véres etnikai tisztogatásnak vett véget a NATO fegyveres beavatkozása.

És ehhez az ultranacionalista, barbár népiértáshoz adta hozzájárulását a szerb ortodox egyház.

Az ortodox nemzet-egyházakat, mint tudjuk a történelemből, mindig a mindenkori politikai hatalom kiszolgálása jellemezte. Ez a gyakorlat a bizánci császárság idejébe nyúlik vissza, amikor a császár erőteljesen beavatkozott az ortodox egyház éle-

tébe, magának tartotta fenn a pátriárka (főpap) kinevezésének a jogát, és így, viszonzásképpen, számíthatott az egyház töretlen támogatására. A bizánci elvek szerint tehát, a pátriárka hatókörét az evilági jogrendszer biztosítja, így az egyház függvénye a mindenkorai politikai konjunktúrának. Ezzel szemben, a másik oldalon, Róma szerint, a pápa Isten földi helytartója. A különbség óriási.

Az évszázadok során a helyzet jottányit sem változott, s mindvégig érvényben maradt a középkori ortodox vélekedés, mely szerint „a keresztény részére nincs egyház császár nélkül”. Nem véletlen tehát, hogy az ortodox egyházak vezetői szinte kivétel nélkül, kiszolgálták és kiszolgálják ma is, a kelet-európai és balkáni kommunista és posztkommunista hatalmakat. Az ortodox egyházaknak ezért nem volt az ateista diktatúrával bátran szembeszegülő, mártíromságot is vállaló Márton Áron püspökük és Mindszenty József bíborosuk. Aki ilyesmire vállalkozna, önmagát közönségen ki az ortodox egyházból.

Ez a történelmi háttér lehet jó hivatkozási alap a szerb pátriárka részére, de ez nem menti fel a felelősség alól, se a történelem ítélőbírája, se a hágai nemzetközi bíróság előtt.

A fentiekkel egyidejűleg, történelmi tényként állapítható meg, hogy az idegen elnyomás hosszú évszázadai alatt (a török uralom a Balkán egyes részein több mint 600 évig tartott...), az ortodox egyházak sorsukat mindig elnyomott népük sorsával kötötték össze, azonosultak elnyomott hivatásuk sorsával. Ez a magyarázata az ortodox egyházak nagy népszerűségének. Például a koszovói szerbek nagy tömegei ortodox papjaik vezetése alatt teleültek át a Bácskába a török Magyarországról való kiűzése (1686) után, előrevetítve Trianon árnyékát, és utat nyitva az albánok tömeges betelepítésének Koszovóba. A kölcsönös azonosulás, valóságos ozmózis egyháza és népe között, a 19. század folyamán éri el tetőpontját, amikor az egyház a nemzeti öntudatra ébredő néppel, a nemzettel azonosul. Az ortodox egyház papjai fogalmazzák meg az újszülött nemzet ideológiáját és teremtenek hozzá tetszetős mitológiát. Eb-

*Az elméletek többfélék, az igazság egy.

ben az időben rögződik az a szemlélet, mely szerint a túlélés biztosítéka, a nemzet számára, az egyház. Részből innen ered az ortodox egyházak terhes öröksége, az a logika, mely a szuverenitás mindennemű feladását súlyos sértésnek minősíti a történelemmel, a vallással, a nemzeti identitással szemben. Erre a logikára vezethető vissza az ortodox egyházak elzárkózása a modernizmustól, úgy az ökuménia gondolatától is, és egyáltalán mindentől, ami közeledést jelent a nyugati világhoz.

A hosszú török uralom következtében a balkáni népek nem élhették át se a reneszánsz, se a reformáció lelket-tudatot formáló élmény-zuhatagát. Nem élhették át se a tiszta ész még Isten trónját is kételyekkel ostromló lázadását, se a középkor félelmeitől megszabadult hívő lélek kimondhatatlan örömét, az „egyedül hit által” bizonyosságát. És nem mondhatták el Luther Mártonnal, a megtalált lelkiismereti szabadság öntudatos hangján és határozottságával: „Itt állok – másként nem tehetek”.

Nem ismerhették meg azokat a lelki és szellemi értékeket, melyek a modern idők megérkezését jelentették. Az európai ember szellemi-lelki arculatát formáló hosszú évszázadok esetek ki az életükből. Legjobbjaik természetesen érezték, tudták ezt és szemrehányóan meg is fogalmazták: „A történelem bojkottált bennünket”, „felszabadultunk, de nem vagyunk szabadok”. Valószínűleg ezzel függ össze, hogy az ortodox világ politikusai és ideológusai gyakran időzavarban szenvednek. Milosevics például mintha azt gondolná, hogy az 1930-as évek Európájában él. Egyik-másik pátriárka pedig úgy véli, hogy a beszélgetést ott kellene folytatni, ahol az 1054-ben abbamaradt.

Ezzel a kihagyásos – tudathasadós történelmi tudattal magyarázható az is, hogy a jónak és a rossznak a határai eltolódtak, hogy különbségek alakultak ki az európai kultúrák között, hogy van a „mi”, a törésvonal innenső oldalán és az „ők”, a törésvonal túloldalán. És amikor az emberi jogok ismeretéből kell vizsgálni, a Balkánon azt a választ kapjuk: „Tanár úr kérem, én azon a történelemórán nem voltam jelen”.

Az ortodoxia nemzettel való azonosulása kétségtelenül lendítő erőt jelentett a török uralom alól felszabaduló balkáni népek életében. Sajnos, ez az egészséges azonosulás az idők során elfajult: annak lehettünk a tanúi, már a 19. században is, hogy az ortodox egyházak most már nem a nemzettel, hanem a szomszédos népek elleni gyűlölködést szító nacionalizmusokkal vállaltak és vállalnak gyakran azonosítást. A jogos, sokszor indokolt nemzetfélő érzelmek a szomszédos népek gyűlöletére irányuló, sovinszta indulatokkal keverednek. És nemcsak Szerbiában.

Hogy mit eredményezhet az ortodox hit és a nacionalista tanok robbanékony ele-

gye, mutatja a Balkánon dúló, már tíz éve tartó, szerb népiroto hadjáratok sorozata. A szerb ortodox egyház sajnálatos módon részt vállalt ezek ideológiai előkészítésében: „A szerb nép 1389 óta vívja a koszovói háborút. Koszovó nemzetünk emlékezte, népünk ősi tűzhelye, lelkünk lángja”, írták az 1982-ben közzétett felhívásukban a szerb ortodox főpapok és szerzetesek, Anastase Javtich püspök kezdeményezésére, és ezzel bekapcsolódtak a védtelen albán lakosság ellen indított, sovinszta indulatokat fölkorba csoló propagandahadjáratba. Ez a „21-ek felhívása” néven ismert nyilatkozat is sejteti, hogy a véres szerb nacionalizmus gyökerei messze visszanyúlnak a nemzeti ortodox hitvilág misztikus mélységeibe.

Fölmerül a kérdés: vajon az ortodox hit melyik élmény-hozadéka volt az, amivel a belgrádi hidakat testükkel és ortodox-kézjellel a NATO repülői ellen védő szerb lakosság tömegei összetéveszthették Milosevics sovinszta retorikáját?

Vagy egy határral odébb, Románia vonatkozásában, vajon a román ortodox egyház milyen hittételekre hivatkozva indíthat támadásokat a magyar etnikum ellen, román templomok és szerzetesotthonok telepítésével az ország magyarlakta részein, például a Székelyföldön, ott, ahol arra nincs igény? A románosítást a magyar lakosság iránt érzett felebaráti szeretet diktálja?

A történelmi fejlődés előbb-utóbb napirendre tűzi azoknak a politikan és gazdasági életben túlmutató szellemi és lélektani problémáknak a vizsgálatát, melyek fékezően hatnak a nemzetközi együttműködésre. Ezek között első helyen állnak az ortodox egyházak modernizációs problémái, melyekkel a nyugati sajtó, fontosságuknak megfelelően, rendszeresen foglalkozik. Különös, hogy a magyar sajtó és hírközlés

részére e témakör még ma is többnyire ismeretlen terület, holott a magyarság szál-láshelyei hosszú frontszakaszokon érintkeznek az ortodox világgal, a Vajdaságtól Kárpátaljáig. A marxista iskola erre persze nem készítette fel, közvetlen szomszédaink lelki-erkölcsi problémáinak a rendszeres tanulmányozása mégis a magyar értelmiség feladata lenne. De ezen túlmenően, Nyugat-Európa is joggal várhatja el, hogy a magyar szellemi élet képviselői a világ elé tárják az ezeréves magyar-ortodox kapcsolatok tapasztalatait. Különösen nagy érdeklődésre tarthatnak számot a magyar történelmi egyházak helyzetelemző tanulmányai.

Az európai közösség fejlődésének története azt mutatja, hogy a társadalmaink demokratikus kibontakozása nemcsak a pártpolitikák függvénye, de fontos szerep jut ebben, a társadalmi béke megteremtése szempontjából, az egyházak egymás felé való testvéri közeledésének, az ökuménianak is. Az ökuménizmus persze nemcsak tudós teológusok tantételeket egyeztető összejöveteleit kell jelentse, hanem rendszeres, nemcsak egyházi találkozások megszervezését a társadalom különféle szellemi irányzatai között.

A Szovjetunió és a vasfüggöny megszűnése után természetes folyamat kellene legyen a nyugati és a keleti egyházak közötti közeledés. Különös, hogy a keleti ortodox egyházak ettől idegenkednek. Egyáltalán nem biztos, hogy a pápa bukaresi látogatásának hamarosan lesz folytatása. A görögkeleti egyházak a Vatikán minden közeledésében cselvetést látnak. A nyugati társadalmi modell győzelmében és kelet felé való előretörésében nemcsak az orosz nacionalizmus, de a görögkeleti egyházak is veszélyeket sejtene. Pedig a mai nyugati modell nem katolikus vagy protestáns modell, hanem egy szekularizálódott, fejlett, tőkés rendszerű társadalom modellje.

Az európai közösséghez való közeledésnek tehát a történelemtől örökölt ortodox logikán túl, főleg lélektani akadályai vannak, és mint tudjuk, ezek legyőzése a legnehezebb. Az örökkévalóság mérlegén és az 1054 óta eltelt közel ezer év távlatában, még néhány évtizedes várakozás, Keleten, nem játszik szerepet, de ez elég lehet további kelet-európai véres drámák kibontakozásához, egész népcsoportok erőszakos felszámolásához, beolvadásához.

Ma, 1999-ben, az európai egység megteremtésére irányuló erőfeszítések nem a szovjet állampolitika, hanem az annál keményebb ortodoxia falába ütköznek.

A koszovói dráma nagy érdeme, ha szabad ezt mondani, hogy a nemzetközi közvélemény elé tárta az ortodox világ erkölcsi ellentmondásait is.

Pro Kárpátalja Munkacsoport

Iskolát, reményt és nemzeti kohéziót építünk

1. Ma már egyre többen ismerik fel azt, hogy egy nemzet politikai és gazdasági felemelkedéséhez szükség van arra, amit a szociológusok társadalmi tőkének neveznek. Ez nem más, mint a társadalom tudásszintje, önbizalma, belső kohéziója, együttműködési, vállalkozó és innovációs képessége. Matolcsy György, a budapesti Növekedéskutató Intézet igazgatója szerint a társadalmi tőke gyarapodása és jól működése magával hozza a mérhető gazdasági teljesítményt is. (Lásd a Magyar Nemzet 1999. aug. 21.-i számában megjelent interjút.)

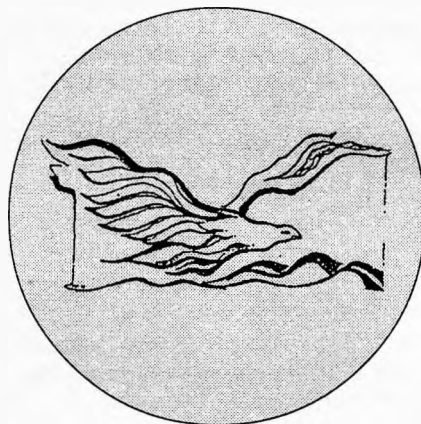
2. Nemzetünk problémái azt mutatják, hogy a remény, az önbizalom, a belső kohézió, és az összetartozás tudata nem csak a gazdasági növekedéshez szükséges, hanem a politikai és társadalmi fejlődéshez és a népesség gyarapodásához is. Példa erre a kárpátaljai magyarság, ahol az 1989/90-es remények után annyi gyermek született, hogy hat évre rá egyes iskolák két első osztályt indítottak. Az ukrán-magyar alapszerződés és a romló gazdasági helyzet azonban ennek gyorsan véget vetett és jelenleg az iskolákban kislétszámú osztályok indulnak. Az elvándorlás és a lakosság nagy részére jellemző apátia szintén a reménytelenség eredménye.

3. Amikor elhatároztuk, hogy Kárpátalján a legrosszabb állapotban lévő iskolát, a beregsomit, újjáépítjük, nem csak az iskola életveszélyes állapota volt szemünk előtt, hanem az az üzenet is, amelyet egy reménytelennek hitt helyzet megváltoztatásával küldünk. Másszóval nem csak iskolát, hanem reményt is építünk.

4. Nagy örömmel számolhatok be arról, hogy az iskola első hat osztálya tető alatt van, az ajtók, ablakok elkészültek, és az épület kívülről be van vakolva. Jelenleg a belső munkálatokat végzik. Ha minden terv szerint halad, akkor az épület

karácsony után beköltözhető lesz. Ünnepeketünk tehát a kárpátaljaiakkal együtt! Ünnepeketünk, mert nem csak abban a faluban sikerült reményt ébreszteni, ahol a helyzet a legreménytelenebbnek látszott, hanem a kárpátaljai magyarságban is, amely számára ez a példa azt mutatja, hogy a legelkeseredettebb helyzetből is létezik feltámadás.

5. Mi is volt az, ami idáig vezetett? Elsősorban az a kitartás, amelyről a beregsomi tanárok tetek bizonyítékot akkor, amikor egy

205 éves dűledező vályogépületben, sokszor fűtés és világítás nélkül, havi 30 dolláros fizetésüket csak néha-néha kapva, nagy szeretettel és odaadással nevelték becsületes emberré, magyarrá, Beregsom gyermekeit. Másodsorban a beregsomi szülők; akik a nagy nyomor ellenére vállalták az ottmaradást, a gyermekszülést és gyermeknevelést, hogy Kárpátalján ne vesszen ki a magyar szó, a magyar kultúra. Harmadsorban pedig a Svájcban, Ausztráliában, Amerikában, Angliában és Venezuelában élő magyarok szeretete és összefogása, valamint a Svájci Vöröskereszt szolidaritása.

6. Július 25-én együtt ünnepelhettem a beregsomiakkal. Érkezé-

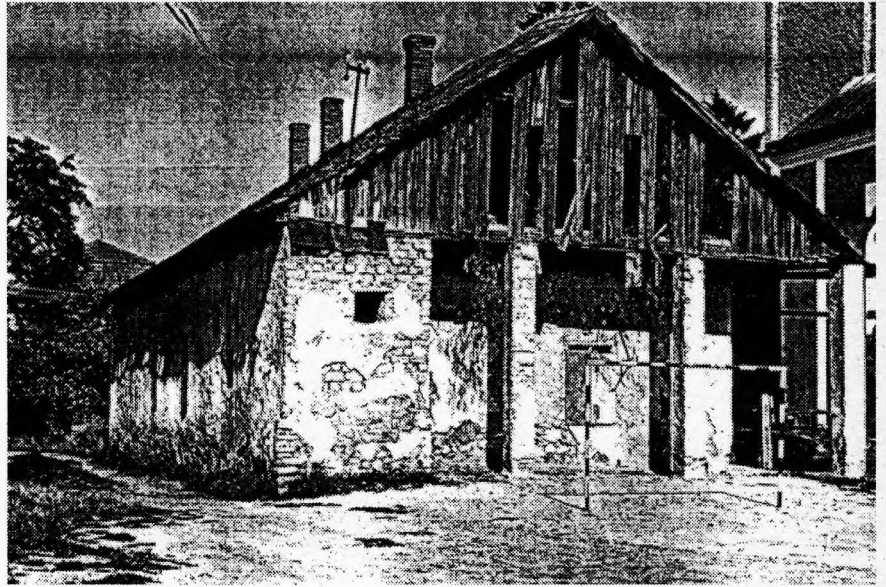
sünkör az iskola előtt várt a teljes tanári kar, az egyház, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) és a helyi önkormányzat képviselői, valamint négy magyar ruhába öltözött kislány és két nagyobb diáklány. A kicsinyek által elszavalt hosszú versek és az egész kis csoport énekei nem fűztek kétséget ahhoz a komoly munkához, amely ebben az iskolában folyik. Ezután következtek a meghatóbbnál meghatóbb beszédek, melyekben az iskola igazgatója és a többiek elmondták, hogy számukra nem csak az jelent sokat, hogy a hosszú évtizedek óta várt új iskola most végre felépül, hanem az, hogy érzik, hogy nincsenek egyedül. „Lelkünk beleremegett abba a tudatba, hogy magyarságunk összekötő erő” – mondta az egyik tanárnő. „Felvilágyoz az a tudat, hogy a Svájcban, Ausztráliában, Amerikában, Angliában és Venezuelában élő magyarok szeretete felénk áradt és még a Svájci Vöröskereszt is felfigyelt ránk.” Végül pedig a falu aprajánagyja egy hálaadó istentisztelet keretében köszöntö meg az Úrnak az új iskolát.

7. Ószinte köszönetemet szeretném kifejezni mindazoknak, akik ehhez a csodálatos eredményhez hozzájárultak. Nem csak az a fel-emelő, hogy összejött az iskola első részére a pénz, nem csak az, hogy Beregsomban és egész Kárpátalján sikerült felébreszteni a reményt, hanem az is, hogy a genfi Pro Kárpátalja munkacsoport kezdeményezésére nem széthúzás, hanem összefogás volt a válasz. Épül összetartozásunk tudata, épül a nemzeti kohézió!

8. Isten áldjon mindenkit, aki adományával vagy munkájával hozzájárult ahhoz, hogy iskolát és reményt építhessünk Kárpátalján. Összefogásunk eredménye bizonyítéka annak, hogy nincsen olyan reménytelen helyzet, olyan alélt állapot és olyan elkeseredés, amely ki-

zárna a feltámadás lehetőségét. Hiába hitték el velünk évtizedeken keresztül, hogy az elszakított területeken élő nemzetrészeinkkel törődni vétek, hogy összetartozásunknak még a tudata is bűn, az újra együttélés vágya pedig romboló nacionalizmus, most mindez összeomlófélben van. Az újjáépülő beregsomi iskola tanúja annak, hogy a nemzet a szétszórtság ellenére is egy lélek és egy eszme, egy akarat együtt élni és együtt még nagy dolgokat cselekedni. A közös munka pedig felébresztette bennünk a hitet, hogy nincsen lehetetlen és növelte Istenbe és önmagunkba vetett bizalmunkat, mely akaratunk valóráváltását lehetővé teszi.

9. Tisztelettel kérek mindenkit, hogy járuljon hozzá ahhoz is, hogy az iskola hátralévő részét felépíthessük. Forduljunk karitatív társadalmi szervezetekhez és azokhoz, akik segítséget tudnának nyújtani és gyűjtsünk egyházakon és egyesületeken keresztül. Ha valaki elválná városában egy körlevél szétküldését, szívesen megírom a körlevelet. Ne hagyjuk félben maradni az iskolát! Ne hagyjuk összeomlni a reményt! Ha 2000 márciusában hozzálátunk a hátralévő építkezéshez, akkor 2000 szeptemberében új iskolával kezdheti a millenniumot Beregsom népe. Hogyan is ünnepelhetnénk államiságunk ezredik évfordulóját szebben, mint tanulságát adva összetartozásunk tudatának, mint építve az iskolát, a jövő szimbólumát. Meg vagyok győződve arról, hogy a remény és a

Ilyen volt...

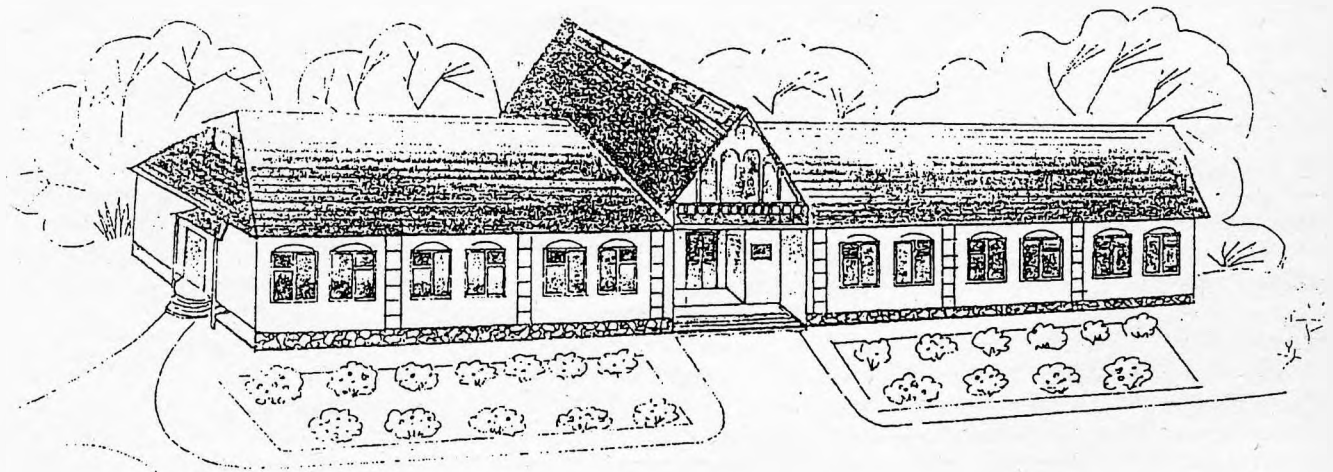
bizalom, amelyet ez az óceánokon átnyúló magyar összefogás Kárpátalja népének nyújt, hozzájárul majd ahhoz, hogy egy olyan generáció nevelkedjen, amely a térség felemelkedését szorgalmazza, s amely a sok széthúzást és rossz döntést félretéve, felemelt fejjel harcol népe egységéért és jövőjéért.

10. A Pro Kárpátalja Munkacsoport 1997 novembere óta működik. Eddig több kárpátaljai magyar iskolának vásárolt áramfejlesztőt és nyújtott egyéb segítséget. Adminisztrációs költségeink nincsenek, mivel a munkacsoport tagjai saját otthonaikban végzik a munkát, és minden posta, telefon és egyéb költséget saját maguk fedeznek. Így a hozzájárulások, támogatások 100 százaléka jut el Kárpátaljára.

Levelezési cím: Zabolai Csekme Éva, 2. rue de la Muse, 1205 Genf, Svájc. Tel./fax: (0041-22) 321-71-96. A munkacsoport postaszámlája: Association Pro Kárpátalja, 1200 Geneve, Suisse, kontószám: 17-775340-2. Erre a számlára a világ bármelyik részéről lehet adományokat küldeni. Pénztárosunk minden adományt – természetesen saját költségén – köszönőlevélben igazol vissza.

További segítségükért előre is nagyrabecsüléssel, tisztelettel és szeretettel mondok hálás köszönetet a Pro Kárpátalja Munkacsoport nevében is,

Zabolai Csekme Éva

... És ilyen lesz

Balassagyarmat, a „civitas fortissima”

1 9 1 9 . J A N U Á R 1 5 - 2 9 .

80. éve szabadította fel önmagát véres harcban ez a város a cseh légiós hadsereg megszállása alól. Két város volt hazánkban, amely fegyverrel szabadult meg az idegen hódítók uralma alól: Balassagyarmat és Sopron!

Másnap, amit a Pogány József által vezetett Katonatanács és a szoc-liberális sajtó uszítása forradalmat robbantott ki Budapesten, a Habsburg császári hadsereg cseh katonái Hodonin és Holics között, 1918. november 1-jén átlépték a magyar országhatárt és megkezdtek a felsőmagyarországi vármeigyék, városok, falvak és a stratégiaailag fontos vonalak és pontok elfoglalását. Amíg Károlyi Mihály nem ment Belgrádba, hogy „barátságot” és fegyverszünetet kössön az entente balkáni főparancsnokával, Franchet d’Espèrey francia tábornokkal, addig a magyar honvédség alakulatai Pozsony előtt és a Vág völgyében, Nagyszombatnál, Trencsénél és Zsolnánál védelmezték az országot és szembeszálltak a cseh katonasággal, Károlyi november 16-án írta alá a megalázó fegyverszünetet. Ettől a naptól kezdve a felvidéki harcok megszűntek, pedig a belgrádi fegyverszüneti egyezmény csak az ország déli területein jelölt ki demarkációs vonalat. Károlyi kormánya tétlenül nézte a Felvidék megszállását. Kijelentette, hogy az antant ellen nem alkalmazhat fegyveres ellenállást. A cseh katonaságot megnövelték az Olaszországból és Franciaországból hazahozott cseh légiósokkal, akik a háború alatt a Monarchia hadseregéből dezertáltak és az antant, miután a Csehszlovák Bizottságot hadviselő félnek elismerte, olasz tábornokok vezetése alatt megszervezte a cseh katonai egységeket. Beneš Párizsban arra törekedett, hogy a légióit ne vessék be a Monarchia hadserege ellen a piavei és isonzoí csatákba. Veszteség nélkül akarta őket hazahozatni. Az oroszországi légióra nem számíthatott a bolsevik forradalom és a polgárháború miatt, és azok csak a békekö-

tés után tengeri úton, Vlagyivosztokban hajóra szállva érkeztek haza. Maradt tehát a kb. 25 ezer főt kitevő európai légiós hadtest. A felvidéki kezdeti harcokat azonban nem ők vívták meg, hanem a közös hadsereg cseh katonái. A légiósoknak már csak a megszállási feladat jutott. Zsolnát december 6-án, Poprádot december 15-én, Kassát december 29-én, Ungvárt január 13-án, az Ipoly völgyét és így Balassagyarmatot is január 15-16-án, a Csallóközt és a Duna bal partját január 16-án szállták meg. Az Uzsoki szorost január 18-án érték el, és a megszállást Zemplénben január 20-án fejezték be. Az olaszországi légióknak tartogatták a „díszbevonulását” Pozsonyba, január 1., 2., 3-án. Ott első dolguk volt Mária Terézia szobrának ledöntése, egy gyereket, aki az utcai fára a magyar zászlót tűzte ki, úgy lötték le, mint a verebét...

Vagyis ebben a hónapban fejeződött be 80 éve a tragikus történelmi tény, hogy a Felvidéket és a Csallóközt, a békekonferencia összeülése előtt megszállják, kész helyzet elé állítva a békecsináló politikusokat. Kárpátalja középső és keleti részét a Romániával való stratégiai kapcsolat megteremtése érdekében kapták meg Trianonban. A wilsoni „népek önrendelkezési joga” elméletet, amely csak az európai felfordulás és a Monarchia felbomlasztása érdekében született meg, kitűnően alkalmazták. Így az új, mesterségesen kreált államhoz, Csehszlovákiához az 1910. évi utolsó békebeli népszámlálás szerint 800 000, főleg a stratégiai határ mentén élő magyart kebeleztek be. Az USA volt a győztesek hitelezője, a zsebében voltak, mert nyakig el voltak adósodva. Az USA a meghirdetett alapelvei szerint diktálhatta volna a békét! Ehelyett kivonultak az európai politikából és a békediktátummal elősegítették a II. világháború kirobbanását. Hogyha Magyarország határait népszavazással vonják meg, akkor a 325 ezer km² nagyságú országból a fele ma-

gyar lakosság alapján 163 ezer km² nagyságú területen kellett volna az önálló magyar államot kialakítsák. Akkor Pozsony, Léva, Kassa, Ungvár, Munkács, Beregszász, Szatmárnémeti, Nagyvárad, Arad, Szabadka és környéke magyar maradt volna. A népszavazásos határkijelölésbe belenyugodott volna a magyar nép és békés egymás mellett élés és gazdasági, politikai együttműködés alakulhatott volna ki a Kárpát-medencében.

Ki tudtuk-e volna erőszakolni a népszavazást fegyverrel? Igen, ha az Isten nekünk is adott volna egy Kemal Atatürköket... Nem Linder Béla teljesen félremagyarázott parancsa ti., hogy „nem akarok több katonát látni!” züllesztette szét az országot, hisz Linder Béla parancsa arra vonatkozott, hogy „nem akarok több csellengő, fosztogató, gyilkoló, rabló züllött katonát az utcán látni! Katonák!! Vissza a lakatnyákba!” Kéri Kálmán ny. vezérezredes koronatanú így tette helyére ezt a sokat emlegetett, negatívnak vélt parancsot! A hadsereget a szoc-liberális sajtó, az Oroszországból hazaküldött bolsevista agitátorok, és Pogány József a Katonatanács kommunista elnöke züllesztette szét, mert félt a katonatisztek által szervezendő puccstól, a katonai diktatúrától, attól, ami a leigázott Törökországot a megsemmisítéstől teljesen megemntette. Csakhát nálunk nem volt cél 1918–19-ben az ország megmentése, pedig Károlyi Mihálynak d’Espèrey tábornok megmondta világosan: Magyarország „nem semleges föld”, hanem legyőzött ország! Ebben a háborúban a magyarok együtt mentek a németekkel, együtt fognak velük lakolni!” Károlyi civil politikusaitól ez a büszke francia katona undort kapott! Civil bagázsok minősítve őket!... Ha Károlyi magyar tábornokokat vitt volna magával a fegyverszüneti tárgyalásra, azokat ha elenség is voltak, katonabajtársként tárgyalt volna velük. A Károlyit körülvevő liberálisok és szocialisták, kommunisták csak olaj volt a

tűzre egy győztes hadvezér szemében. Jól emlékszem a selmecbányai Bányászati és Erdészeti Főiskola áttelepülésének történeti leírására is. Károlyi kormánya megtiltotta a főiskola kiürítését. Ha a frontról hazatért diákok, akik mind harc-edzett tisztek voltak, Károlyiékra hallgattak volna, ma nem lenne se Sopronban, se Miskolcon selmecbányai főiskolából lett műegyetem, egyetem, és Sopron se maradhatott volna meg magyarnak, ha nem költözik oda 1919 tavaszán a Selmecbányáról menekült főiskola. Nem lett volna, aki az ágfalvi csatában megmentse Sopront...

Ugyanilyen hősiesség helytállást tanúsítottak a balassagyarmati vasutasaink és helybeli lakosok, akik 1919. január 29-én felkeltek a várost megszálló cseh légiós alakulatok ellen, amelyeknek főparancsnoka az olasz Piccione tábornok volt. A csatában a vasútállomáson megtámadták a cseheket és kiverték őket a városból. Nem is lett Balassagyarmat Csehszlovákiáé! Megmaradt magyarnak. Ha Károlyiékra hallgatnak, akkor ez a város se lenne már magyar. De volt bátorságuk a helyi kezdeményezésre, és kockára tették az életüket is városukért és hazájukért. Persze erre a dicsőséges haditettre nem volt szabad sokáig emlékezni, de a még élő 90 éves koronatanú nem tudott addig nyugodni, amíg a városban meg nem alakították hazafias érzelmű polgárok a „Civitas fortissima” Egyesületet, amelynek célja a győztes csatáról történő megemlékezés, a hősi halottak, de még az ellenség elesett katonáinak sírjai rendbetétele és ápolása, emléktábla alkotás és avatás.

1999. január 29-én Balassagyarmat, Nógrád vármegye egykori székhelye az akkor 10 900 lelkes kisváros, amelyet a Rákosi-Kádár vezette kommunista vazallus kormányok fosztottak meg megyeszékhely szerepétől, nagy ünnepség keretében emlékeztek meg a 80. év előtti győztes csatára, az elesett hősökre, és a városházán az ünnepi ülés során díszpolgárt avatott, az egykori csata ifjú szemtanúját, a ma 90 éves Kamarás Józsefet. A város megkapta Sopronhoz hasonlóan a „civitas fortissima” elismerő előnevet, amelyet ezután hivatalosan is használhat.

Hábel György

Napirenden a Vajdaság

Az amerikai szenátus megszavazta a vajdasági magyarság helyzetének rendezését is tartalmazó törvényjavaslatot

Az Egyesült Államok Szenátusa 1999. november 4-én az esti órákban egyhangúlag elfogadta a Szerbia demokratizálásáról szóló S. 720-as törvényjavaslatot, amelynek 502-ik szakasza a vajdasági magyarság helyzetének méltányos rendezését sürgeti. A *módosítások nélkül* elfogadott S. 502-es szakasz összefoglalja a 350 000-es létszámú magyar kisebbség helyzetét, az ellenük folytatott zaklatási, megfélemlítési akciókat, és megállapítja, hogy „*az elmúlt tíz évben ez a fajta etnikai tisztogatás már 50 000 kisebbségben élő magyart üldözött el Vajdaságból.*” A szakasz rámutat, hogy a vajdasági magyar közösség 1990 óta egyik oldalon sem avatkozott be egyetlen balkáni konfliktusba sem. Eppen ellenkezőleg, „*következetesen ragaszkodott erőszakmentes politikájához, mialatt saját létét próbálta védeni a jelenlegi politikai rendszer által szűkre szabott lehetőségeken keresztül.*” A szakasz rendelkező részében a Kongresszus felhívja az Egyesült Államok elnökét, hogy

- **„ítélje el** bármely etnikai csoport üldözését, fenyegetését és megfélemlítését Jugoszláviában, melyek rendszerint az erőszakos etnikai tisztogatások előzményei,

- **fejezze ki** mély aggodalmát a vajdasági magyar kisebbség ellen irányuló fenyegetésekről, megfélemlítésekről és erőszakos cselekményekről szóló jelentések miatt,

- **szólítsa fel** a külügyminisztert, hogy rendszeresen figyelje a vajdasági magyarok helyzetének alakulását, és

- **hívja fel** az Egyesült Államok NATO szövetségeseit, hogy bármely, Koszovó jövőbeni státusáról szóló tárgyaláson kiemelt figyelmet szenteljenek a vajdasági magyar közösség és a tartományban élő más kisebbségek jogainak megfelelő garanciákkal történő biztosítására, beleértve a választott vezetőikkel az öngazgatásra vonatkozó javaslatokról szóló tanácskozásokat.”

Mint ismeretes, az S. 720-as számú törvényjavaslatot ezt megelőzően az amerikai szenátus külügyi bizottsága július 28-án, a sarajevói stabilitási konferencia előestéjén fogadta el ellenszavazat nélkül, a bizottság elnöke, Jesse Helms szenátor előterjesztése nyomán. A bizottság, Christopher Dodd connecticuti szenátor kezdeményezésére egy külön törvényszakaszban határozta meg elvárásait a vajdasági magyarság helyzetének rendezésével kapcsolatban.

Az amerikai szenátus külügyi bizottsága a törvényjavaslathoz mellékelte, a szenátoroknak szóló, 1999. augusztus 5-én kelt ajánlásában a vajdasági magyarságot érő sorozatos megfélemlítéseket a koszovói albánokéihoz hasonlítja. „*Milosevicet kilátástalan helyzete egy, a vajdasági magyarok ellen irányuló fegyveres támadáshoz vezetheti, hogy elterelje a figyelmet a kormánya ellen irányuló tüntetésekről, és megszilárdítsa hatalmát*” – figyelmeztet a bizottság, mely ajánlásában aláhúzza, nem a Vajdaságnak Jugoszláviától való elszakadását szorgalmazza. Majd rámutat: „*a belgrádi kormány demokratikus alapokon való működése a vajdasági kisebbségek hasznára is válik.*”

A szenátus által elfogadott törvényjavaslat ezután a képviselőház külügyi bizottsága elé kerül. Nem kizárt, hogy a javaslatot a képviselőház még a jelen ülészak vége előtt elfogadja. Amennyiben nem, a törvényjavaslat az új ülészak megnyitásakor, januárban változatlanul kerül a képviselőház programjára.

KIS EGYHÁZAK NAGY GONDJAI

Interjú dr. Szabó Árpáddal, az unitárius egyház püspökével

Budapesti unitárius ismerősöm gyereke, nem lévén más lehetősége, az iskolában római katolikus hittanórákra járt. Majd osztálytársaival együtt ment az általuk látogatott templomba, ifjúsági körre... Ma átkeresztelkedett, gyakorló katolikus. Ugyanígy lettek evangélikussá kitelepedett rokonaim unitárius gyerekei. Senki sem próbálta megtéríteni őket, a természetes asszimiláció legtermészetesebb következményeként hagyták el hitüket, szüleik tiltakozása ellenére. Kolozsváron, az unitarizmus bölcsőjében, ugyancsak választási lehetőség hiányában, református vallásóra írtam megtéríteni gyerekeimet. Dr. Szabó Árpád unitárius püspök tudja: Ha az egyháznak nem sikerül megszerveznie az iskolai vallásoktatást, beláthatatlan veszteséggel kell számolnia.

- A vallásoktatás kötelezővé tételét kérték és üdvözlötték az egyházak. Mit jelent ez az unitárius egyház számára?

- Nagy eredmény, de ugyanakkor nagy kihívás is. Kis egyház lévén, mi kezdettől fogva nem éltünk a vallás-tanárképzés lehetőségével. Az volt az álláspontunk, hogy a lelkészek ezt a munkát fél tudják vállalni. Köztes megoldásokat kerestünk. Egyezséget kötöttünk az egyetemmel, hogy a teológiai hallgatók részére biztosítsák a pedagógiai képzést. Lehetőségünk nyílt a lelkészek pedagógiai továbbképzésére is. Tavaly egyházunk beindított egy lélektani, pedagógiai-módszertani továbbképzést a lelkészek számára. Ezt több éven át szeretnénk folytatni. Így próbáljuk pótolni azt, amit a református és római katolikus egyház vallás-tanárképzéssel biztosít. Falvakon nincs is gondunk, de a nagyvárosok szórványában eddig még nem sikerült megoldanunk az unitárius vallásoktatást az iskolákban.

- Milyen okból kifolyólag választotta ezt a megoldást?

- Nyilvánvalóan anyagi okokból. Vallás-tanárok alkalmazásához megfelelő anyagi alap szükséges. Nagyvárosok esetében nincs annyi gyermek, hogy teljes normát tudna biztosítani. Az állam csak teljes norma után fizeti a vallás-tanárt. Kolozsváron például egy iskolába 2-3-4 unitárius gyerek

jár, iskola pedig sok van. Ha vallás-tanárt alkalmazunk, akkor az egyháznak kell biztosítania a tanári fizetéseket is. Ezt mi pillanatnyilag nem tudjuk megtenni. Csupán Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen és Székelykeresztúron tudtuk megoldani az iskolai vallásoktatást. Sepsiszentgyörgyön például a teljes katedrás vallás-tanárt egyedül nem is tudja ellátni az egész várost, de besegítenek nyugdíjas tanerők is. A nagy, vegyes lakosságú városokban viszont olyan nagymértékű a szétszórtság, hogy szinte lehetetlené teszi az unitárius vallásoktatás megszervezését. Elégge beszédes példa, hogy itt a Brassai-líceumban, az unitárius egyház egykori iskolájában, saját épületünkben is mi vagyunk a legkevesebben. Ugyanez a helyzet Marosvásárhelyen és Brassóban is. Nagyon komoly kihívás ez az egyháznak. Meggyőződésem, hogy például Marosvásárhelyen, ahol 3 évvel ezelőtt még egyáltalán nem volt unitárius vallásoktatás, komoly veszteségek értek. Ugyanis, ha gyerekeink más felekezeti vallásóra járnak, sosem lesz gyakorló unitárius belőlük. Csoporttársikkal együtt fognak temploma menni, majd velük konfirmálnak.

- Kolozsváron is ugyanez a helyzet?

- A kolozsvári helyzet összetett és bonyolult. Mondhatnám, áttekinthetetlen éppen azért, mert lelkészeink nem szervezték jól meg a vallásoktatást. Én megértem őket is, tudom, hogy a lelkészi munka sokrétű, nagyon sok teher nehezedik rájuk, de a vallásoktatás lenne a legfontosabb, mert ez a jövő. Ha nem vesszük komolyan, akkor jövőnket kérdőjelezzük meg.

- Kolozsváron 3 lelkész van és legalább 20 iskola.

- Igen, éppen ezért annyira nehéz a feladat. A tavaly összeültünk, próbáltuk közösen megszervezni a vallásoktatást. Kineveztem egy segédlelkészt, akinek fő feladata a vallásoktatás ellátása volt. Az idén október 1-jétől Fóris-Ferenczi Ritát kineveztük vallás-keresztény és iskolaügyi előadónak, ő vette kézbe a kolozsvári helyzetet. Elkezdte felvenni a kapcsolatot az igazgatókkal. Minden iskolából lekéri az unitárius gyerekek nevét, és lehetőséget kér az unitárius vallásórák tartására. Mivel,

az említett szétszórtság miatt, képtelenség minden iskolában külön vallásórát biztosítani, különböző iskolákból összevonva próbálunk unitárius csoportokat megszervezni.

- Két éve kötelező iskolai tantárgy a vallásoktatás. Egyedül az egyházon múlik a vallásoktatás megszervezése és biztosítása, vagy bizonyos mértékben az iskolán is?

- Nagymértékben az iskola vezetőségének és tanári karának hozzáállásán múlik. Ilyen tekintetben nincsenek jó tapasztalataim. A Brassai-líceumban a tavaly voltak olyan osztályok, ahol az osztályfőnök egyenesen lebeszélte a szülőket. Azzal érvelt, hogy a hittanóra fölösleges, csak növeli a gyerek leterheltségét. A szülők pedig hajlanak arra, hogy gyerekeiket mentesítsék a fölösleges terhek alól.

- Nagyobb osztályokban gondolom egyszerűbb az összevont csoportok megszervezése. De mi a megoldás I-IV. osztályban? Ha sikerül is létrehozni a több iskolából összevont csoportot, nem biztos, hogy a szülő vagy a tanító néni tudja vállalni a gyerekek átkísérését. Felügyelet nélkül pedig a szülők zöme nem fogja elengedni a gyermekét.

- Ezt a vetületet nekünk kell megoldanunk. Nyilvánvaló, hogy csakis akkor lehet megszervezni ily módon a vallásoktatást, ha találunk lehetőséget arra, hogy azt a néhány gyereket valaki átvigye egyik iskolából a másikba, majd visszakísérje. Nagyon jól tudjuk, hogy a szülők munkaidőben ezt nem tehetik meg. Számolnunk kell azzal is, hogy a szülők jó része nem vallásos szemléletben nőtt fel. Maguk sem annyira erősek vallásos meggyőződésükben, hogy ezt kötelességnek érezzék, esetleg áldozatot vállaljanak érte. A lelkészek feladata lenne összeírni a tanköteles gyerekeket, megszervezni a szülőket beleegyezését. Egyelőre ez még nem történt meg.

- Az iskolák nem jelzik a különböző egyházak felé, hogy hány felekezetűkhöz tartozó gyerek van az adott iskolában?

- A törvényrendelet, amely kötelezővé teszi a vallásoktatást, a dolgok ezen oldalával nem foglalkozik, ez lelkiismereti kérdés marad. Az iskolák a kényelmesebb álláspontra helyezkedtek. Úgy gondolkodnak, hogy amelyik

felekezet akarja a vallásoktatást, az megkeresi az iskolát, azzal megszervezik a vallásoktatást. Ha valamely felekezet nem jelentkezik, az iskola szemszögéből ez azt jelenti, hogy nem kívánja a vallásoktatást biztosítani. És mivel kötelező tantárgy a vallásoktatás, azt a gyereket, akit nem keres meg saját felekezete, beírják más felekezethez. Az unitárius egyház, személyzet hiányában, nem tud kapcsolathatni minden iskolával, ahol 2-3 gyerek van, így az unitárius gyermekeket más protestáns egyház, általában a református vallásórára osztják be.

- *Ez a gyakorlat, vagy csak elszigetelt esetekről van szó?*

- Sajnos, ez gyakorlat, nemcsak Kolozsváron, hanem más erdélyi nagyvárosokban is. Teljes szórványban, mondjuk Zilahon vagy Szatmárnémetiben érthető is. A szórványgondozó lelkészek csupán hét végén járnak ki ezekre a településekre, csak hét végén foglalkozhatnak a gyerekekkel is. Ilyen helyzetben jobb megoldás az, hogy más felekezetű vallásórára járjon a gyerek, mintsem hitoktatás nélkül maradjon. Ezt hivatottak kiegészíteni, illetve egyensúlyozni a hét végi, saját felekezetű vallásórák.

- *Említette, hogy a vallásérvélsziskolaiügyi előadó elkezdte a kolozsvári iskolai vallásoktatás megszervezését. Erre az évre már várható változás, ugyanis az órarendeket minden iskolába véglegesítették.*

- Az ideit tanév bizonyos értelemben átmeneti lesz. Szeretnénk elvégezni egy széles körű felmérést, hogy hiteles adatok alapján tudjuk kiértékelni, hogyan is állunk. Jövőre megpróbálunk egy vallásánárt alkalmazni, aki egyedül nyilvánvalóan képtelen lesz átfogni a sok iskolát, de majd koordinálni tudja a teljes kolozsvári unitárius vallásoktatást. Hál'istennek vannak fiataljaink, akik elvégezték a vallásánárképzőt, és használni tudjuk erre a célra. Teológusaink pedagógiai gyakorlatként, órarend-egyeztetéssel be tudnának segíteni a lelkészeknek. Az idén is elsősorban a teológusok segítségére számíthatunk.

- *Mi az, amit püspökként az unitárius egyház nevében elvárna és kérne a szülőktől, illetve az iskoláktól?*

- Az iskoláktól mindenekelőtt azt szeretném kérni, hogy maradjanak meg a lelkiismereti szabadság tárgyi-lagosságánál, és igyekezzenek minden felekezethez tartozó gyerek számára biztosítani a saját vallásoktatást. A vallásszabadság alapvető emberi jog, és ha egy szülő azt akarja, hogy gyermekét vallásosnak nevelje, akkor ezt az iskolának is támogatnia kell, és se-

gíteni abban, hogy gyermeke megfelelő vallási nevelésben részesüljön. Ugyanakkor kérném, hogy legyenek tekintettel korlátozott lehetőségeinkre, s ha valamely iskolához nem érünk el, de oda is tartoznak unitárius gyerekek, bármilyen kis számban, jelezzék a püspökségem.

A szülők felé az a kérés, hogy próbálják öntudatosan nézni az egyházhöz való tartozás kérdését, vagyis öntudatos unitáriusként megélni vallásukat, és ezt a vallást biztosítani gyermekeik számára is. Nem olyan nagy áldozat, jöllehet az élet annyira elfoglal, és az anyagi gondok annyira nyomasztóak, de nem kérünk anyagi támogatást, inkább azt, hogy legyenek megértőek, ily módon segítsenek abban, hogy a gyermekeik vallásoktatását tudjuk biztosítani.

Dr. Szabó Árpádtól arról is érdeklődtünk, hogy milyen szakaszához érkezett a történelmi egyházak és civil szervezetek közös magánegyetem létesítési kezdeményezése.

- *Néhány évvel ezelőtt az volt az általános romániai magyar álláspont, hogy nem magánegyetem kell nekünk, hanem önálló magyar állami egyetem. Hogyan merült fel mégis a magyar magánegyetem gondolata, és hogyan nyert támogatottságot?*

- A Bolyai-egyetem újraindításának gondolatát nem adta fel senki, mint eszmény mindenkiben él, és mint megvalósítandó célt határozottan fenntartja és támogatja mindmáig a romániai magyarság minden képviselői szerve, az RMDSZ, az egyházak, a civil szervezetek egyaránt. Ez volt az első dolog, amit tisztáztunk és leszögeztünk mielőtt a magánegyetem terveinek kidolgozásához hozzákezdünk. Ugyanakkor látjuk azt is, hogy megvalósítása a jelenlegi politikai helyzetben a közeljövőben nem képzelhető el. Nincs meg a kellő politikai szándék a román vezetés részéről. Az viszont tagadhatatlan, hogy az utóbbi 2-3 évben pozitív, ígéretes változások történtek a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen a magyar oktatás tekintetében.

Elsőként Tökés Lászlónak volt a gondolata, hogy mivel így alakult a politikai helyzet, meg kell tennünk az első lépéseket a magyar egyetem irányába. Mára a Sulyok István Református Főiskola létrehozása ilyen céllal történt. De tekintettel arra, hogy ezt a főiskolát nem sikerült odáig fejleszteni, illetve elfogadtatni az állammal, megszületett a magánegyetem gondolata, amely a Sulyok koncepcióját folytatná, vagyis azt, hogy olyan szakok

működését biztosítsa, amely az állami egyetemen magyar nyelven nem működik. Ebből is látható, hogy nem az állami felsőoktatás konkurenciáját, hanem annak kiegészítését célozza a magánegyetem. Amikor az augusztusi püspöki értekezleten Tökés László ismertette a Partiumi Keresztény Egyetem és a fenntartó alapítvány terveit, akkor az volt az álláspontunk, hogy az erdélyi magyar magánegyetem megalapítás túlnó egyetlen felekezet hatáskörén, de közösen készek vagyunk felvállalni ezt a gondolatot, úgy mint erkölcsi testület, amely garanciát jelent részben a támogatók, részben az erdélyi magyarság felé. Elvetettük a keresztény egyetem gondolatát, hiszen maga a kereszténység sem egysegű, hanem felekezetekre oszlik. Ezen okból kifolyólag alakult ki a végleges álláspont, hogy az egyházaknak olyan felsőoktatási formát kell támogatniuk, amely felvállalja a keresztény értékeket, de a laikus oktatási formát képviseli.

- *Ez az egyezség az augusztusi értekezleten született meg. Azóta milyen lépések történtek, milyen szakaszába érkezett az egyetemépítés?*

- Szeptember 15-én találkoztunk Bukarestben, ahol megszületett a szándéknyilatkozat, amely kimondja, hogy a történelmi egyházak készek arra, hogy létrehozzák azt az alapítványt, amelynek feladata lesz majd az egyetem fenntartása és működtetése. Ezen a héten a miniszterelnökkel való találkozó után szóba került, hogy a szándéknyilatkozat óta tulajdonképpen nem történt konkrét lépés az alapítvány bejegyzése tekintetében. Most ezen dolgozunk. A bejegyzés után az alapítvány megteremtői létrehozhatnak még nem tudjuk milyen néven, egy vezető tanácsot, amelynek feladata lesz az egyetem létrehozásának és működtetésének irányítása. A vezető tanács kapcsán természetesen nem egyházi vezetőkben, hanem világi szakemberekben gondolkodunk. Néhány napja Kolozsváron a civil szervezetekkel egyeztetünk. Újra áttekintettük a felépítés kérdését. Tisztáztuk, hogy noha központja Kolozsvár lesz, többpilléres egyetemenként Erdély más régióit is felöleli. Ugyanezen a megbeszélésen megegyeztünk abban, hogy a Bolyai Társaság elkezdheti az anyaggyűjtést és előkészít egy újabb egyeztetést a régiók képviselőivel. Ha sikerül jól megszervezni és a kiltásba helyezett magyar állami támogatás megérkezik, jövőben talán már meg is nyithatja kaput ez az egyetem.

DÉL-TIROLI AUTONÓMIA

A dél-tiroli önkormányzat meghívására október 11-13. között Szilágyi Zsolt Bihar megyei képviselő tanulmányúton vett részt az észak-olaszországi tartományban. A dél-tiroli autonómia-modell tanulmányozása és konkrét megismerése volt a cél. A tapasztalatokról kérdeztük Szilágyi Zsolt képviselőt.

– Több országból verbuválódott küldöttség tagjaként jártam Dél-Tirolban. A dél-tiroli önkormányzat meghívására állt össze ez a küldöttség, a HTMH, a magyar külügyminisztérium és a Magyarországgal határos országok magyar közösségeinek vezetőiből. A három nap tanulmányút alatt alkalmunk volt találkozni sok olyan felelős tisztségviselővel, akik a dél-tiroli autonómiát működtetik, illetve azokkal is, akik annak idején ezt elképzelték. Amit a történelmi háttéréről tudni kell, a második világháború után került Tirol déli része Olaszországhoz. Akkor a rendezés ügyében semmi nem történt. A német ajkú lakosság gyakorlatilag ki volt zárva a közszolgálatból. Miután Ausztria vállalta a védőhatalmi státust, és az ENSZ elé vitte a kérdést, utóbbi két határozatban is felkérte Ausztriát és Olaszországot a békes rendezésre. Ez a rendezés nem történt meg, illetve dőcögött. Ekkor dél-tiroli aktivisták az 1960-as évek elején néhány civil objektumot robbantottak fel, főleg villamos vezetékeket. Ezután megtörtént annak a csomagnak a kidolgozása, amelyet végül 1972-ben a dél-tiroli néppárt – a dél-tiroli németek 90%-át tudja maga mögött – 52%-os többséggel elfogadtott. Életbe lépett az autonómia és ez a német, olasz és ladin közösségnek sajátos jogokat biztosított. Az egyik fontos pont a az arányosság elve. Ez abból áll, hogy a szociális segélyektől kezdve, a közhivatalokban betöltött állásokig mindent arányosan osztanak el. Tízévenként tartanak népszámlálást. Mindenki választhat négy kategória között: német, olasz, ladin és más nemzetiségű. Tehát, ha valaki jelentkezik a polgármesteri hivatal által meghirdetett német etnikumának szánt állásra, akkor nem jelentkezhet valaki, aki öt évvel azelőtt olasznak vallotta magát. Ugyanis előveszik nyilatkozatát – az állami intézmények tárolják a népszámláláskor benyújtott nyilatkozatokat –, és csak az töltheti be az illető állást, aki olyan nemzetiségűnek vallotta magát.

– Elméletileg 10 évenként váltogathatnák a nemzetiségüket?

– Elméletileg mindenkinek joga van tízévenként más identitásúnak vallania magát. Érdekes jelenség figyelhető meg azonban, amittől tulajdonképpen a ladinok és az

olaszok is félnék, ez pedig a language switch-nek (nyelv kapcsolatot) nevezett jelenség. Ez abban áll, hogy a legnagyobb társadalmi presztízzsel rendelkező nyelv „beszívja” a kisebb nyelveket. A ladinok akiknek a száma mintegy 18 ezer Dél-Tirolban (Svájcban és Franciaországban is élnek ladinok) jelenléte nyolc helysére korlátozódik és így sajátos státusú oktatással rendelkeznek. Az óvodát és az első két osztályt csak ladinul végzik a ladin gyerekek, míg a harmadik osztálytól kezdődően felváltva tanulnak németül és olaszul. Van úgy, hogy egy hétig mindent németül tanulnak és egy másik héten mindent olaszul. Ez két előnyt jelent a ladin lakosságnak. Az egyik, hogy sem a német, sem az olasz nem nyomja el a ladint, mert egy időben van jelen mind a kettő. Másrészt az iskola befejezésekor négy nyelvből kell vizsgát tenniük: ladin, német, olasz és angol nyelvből. Harmadrészt pedig kompetitívebb lesz a ladin nemcsak szülőföldjén hanem Európa más részein is, már csak azért is, mert eleve négy nyelv ismeretével távozik az iskolából. Megegyezés van arra is, hogy a közalkalmazottak felvételénél például a helyi lakosságot részesítik előnyben.

– Milyen Dél-Tirol gazdasági helyzete?

– Az etnikai logikán alapuló autonómia mellett nagyon erős gazdasági autonómiával rendelkezik. Az ott befizetett adó 90%-a helyi szinten marad, aminek az az eredménye, hogy Dél-Tirol tartomány 450 ezres lakosságának az évi költségvetése 7 milliárd márka. Hozzá tartozik, hogy az állami feladatokat is az önkormányzatra bízák, az autópályák karbantartásától kezdve a közintézmények és épületek karbantartásáig számtalan dolgot. A gazdaságtervezésnél is azt tartották szem előtt hogy a munkaerő-vándorlás ne ölje meg a helyi közösségeket, hanem segítse azokat, éppen ezért a kis- és közepes-vállalkozásoknak szántak nagyobb szerepet. A lakosság 30%-a él kis- és közepes vállalkozásokból, (ez Németországban például 10% körül mozog). Ezen kívül jelentős a turizmus és a hegyekben az állattenyésztés. Dél-Tirol híres almatermesztő vidék, az Európai Unió évi almatermesztésének 10%-át Dél-Tirol adja.

– Az ott látottakból, tapasztaltakból mit lehet megvalósítani?

– Elsősorban azt az alapelvet, amelyet ott gyakorlatba is ültettek, hogy a többségnek mindig nagyvonalúnak kell lennie a kisebbséggel szemben. Dél-Tirol tartomány fővárosában például, ahol olasz többség van és csak 25%-ban élnek németek, az

olasz helyi többség a nagyvonalú. A két-nyelvű feliratoktól kezdve a nyelvi jogok gyakorlásán keresztül a költségvetés elosztásáig, mindenhol a kisebbséget valamilyen pozitív elbánásban részesítik. Ugyanígy Dél-Tirol más vidékein a német többség gyakorolja e nagyvonalúságot.

– Mi ültethető át helyi szintre, mint lehet létrehozni?

– Ez lenne megvalósítható. Ami fontos még itt, a dél-tiroli autonómia nemzetközi dokumentumokra épül. Az 1946-os Párizsi Szerződésre, csakúgy, mint a finnországi svéd Oland szigeti autonómiája, amelyet szintén a második világháború utáni tárgyalásokon, nemzetközi szerződésekkel szentesítve hoztak létre. Ami lényeges különbség más autonómia formákkal szemben: míg a finnországi svéd autonómia egy etnikumra épül, addig ez a regionális etnikai autonómia tulajdonképpen három etnikum jogait biztosítja. Éppen ezért sokkal bonyolultabb intézményrendszer épült ki Dél-Tirolban, ami működik. Az autonómia nem egyszeri, időben nem lokalizálható mint más társadalmi folyamat, az autonómia is fejlődő jelenség, egy fejlődő intézményrendszer. Éppen ezért léteznek olyan mechanizmusok, olyan intézmények, mint például a régió, tehát Dél-Tirol és Trentino tartományokból összeálló régió szintjén létező tanács, amely évről évre vagy, ha kell ennél sűrűbben is megtárgyalja a régiók kérdéseit és Róma felé javaslatokat tesz. Találkoztunk különben a kormánybiztoszattal is, akit Róma nevez ki, és aki tulajdonképpen a régió prefektusa, a törvényesség felügyelője. Neki előzetes normakontrol, előzetes láttamozási joga van. A dél-tiroli tartomány parlament döntéseinek terveit ő kapja meg, majd továbbítja Rómába. Abban az esetben, ha javaslata van, ezt közli a tartományi gyűléssel. Úgy tűnik, akkor működik az autonómia, ha nemcsak az anyaország, hanem az az ország is, amelynek területén a kisebbségek élnek, akaratot mutat a rendezés irányába. Olaszországról sem mondható el, hogy a második világháború után egyből belátta volna, a határain belül rekedt német ajkúaknak különleges státust kellene biztosítani. Erre jó néhány év után jött rá, és a dél-tiroliak úgy látják, most kezdett egy negyvenöt éves folyamatnak az eredménye beérni. A 90-es években mutatkozott meg igazán az az eredmény amit a 60-as években az autonómia megálmodói, megtervezői elképzelték.

A szlovák kormány nyelvtörvénytervezete

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa a Szlovák Köztársaság Alkotmányából és a Szlovák Köztársaságra nézve kötelező érvényű nemzetközi szerződésekből kiindulva, tiszteletben tartva a Szlovák Köztársaság nemzetiségi kisebbségekhez tartozó polgárai alapvető jogainak és szabadságainak védelmét és fejlesztését, tekintetbe véve a nemzetiségi kisebbségek nyelvhasználatát szabályozó eddig létező érvényes törvényeket, elismerve és tiszteletben tartva a nemzetiségi kisebbségekhez tartozó személyek, a Szlovák Köztársaság polgárai anyanyelvének jelentőségét, mint az állam kulturális gazdagságának megnyilvánulását, szem előtt tartva egy demokratikus, toleráns és prosperáló társadalom kialakítását, az integrálódó Európai Közösség feltételei között, tudatosítva, hogy a szlovák nyelv a Szlovák Köztársaság államnyelve és kívánatos megállapítani a nemzetiségi kisebbségekhez tartozó személyek, a Szlovák Köztársaság polgárai nyelveinek használatát, az alábbi törvényt fogadta el:

1. §

A Szlovák Köztársaság (SZK) azon polgárát, aki nemzetiségi kisebbséghez tartozó személy, megilleti az a jog, hogy az államnyelven 1/ kívül a nemzetiségi kisebbség nyelvét (a továbbiakban csak „a kisebbség nyelve”) használja. A jelen törvény célja az, hogy a külön törvényekhez 2/ kapcsolódva megállapítsa a kisebbség nyelve használatának szabályait a hivatalos érintkezésben is.

2. §

(1) Amennyiben az SZK azon polgárai, akik nemzetiségi kisebbséghez tartozó személyeknek tekintendők, valamely községben a legutóbbi népszámlálás szerint a község lakosságának legalább húsz százalékát teszik ki, úgy ebben a községben a hivatalos érintkezés során a kisebbség nyelvét használhatják.

(2) Az első bekezdés szerinti községek jegyzékét az SZK kormánya rendeletben állapítja meg.

(3) Az SZK azon polgárának, aki nemzetiségi kisebbséghez tartozó személy, joga van arra, hogy az (1) bekezdés szerinti községben az államigazgatási szervnek és a területi önkormányzati szervnek (a továbbiakban csak „közigazgatási szerv”) címzett írásbeli beadványát a kisebbség nyelvén is előterjessze. Az (1) bekezdés szerinti községben a közigazgatási szerv az államnyelven kívül a kisebbség nyelvén is válaszol, kivételt képeznek a közokiratok.

(4) Az első bekezdés szerinti községben a közigazgatási szervnek az államigazgatási eljárásban 3/ meghozott döntését kérésre az államnyelven kívül a kisebbség nyelvén is kiadják.

(5) Az első bekezdés szerinti községben a közigazgatási szervnek az épületeken elhelyezett elnevezését a kisebbség nyelvén is feltüntetik.

(6) Az első bekezdés szerinti községben a területi önkormányzat szerve a saját hatásköre terjedelmén belül kiadott hivatalos nyomtatványokat államnyelven, illetve kérésre a kisebbség nyelvén is a polgárok rendelkezésére bocsátja.

3. §

(1) A területi önkormányzati szerv a 2. § első bekezdése szerinti községben tárgyalásait a kisebbség nyelvén is folytathatja, ha ezzel az illetékes szerv valamennyi jelenlevő tagja egyetért.

(2) A 2. § (1) bekezdése szerinti községben a községi képviselő-testület képviselőjének joga van arra, hogy az említett szerv ülésein a kisebbség nyelvét használja. A tolmácsolásról a község gondoskodik.

(3) A 2. § (1) bekezdése szerinti község krónikája a kisebbség nyelvén is vezethető.

4. §

(1) A 2. § (1) bekezdése szerinti község a saját területén az utcák nevét és más helyi földrajzi elnevezéseket a kisebbség nyelvén is feltüntetheti.

(2) A 2. § (1) bekezdése szerinti községben a fontos információkat, főként az intéző felszólításokat, figyelmeztető és egészségügyi tájékoztatásokat a nyilvánosság számára hozzáférhető helyeken az államnyelven kívül a kisebbség nyelvén is feltüntetik.

(3) A 2. § (1) bekezdése szerinti községben a közigazgatási szerv a saját hatáskörén belül az általánosan kötelező érvényű jogszabályokról kérésre a kisebbségnyelven is tájékoztatást nyújt.

5. §

(1) A bíróság előtti eljárásokban és más területeken a kisebbségi nyelv használatának jogát külön törvények 2/ szabályozzák.

(2) A 2. § (1) bekezdése nem vonatkozik a bölcsődékre, az óvodákra, az alapiskolákra, a középiskolákra és a kultúra területére. A kisebbség nyelvének használatát az említett területeken külön törvények 4/ szabályozzák.

6. §

A jelen törvény érvényesítése során a cseh nyelvnek a hivatalos érintkezésben történő használatát illetően teljesítettnek kell tekinteni az alapvető érthetőség követelményét az államnyelv szempontjából, hacsak az SZK számára kötelező érvényű nemzetközi szerződés nem rendelkezik másként.

7. §

(1) A közigazgatási szerv és annak alkalmazottai a hivatalos érintkezés során az államnyelvet 1/ kötelesek használni, illetve a jelen törvény és a külön törvények által megállapított feltételek mellett a kisebbség nyelvét is használhatják.

(2) A 2. § (1) bekezdése szerint községben a közigazgatási szerv köteles megteremteti a jelen törvény és a külön törvények 4/ szerinti kisebbségi nyelvhasználat feltételeit.

8. §

(1) Ez a törvény, illetve a kisebbség nyelvének használatát szabályozó külön törvények 2/ az általuk szabályozott kérdésekben az alkalmazásukat illetően előnyt élveznek a külön törvény 1/ rendelkezéseivel szemben.

(2) Érvényét veszti az SZK Nemzeti Tanácsának az SZK államnyelvről szóló 270/1995 Tt. számú törvényének 210. §-a.

9. §

Ez a törvény 1999. szeptember 1-jén lép hatályba.

Utalások: 1. Az SZK Nemzeti Tanácsának az SZK államnyelvről szóló 270/1995 Tt. számú törvénye 1. §-ának (4) bekezdése 2. Például a Polgári Perrendtartás 18. §-a, a Büntető Perrendtartás 2. §-ának (14) bekezdése, a bíróságokról és a bírásokról szóló 335/1991 Tt. számú törvény 7. §-ának (3) bekezdése, az SZK Alkotmánybíróságának felépítéséről, az alkotmánybíróság előtti eljárásról és bírának jogállásáról szóló 38/1993 Tt. számú törvény 23. §-a, az utónévről és a vezetéknevről szóló 300/1993 Tt. számú törvény 2. §-ának (1) bekezdése, az anyakönyvekről szóló 154/1994 Tt. számú törvény 16. §-a, illetve 19. §-ának 93) és (5) bekezdesei, 3. Az államigazgatási eljárásról szóló 71/1967 Tt. számú törvény 4. Például az alapiskolák és a középiskolák rendszeréről szóló 29/1984 Tt. számú törvény hatályos szövege 3. §-ának (1) bekezdése, illetve 3a §-a.

A jakobinizmus utolsó napjai Romániában

SABIN GHERMAN BUDAPESTEN

Sabin Gherman tartott előadást a minap a Szent Ignác katolikus szakkollégium meghívására a kollégium zsűfólasig megtelt dísztermében. A román politika fenegyereke, aki nem ártallja a megkövesedett, dogmává emelt román nemzeti mítoszokat sorba venni és deszakralizálni, bebizonyítva üres, a történelmi tárgyyszerűség fényében széteső mivoltukat, két és fél órára úgyszólván székhez szögezte a hallgatóságot érdekesítő előadásával, prompt és találó válaszaival, közvetlen stílusával.

Előadásának első részében bemutatatta az alapítvány történetét, kiemelve az ellenük indított sajtókampány olyan mazsoláit, miszerint ő, aki saját bevallása szerint eddig 2 autó és két számítógép értékesítéséből finanszírozta az alapítvány működését, 30.000, 70.000 vagy 250.000 dollár júdáspénzt markolt fel a „magyaroktól”. Elmondta azt is, hogy több per van folyamatban ellene hazaárulás és az államhatalom aláásásának vádjával. A „mérgező, ártalmas” román történelmi mítoszokról szólva Gherman elmondta: a román diákok azt tanulják az iskolában, hogy románság nemzeti tudata 2500 éves, hogy Románia a világ leggazdagabb országa miközben szüleiknek esetleg nincs pénze kenyérré, hogy a román történelemnek egyetlen olyan korszaka nem volt, melyet szégyellni kellene. Sabin mindent a iorgai alapállásra vezette vissza, melyet természetesen a hivatalos állampolitika is messzemenően támogat, sőt kikényszerít, miszerint „mit érdekel engem a történelem, ha egyszer a nemzetemről van szó”. * A román tudományosság tendenciózusan megfelelkezik arról, hogy az első román tanácsék Budapesten alakult 1867-ben az ELTE-n, hogy a románság nagy szellemi mozgalma, az erdélyi iskola Budapesten nevelődött, de hazaárulásnak számít az is, ha az ember egy olyan egyszerű tényt szöge-

le, hogy Budapest szebb és tisztább város Bukarestnél.

Sabin Gherman Brätianut idézte, aki 1918-ban kijelentette, hogy akarjuk ugyan Erdélyt, de az erdélyiek nélkül. Ez az előadó megítélése szerint alapvetően nem változott azóta. A román állami kényszerhatalmat karikírozva Gherman elmondta: a Max Weber-i államdefinícióból, mely szerint az állam egy adott területen a legitim kényszerhatalom monopóliumának birtokosa, arra következtet, hogy a jeles szociológus román volt.

Gherman szerint a román politikai életben abszurd módon feltupírozzák a „magyar kérdést”, 1992-ben** egy fantomkormány, az erdélyi emigráns kormány volt a román választások egyik fő tényezője, mely ellen a nép fiai, akiknek sok esetben nem volt mit enni, egységfrontba tömörültek s megszavazták Iliescuékat. Ugyanígy az 1996-s választások főszereplője Samuel Huntington volt. (Az előadó nyilván Huntington "Clash of Civilizations" c. klasszikusára célt, melyben az egyik tércép a politikaelméleti művek történetében alighanem példátlan karriert futott be Romániában. Ezen a XX. század végi világot megosztó törésvonalak egyike, mely a nyugati kereszténység és a keleti ortodox kultúrkör közötti határt jelenti, Románián keresztül fut, elválasztva Erdélyt Óromániától.) Az 1998-as román magyar megbékélési propagandát Gherman nevenségesnek nevezte, hisz hogyan lehet megbékélni úgy, hogy az egyik fél legfőbb képviselője, tételesen a miniszterelnök Radu Vasile Marosvásárhelyen a magyar egyetem mellett nyilatkozik, míg két és fél órával később mindannak a szöges ellentétet állítja Kolozsváron.

Az előadást nem szűnő kérdések követték, melyeknek végül a levezető elnök volt kénytelen gátat szabni. Az egyik kérdés az RMDSZ ún. radikális, autonómiát követelő szárnyára vonatkozott (hadd szúr-

ja ide be a krónikás: vajon mi lehet az oka annak, hogy az ilyen visszatérő kérdések szerint az RMDSZ-nek csak a „kemény szárnya” követel autonómiát, amikor 1992. október 25. óta, tehát idestova hét éve az RMDSZ hivatalos dokumentumainak, programjának, s célkitűzéseinek központi kérdése ez?) – tételesen arra, hogy Sabin Gherman miként tudna szót érteni velük. Gherman meggyőző választ adott, miszerint ő ugyan nem akarja az RMDSZ irányzatait kijátszani egymás ellen, de üdvözlí azt, hogy az egyik RMDSZ platform, tételesen a Reform Tömörülés („Blocul Reformist”), az erdélyiség gondolatát megfogalmazta és az utolsó kongresszuson az egész Szövetség prioritásává tette. Gherman elmondta: megítélése szerint a Pro Transilvania-nak a Reform Tömörülés a legfőbb potenciális partnere az erdélyi magyar politikai palettán.

Egy másik izgalmas kérdés arra vonatkozott, hogy miként látja megvalósíthatónak tulajdonképpeni programját, Erdély önállóságának növelését. Gherman kifejtette: erősen gondolkodnak azon, hogy pártot alapítsanak. E párt, melynek alapját képezheti az a 35.000 aláíró, aki eddig támogatásáról biztosította a Pro Transilvania törekvéseit, programja két alternatíva mentén fogalmazódna meg. Az egyik egész Romániára vonatkozna, s a hét történelmi tartományból (Gherman szerint: Bánság, Erdély, Olténia, Munténia, Moldova, Dobrudza és Bukovina) álló szövetségi államstruktúra létrehozását célozná. A másik alternatíva Erdély és Bánság önállóságának növelése, amennyiben az előző variáns túl kemény akadályokba ütközne. A pártalakítást reménytelen feladatnak tekintette az előadó s figyelmeztetett: a Fidesz is „klubként” alakult meg és ma Magyarország vezető politikai ereje.

A legkeményebb kérdések egyike azt firtatta, hogy Huntington

politikai orientáltsága és pozíciója arra enged következtetni, hogy amit állít az nemcsak a valóság leírása, hanem egyben terv is. Éspe dig a legerősebb korunkbeli nagyhatalom terve. Gherman ide beszúrta: reméli is, hogy ez egy terv s nemcsak analízis, majd a tulajdonképpeni kérdésre válaszolva elmondta: szerinte az erdélyi román ortodoxia közelebb áll az erdélyi katolicizmushoz, mint a Kárpáton túli ortodoxiához. Erdély az a tájegység, melyen a világon elsőként hirdették meg a vallási pluralizmus elvét s ez megmaradt a kollektív emlékezetben: minden összevetve Gherman optikájában erő-

sebb Erdélyben a regionális mentalitás, mint a vallási érzület.

Szóba került az est folyamán az a közismert felmérés is, mely a nemrégiben igencsak megijeszthette a bukaresti centralista-etatista irányzat képviselőit. Ebből kiderül, hogy az erdélyi románok többsége támogatja Erdély önállósodási törekvéseit. Ennek alapján a felmérés egy beavatott ismerője megkérdezte, hogy mit szól az előadó ahhoz, hogy az erdélyi románok 52%-a úgy véli: a magyar kisebbség nem lojális Romániához. Elcsodálkozna a kérdező, hogy hány erdélyi román nem lojális Romániához – hangzott a frappáns válasz.

Sabin Gherman konkrét számokkal igazolta: Erdélyt Bukarest lényegében gyarmatként kezeli, egyedül Bukarest városnak a költségvetése nagyobb egész Erdélyénél. Megítélése szerint ezt egyre több ember ismeri fel s egy idő után a nemzetállam kénytelen lesz engedni az autonómia-törekvéseknek. Románia ma a jakobinizmus végőráit éli.

Szemecekszei Attila

*más változatban: „mit érdekel az igazság, ha hazánról van szó.” A szerk. megjegyzése

** 1991. szeptemberében jelentek meg az első hírek arról, hogy Budapesten emigráns kormány alakult. A szerk. megjegyzése

A Kisebbségi és Regionális Nyelvek Európai Chartája

A Kisebbségi és Regionális Nyelvek Európai Chartája egyike azoknak a kisebbségvédő nemzetközi jogi okmányoknak, amelyeket az Európa Tanácsba felvett országok kötelesek beemlíteni saját nemzeti jogrendszerükbe. Mivel ez Ukrajna esetében nem lehet másként, a kijevi törvényhozásnak napokon belül ratifikálnia kell a dokumentumot, ha országunk valamiképp el akarja kerülni az ET-ből való kizárást, amire a szervezet történetében még nem volt példa. Az ukrán parlament Emberjogi Bizottsága igen heves vitától kísérve ezen a héten hagyta jóvá a Chartának azokat az előírásait, amelyek elfogadásáról a törvényhozás voksolni fog. A bizottságban történekről, illetve a Charta ratifikációjának esélyeiről Kovács Miklós képviselőt kérdeztem.

– *Mi volt a vita tárgya, és ki volt az ellenfél?*

– A nyelvi charta, nevezzük így, tulajdonképpen egy adott közigazgatási területen élő kisebbség arányának függvényében fokozatokba sorolja a hivatalos nemzetiségi nyelvhasználati jogokat. Az ülésen az Ukrán Nemzetiségi Állami Bizottság – ennek hatáskörébe tartozik a nemzetiségi törvényalkotás – alelnökének, Trocsinszkij úrnak a személyében a kisebbségekre nézve kevésbé kedvező álláspontot képviselte, vagyis, hogy a nemzetiség abban az esetben használhassa hivatalosan saját nyelvét, ha egy adott terület népességén belüli aránya 50 százalék fölött van.

Ez ismét csak azt a véleményt erősíti, hogy Ukrajnában bizonyos hatalmi szervek a nemzetiségek jogainak szűkítésére, nem pedig szélesítésére törekednek, ahogy tenniük kellene, hiszen egy ilyen feltétel elfoga-

dása egyértelmű visszalépés lenne a mostani állapotokhoz képest is. Ugyanakkor mi, Ion Popescu román képviselőtársammal és más bizottsági tagokkal együtt, azt a megoldást tartottuk egyedül elfogadhatónak, amely 100 ezer főben vagy 20 százalékban szabja meg a kisebbségi nyelvhasználat küszöbét. Az állami tisztségviselő ezt azzal utasította vissza, hogy drága megoldás lenne, ha elfogadnánk, mert megvalósítására az államnak jelenleg nincs pénze.

Válaszomban elmondtam: ilyen megfontolásból érvényteleníteni kellene az alkotmány egész első fejezetét, mert az olyan jogokat szavatol, mint az ingyenes egészségügyi ellátás, oktatás, fizetésért végzett munka stb., pedig az államnak erre sincs pénze. Azt is kifejtettem továbbá, hogy az ukránjai magyar adófizetők pénzéből nyilván futná a kárpátjai magyar iskolarendszer fenntartására is, de ilyen számításokat valahogy nem végeznek az illetékesek.

– *Mennyire hatott ez az érvelés?*

– Meg kell mondanom, bármennyire elszántak a vitapartnerek, a hasonló, cáfolhatatlan érvekkel általában lefegyverezhetők. Persze vannak kivételek, a szóban forgó bizottsági ülésen például Olekszandr Cservonij képviselő, a kettőszakadt Ruh Kosztenko-féle szárnyának tagja – akivel éles szóváltásba keveredtem – vehemensen kikelt a nemzetiségek, de elsősorban személyem, illetve a magyarok ellen. Azt hangoztatta, hogy a nemzetiségi képviselők az ukrán parlamentben nem saját országukat, hanem külföldi államok – értsd anyaországai – érdekeit képviselik. Kifakadásában egészen odáig ment, hogy Ukrajnának mintegy túsökként kellene kezelnie kisebbségeit, így kényszer-

ítve ki a szomszédos országoktól a reciprocitás, azaz a viszonyosság elvének betartását a területükön élő ukránokat illetően. A Ruh politikusa szerint ugyanis az ukránokat mindenütt be akarják olvasztani, a magyar állam már több százezer ukránt asszimilált.

– *Hogyan zárult a vita?*

– Kedvező eredménnyel fejeződött be, hiszen a szavazás során bizottságunk nyolc a kettőhöz arányban a nyelvi charta legkeményebb előírásait fogadta el alapul az okmány parlamenti ratifikációjához, vagyis a kisebbségi nyelvhasználat hivatalos küszöbe 100 ezer fő vagy 20 százalékos népességarány lesz egy adott közigazgatási egységen belül, ha megtörténik a parlament általi jóváhagyás.

– *Ennek milyenek az esélyei?*

– Megítélésem szerint nem túl rosszak a kilátások, remélhetőleg meg lesz a többség, bár a már említett Cservonij honatyá kezdeményezésére született egy beadvány, a Charta elfogadása ellen, amit 71 képviselő is aláírt. Bizonyára lesznek kemény kirohanások a ratifikálás ellen. Az idő azonban sürget, a jövő héten mindenképp döntése kell vinni a dolgot, már csak gesztusértéke miatt is, hogy Ukrajna fel tudjon mutatni valamilyen pozitív szándékot az európa tanácsi meghallgatás során, és elkerülje a kizárást, hiszen az olyan fontos törvények meghozatala, mint amilyen például a büntető törvénykönyv – a legfontosabb feltételek között van a halálbüntetés eltörlése –, a hátralévő néhány nap alatt szóba sem jöhet. Vagyis a körülmények a parlament pozitív döntését valószínűsítik.

Varga Béla
Kárpáti Igaz Szó

Tisztelt Szerkesztőség!

Tájékoztatni szeretném Önöket, hogy a folyóirat 39. számát megkaptam a vértésboglári címemre az előfizetésem alapján.

A monorerdei címemre küldött példányt átadom valamelyik kedves ismerősömnek. Remélem sikerül egy újabb előfizetőt beszervezni.

Az Önök jóvoltából előfizettem az Átalvotőre is.

Több mint 30 évet voltam a „nemzet napszámosa” Erdélyben a Székelyföldön. Szükségem van azokra a lelki és szellemi táplálékokra, amelyet Önök nyújtnak számunkra.

Szomorúan kell tudomásul vennünk azt, hogy a romániai események (pl. tegnap október 6., aradi megemlékezés) nem haladnak jó irányba. A magyar politikusoknak észre kellene venniük, hogy évszázadokon keresztül mi nyújtottuk kezünket békésen szomszédainknak, s azok minket kegyetlenül becsaptak. Sajnos a Kárpát medencében sok magyar vér folyt szülőföldünk minden rögére a szabadságért.

Trianon gyászos következményei folytatódnak.

A nemzet felemelkedésért végzett munkájukban sok sikert kívánva maradok.

Vértésboglár, 1999. október 7.

Tisztelettel

Id. Bakos Gyula

Tisztelt Szerkesztőség!

Erdélyben állandó jelleggel történnek különböző kulturális rendezvények, politikai események.

Az MTI-nek ezekről az eseményekről nincs állandó fotótudósítása.

Célszerű lenne egy állandó tudósító jelenléte Erdélyben, aki az MTI-nek folyamatosan küldene fotóriportokat az eseményekről. Javasolnám Kolozsvárt központnak, mivel ez erdélycentrikus, mert minden könnyen elérhető, itt található az RMDSZ központi székhelye, az EMKE (Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület) székhelye, az erdélyi református püspökség, az unitárius püspökség és az evangélikus püspökség is.

Az események közti időt fel lehet használni olyan magyar emlékek szakszerű feldolgozására, amelyek sajnos eltűnőfélben vannak, egyre jobban tönkremennek és pár év múlva teljesen eltűnhetnek. Például: temetők, várak.

Az MTI archív hiányos ilyen jellegű anyagokból.

Mivelhogy ez a munka szakszerű építész-történeti, műemlékvédelmi ismereteket követel, ezenkívül fényképezéssel különleges fotótechnikát igényel, felajánlanám segítségemet és munkámat.

Tíz éven át a kolozsvári építészeti intézet fotólaboratóriumának voltam a vezetője, ahol megismerkedtem az architektúra fényképezéssel, műemlékvédelemmel, helyismerettel Erdélyszerte. Megfelelő bibliográfia is rendelkezésemre áll.

Legsürgősebben javasolnám az alábbi helyiségek várainak, templomainak, temetőinek fotófeldolgozását. A teljesség igénye nélkül:

Bonca kastély, Sebesvár, Bánffy-hunyad, Ketesd, Felsőfüld, Váralmás, Középlak, Nagypetri, Magyarsimbor, Magyarbikal, Farnas, Zsobok, Sztána, Kalotaszentkirály, Magyarókereke, Magyarvalkó, Magyargyerőmonostor, Kalotadámos, Körösfő, Bedecs, Gyerővásárhely, Inaktelke, Nagykapus, Kiskapus, Mákófalva, Gyalu, Magyarlóna, Magyarfenes, Tordaszentlászló, Felsőléta, Létavára, Szászfenes, Leányvár, Kolozsmonostori kálvária, Házsongárdi-temető – 560 magyar sír, Kolozsvár régi várának falmaradványai és emléktáblái, Györgyfalva, Szamosfalva, Kajántó, Bács, Szucság, Méra, Magyarvista, Magyarbó, Türeg, Nádasdaróc, Egeres, Torda, Mészkö, Marosújvár, Magyarszentbenedek, Nagyenyed, Torockó, Torockószentgyörgy, Tövis, Boroskrakkó, Magyarigen, Marosszentimre, Gyulafehérvár, Szilágysomlyó, Kraszna, Zilah, Zsibó, Válaszút, Kerelószentpál, Nyárádtó, Bonchida, Szék, Szamosújvár, Bálványosvára, Dézs, Csicsóvára, Retteg, Csicsókeresztúr, Árokajla, Apnagyfalva, Magyarborzás, Mezőveresegyház, Somkerék, Alsójára, Füttyérvára, Várfalva, Sinfalva, Szentmihályfalva, Bágyon, Déva, Zsejkfalva.

Rohonyi Iván

Tisztelt Szerkesztőség!

Soraikat megkaptam, köszönöm. Az Erdélyi Magyarság legutóbbi száma megérkezett, köszönöm.

En Brassóban születtem 1932. február 11-én. A volt Római Katolikus Gimnáziumban végeztem 1952-ben. A Bolyain 1956-ban végeztem a földrajz-földtan szakon. A Brassói Transilvania Műszaki Egyetem könyvtárában dolgoztam 1990-ig, itt tudományos-mű-

szaki tájékoztató munkát végeztem, ahol a könyvtárba beérkező könyvészeti anyagot feldolgoztuk, hogy az olvasók rendelkezésére álljon. 1990 után Brassó településtörténetével (Az Árpád-kori szerzetesrendek története) A templomok története. Település földrajz, a természet földrajzi elemek kölcsönhatása a társadalmi erőkkal, amely által lehetővé vált, hogy Brassó nagyvárossá fejlődött. Brassói iskola és nyomdatörténete (Honterus)

Jelenleg a megyei RMDSZ-nél segítetek, hogy nyilvántartásba vegyük a Magyarországról érkezett könyveket, amelyekre nagy szükség van itten, mert a városban csak egy közkönyvtár, a megyei könyvtár van, ahol kevés a magyar könyv.

Kellemes karácsonyi ünnepeket és nagyon boldog új évet kívánok Önöknek és az egész ottani közösségnek. Erőt, egészséget, bort búzát, békességet kívánok az új esztendőben gyümölcsöző tevékenységet a magyarság javá-
ra. Szívélyes üdvözlettel

Dénes Ferenc

Kluj és társai

A Trianon óta idegen fennhatóság alatt élő magyarok hátrányos megkülönböztetésének egyik legsokatmondóbb példája, hogy jöhet bármilyen tanügyi törvény, a földrajzot nem lehet magyarul tanítani. Akkor ugyanis világszerte kiderülne, hogy a városoknak, falvaknak, folyóknak, hegyeknek évezredek magyar elnevezésük van. És a magyar név – magyar múlt. Aligha nevezhették el az „óshonos” románok Csíkszeredát, Sepsiszentgyörgyöt és társait. De ha lépten-nyomon ezeknek a később született román neveit mondjuk tévében, földrajzórán, újtjelzőkön, akkor a románok azt hiszik, a magyarok ezzel végleg lemondanak az adott területekről.

Érthető ebben a kérdésben a románok, szerbek, szlovákok álláspontja. A történelem talán sosem ismétlődő csodája folytán ölükbe hullott egy hatalmas terület, amelyhez soha semmi köze sem volt, tehát foggal körömmel próbálják tartani.

De hogyan magyarazzuk azt a gyalázatos segítséget, amelyet tőlünk, anyaországi magyaroktól kapnak az elcsatolt országrészek birtoklói? Valamelyik nap a Nyugati pályaudvarról utaztam és hallom, hogy a hangosbemondó ismerteti a Claudiopolis nemzetközi vonat állomásait. Addig rendben is volna, hogy Szolnok, Püspökladány, Biharkeresztes, de aztán ilyenek következnek: Oradea, Kluj(!)-Napoca, Războieni, Tirgu Mureș. A román utas még a saját nyelvét sem érti, hiszen az írott Cluj formát Kluzsnak ejti, főleg, hogy melyik vágányról megy a vonat,

„...Amit erő vagy hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszaadhatják. De amiről a nemzet félve a szenvedésektől, önként lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és mindig kétséges...”
(Deák Ferenc)

mikor indul, hol van csatlakozása. Így, hangosbeszélő formájában ez nem több gesztusnál (még az is jobb lenne, ha a vonattal kapcsolatos összes információt bemondanák, a nagy európai odafigyelésben románul is, angolul is), de nem a románoknak, hanem az erdélyi magyaroknak: lapítsanak, mert a megmaradt Magyarország lemondott róluk. Nekünk már nincsen Kolozsvár, csak Cluj-Napoca.

De sajnos a Nyugati nincs egyedül. Jelent meg olyan történelmi összefoglalás az átkosban (Magyarország története 8. kötet, a szerkesztőbizottság titkára Glatz Ferenc, aki ma az MTA elnöke, és egyesek szerint nagyon jó lenne köztársasági elnöknek is), amelyben ugyanazon térképen (384. o.) Párizst, Bécsset, Prágát, Milánót, Bukarestet írtak, de mellettük Cluj-Napocát, Tîrgu Mureșt, Brașovot, Bratislavát. Mekkora nemzetietlenség kellett ahhoz például, hogy Praha helyett magyarosan Prágát írjanak, de Pozsonyt Bratislavának tüntessék fel?

Mások bezzeg nem szívbjajosak. Egy német adón néztem egyszer egy futballmeccset, amelyen egy milánói csapat játszott. Halvány közük van ugyan a németeknek Milánóhoz, de ez a kapcsolat nem mérhető Magyarországgal és a mindig a Szent Koronához tartozott Kolozsvár viszonyához. Ennek ellenére a német csatorna nemes egyszerűséggel csak Mailandot írt ki. Halvány utalás sem volt rá, hogy olasz csapatról van szó.

Szerencsére kigördült velem az átlomásról a Felvidékre tartó Ratislav nemzetközi vonat, s egy másik megállóban a női bemozdó útirányként már Párkányt és Pozsonyt jelölte meg. S lássanak csodát: nem tört ki a háború, nem intéztek szlovák jegyzéket a budapesti kormányhoz, nem kellett elmenekülniük a felvidéki magyaroknak, a NATO sem bombázta, mostanáig, az adott települést! Hát mégis lehet?

Részletek testvér lapunkban, az *Átalvetőben* megjelent írásból

Európába igyekszünk és megérkeztünk Afrikába!

Valahol régen az „Afrika könyvekben” olvastam ahogyan a bennszülöttek (akik még uborkasaláta nélkül ették az emberhúst) körbetáncolták az oszlophoz kötözött áldozatukat, hiányos öltözetekben lándzsákkal a kezükben, vérszomjas tekintetekkel és étvágygerjesztő kiabálással, a tam-tam ütemére, a terítékre kerülő „ebéd”, vagy „vacsora” felé.

És íme ez ismétlődik ma, 1999. október 6-án mondhatnám Európa-szívében, Romániában, Aradon, az 1849-es

**ERDÉLYI
MAGYARSÁG**

H - 1116 Budapest
Sopron út 64. I. em.

vértanúk 150-ik évfordulójának megemlékezésén, amikor európai öltözetben, igaz lándzsa helyett zászlórudakkal (csak annyi a különbség) táncolják körbe az aradi vértanúk emlékművét, néha nyomdafestéket nem tűrő jelszavakkal, megakadályozva a magyar kormány - Dávid Ibolya igazságügyi minisztert, Orbán Viktor miniszterelnök feleségét - meg az erdélyi magyarság képviselőit, hogy a kegyelet virágait elhelyezzék az akkori terror áldozatainak emlékére!

Százötven év telt el! És íme, ma még ott sem tartunk Romániában, mint akkor a négerék az afrikai őserdőkben! Szinte azt hisszük ez nem igaz, ez csak egy rémálom, de a modern hírközlés - adják a tv-k, rádiók - ráébredt, hogy ez nem egy rémálom, ez a mai romániai valóság, és ezek akarnak bejutni, begyűrödni a NATO-ba, az Európai Unióba!

Éppen ezért, ide kívánczik néhány kérdés:

- Vajon tudják-e, látják-e, és egyáltalán fel tudják-e fogni, a NATO és az Európai Unió vezetői, hogy mi is lehet

ezek mögött, mi lehet a valóságban, hogy tulajdonképpen mit jelent a hétköznapi „magyar kisebbségi sors” Romániában, ha mindezt nyíltan, a világ szeme láttára - s legalább is a vezetőség hallgatólagos beleegyezésével - csinálják?

- Vajon az idegenbe szakadt hazánkfiak, el tudják-e képzelni, mit jelent itthon maradni, naponta szembenézni, az „őserdő termékeinek” kihívásaival?

- És vajon ha ezeket látná és tudná Clinton elnök úr, még mindig követendő példának nyilvánítaná-e, a romániai magyarsággal szembeni bánásmódot?

Arad, okt. 6-án

Péter András

Alig másfél hétig maradt épségben Klapka György honvéd tábornok Temesváron felavatott emléktáblája, a márványlapot ismeretlen tettesek összetörték - jelentették a romániai magyar nyelvű lapok. Az emléktáblát november 6-án, az 1848-49-es magyar forradalom és szabadságharc évfordulós ünnepségei keretében helyezték el a legendás hírű honvéd tábornok ma is álló temesvári szülőházának falán. Valeriu Tabara, a Román Nemzeti Egységpárt (PUNR) magyar barátságával nem vádolható elnöke már korábban saját maga közölte: mindent megtesznek majd az emléktábla eltávolításáért.

Minden kedves olvasójának, és támogatójának kegyelemteljes karácsonyi ünnepeket és boldog új esztendőt kíván

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány és az Erdélyi Magyarság Szerkesztősége

Éz évben már második kiadásban jelent meg dr. Ádám Sándor keresztény-nemzeti szellemű magyarság-trilógiájának harmadik kötete *Európa színpadán Nemzetünk büszkeségei* címmel. Ez a könyv a szomorú emlékeket idéző *Magyarok pusztulása* kötet "ellentételezéseként" történelmünket a derű, a hatalom, dicsőség, eredmények, rekordok, sikerek oldaláról mutatja be. Kapható a nemzeti könyvesboltokban és a szerzőnél (1142 Budapest, Edison köz 8.). Ára Európába 10 DM, tengerentúl 10 USD, Kárpát-medencében 4 USD + postaköltség. A szerző e tárgykörben meghívásra készséggel tart előadást ott, ahol a megvásárolt könyvek ára fedezi a költségeit.

ADOMÁNYOK (Ft)

Ajtányi Pál, Pécs	3.600.-	Lángi Lászlóné, Bp.	600.-	Szentpéteri Ádám dr., Bp.	20.000.-
Bartha Ilona és Jolán, Bp	2.600.-	Lippai Ilona, Bp.	600.-	Szűcs Átila, Bp.	2.000.-
Bencsik József dr., Cegléd	600.-	Lokodi Árpád, Gyöngyös	2.600.-	Szűcs Tünde dr., Apaj	3.600.-
Bertha Csilla dr., Debrecen	8.000.-	Lökkös János dr., Bp.	1.600.-	Szűcs Lajos, Kazármislény	600.-
Boros Tibor, Föld	1.600.-	Lukácsy István, Erd	1.400.-	Torday Ferenc dr., Rákoshegy	650.-
Budapesti Székely Ház, Bp	600.-	Mág Tamás, Göd	600.-	Tóth Lajos dr., Bp.	3.000.-
Csont Sándor, Gödöllő	2.000.-	Máté Edit dr., Sárobgárd	1.600.-	Zakariás Egon dr., Bp.	1.000.-
Feczkó Béla, Bp	3.300.-	Molnár Zsolt, Komló	600.-	Zsombai Ilona, Pécel	3.600.-
Fejér Tamás, Bp	600.-	Nagy Miklós, Bp	3.600.-		
Foti Okumenikus Alk. Isk.	600.-	Németh Józsefné dr., Miskolc	600.-	Külföld:	
Gréपालy Andrács, Budapest	2.200.-	Osváth Gizella dr., Győr	3.600.-	Bálintt Charlie, USA	100.- USD
Grieco dr. és Társa Bt., Somogyoszil	1.000.-	Pall Ildikó, Komló	600.-	Biró Zoltán USA	40.- USD
Hímei Teremtő Panzió, Mezőkovesd	1.600.-	Pánczél Tivadarné, Bp.	2.000.-	Bodonfy Géza, Svédország	350.- SEK
Hímei Zsigmond, Diósd	1.700.-	Pataky Géza, Bp	2.400.-	Damokos Emilia USA	40.- USD
Harváth Jánosné, Nagykanizsa	1.200.-	Pentelényi Tamasné dr., Bp.	1.400.-	Duffy Melinda, Franciaország	80.- FRF
Jancsó László, Miskolc	1.600.-	Perheő Károly dr., Bp.	5.000.-	Gergely Gyula, Ausztrália	30.- AUD
János G. Attila, Bp	600.-	Premontrei Prépostság, Csoma	600.-	Keresztesi Ferenc, Kanada	70.- CAD
Jancze Kálmán dr. Bp	20.000.-	Pruzsinszky Sándor dr., Göd	2.200.-	Kovács Attila, Franciaország	1250.- FRF
Kálmán Győző, Szombathely	3.000.-	Racsmany László, Bp.	2.000.-	Miklós Áron, Svájc	200.- SFR
Kazinczy Ferenc Alk. Iskola, Árok	600.-	Sándor Imre dr., Komló	1.600.-	Molnár János, USA	100.- USD
Kese Ferenc Antal, Szekszárd	600.-	Schmidt István, Bp.	2.000.-	Orbán-Bihary Mária, USA	20.- USD
Kolosi Marion dr., Bp.	1.600.-	Simon Béla, Isaszeg	600.-	Simon József, Kanada	20.- USD
Kovács Beatrix, Nyíregyháza	600.-	Somogyi Andrácsné, Bp.	2.000.-	Sáni Katalin és Matyas, USA	100.- USD
Kovács László, Hajdúszoboszló	600.-	Suge Attila, Baja	600.-	Schweighardt József, Németo.	5300.- Ft.
Kozma Károly, Bp.	1.000.-	Szamosi Elemér, Bp.	1.400.-		
Lakatos László, Bp.	1.100.-	Szentkirályi Miklós, Bp.	10.000.-		

Az Erdélyi Magyarság
külföldi képviselői:

Amerikai Egyesült Államok:

Maria Orbán-Bihary
402 East 65th street 2B
New York, NY. 10021
Tel.: (1)212-744-7946
Fax: (1)212-744-0614

Ausztrália:

Jed Productions, Józsa Erika
Cím: 22 Marinelle Street Manly Vale
2093 Australia
Tel./fax: 612-9907-6151

Argentína:

Dr. Theész János
Julian Alvarez 1792
1414 Buenos Aires
Tel.: 89-3535

Belgium:

Teleki Kálmán
Bovenberg 122
1150 BRUXELLES
Tel.: (02) 770 16 01
Bank: 310-0737944-54

Dánia:

Dansk-Ungarsk Seiskab,
Hortensiavej 12. 1857 Frederiksberg C

Hollandia:

K. A. Pehlig-Stubnya,
Muzenlaan 5, 2353 KB. Leiderdorp,
Postabank No. 653 557
Tel.: 07/89-03-31

Izrael:

Páll Tibor
Street Puah 6 A/5
35311 Haifa
Tel.: 528780

Kanada:

Kate Karácsony, Pannonia Books Ltd.
P. O. Box 1017 Postal Station „B”
Toronto, Ont. M5T 2T8
Tel./Fax: (416)5353-963

Nagy-Britannia:

Klára Morvai, Hungarian Book Agency
P. O. BOX 1956
Durham DH1 2GA
Tel.: 00 44-191-272-2446
Fax: 00 44-191-368-4198

Olaszország:

Maria Toth Pittaluga
Melibodes 41.09045 Flumini (CA)
c/c N 15853 096
Tel.: 70-830-309

Svájc:

Anikó Parragi
8046 Zürich, Wehntalerstr. 295.
Tel.: 41/1/372-3201
Zürcher Kantonalbank
Kto. Nr. 1118-0298.950 Zürich

Svédország:

János Járai
Fagotgr. 5/B, 223 68 Lund,
Tel.: 046/14-70-81
Postgiro: 6310 106-7

Azokban a – főleg európai – országokban ahol nincs lapunknak képviselője, olvasóink előfizetésüket akár címünkre postázott csekkel, akár **money orderrel** rendezhetik, de küldhetnek postai „COUPONT” is. Amennyiben magyarországi ismerősökön keresztül akarunk előfizetni, úgy kérésre (akár üzenet-rögzítőnkön keresztül is) csekket küldünk.

FONTOS TÁJÉKOZTATÓ!!!

Egy százalék

Alapítványunk mint közhasznú alapítvány jogosult az un. 1%-ra. Kérjük olvasóinkat, hogy ezzel is támogassák munkánkat.

Az 1999-es évre benyújtandó adóbevallásnál, aminek benyújtási határideje magánszemélyeknek jövő év március 20.-a, nyilatkozni kell ezzel kapcsolatban. Ennek módja a következő: Egy, az Ön által beszerzett borítékban fel kell tüntetni az Ön nevét, lakcímét és adóazonosító jelét (kívül). A borítékban elhelyezett papírra pedig rá kell írni alapítványunk adószámát, ami 19667173-2-43. Célszerű az alapítvány nevét is, ami AZ ERDÉLYI MAGYARSÁGÉRT ALAPÍTVÁNY.

A borítékot csatolni kell az adóbevalláshoz. Kérjük erre a lehetőségre hívják fel barátait, ismerőseik figyelmét, és javasolják minél többjüknek, hogy éljenek ezzel a lehetőséggel. Természetesen Önöket is erre biztatjuk.

APEH igazolások küldése

Alapítványunk jogosult a befizetett alapítványi támogatásokról igazolást kiállítani. A befizetett összeg 30%-ával a személyi jövedelemadó összege a befizetés évében csökkenthető, az idevonatkozó érvényben lévő törvénynek megfelelően.

Azon támogatóink, akik adószáma (adóazonosító száma) nyilvántartásunkban már korábbról szerepelnek, vagy azt az idén közölték, minden külön kérés nélkül megkapják igazolásukat. Akik befizetésükről ezen túlmenően igazolást kérnek, úgy kérjük közöljék adószámukat (adóazonosító) rövidesen folyamatosan. Ez történhet levélben, vagy üzenet-rögzítőnkön keresztül is.

Az igazolásokat postázzuk. Akik bármilyen oknál fogva azt nem kapják meg január 15-ig, és arra igényt tartanak, úgy azt a fent megadott módon kérjük jelezzék.

Fontos: Az üzenet-rögzítőre lassan, tagoltan, nem sietve, érthetően mondják rá az adatokat, lehetőleg telefonszámot is, hogy kérdés esetén gyorsabban jelentkezessünk.

Előfizetési díj

Amennyiben drasztikus áremelések nem kényszerítenek minket, úgy előfizetési díjunkt nem szándékozunk emelni. Természetesen akik előfizetésüket még az idén meghosszabbítják, a régi díjat fizetik. (Mivel szemérmes koldusnak üres a tarisznyója – és hozzánk képest egy szegényebb fajta temp-

lom egere is egy dúsgazdag „vállalkozó” – ezért itt is jelezzük, hogy alapítványi támogatást, „tűlvezést” természetesen örömmel fogadunk.) Ha azonban pl. a posta a minden évben következetesen megemelt bélyegköltséget radikálisan megemelné, úgy ezen tervünk nem tarthatjuk. Erről természetesen értesítést küldünk.

Mint azt már korábban is közöltük, amennyiben a (támogatói) befizetésen az áll, hogy „előfizetés”, úgy az érvényben lévő rendelet szerint ezt az összeget 12% ÁFA terheli, amit alapítványunknak be kell fizetni az adóhivatalhoz. Azt viszont semmi nem tiltja, hogy támogatás esetén ajándékba küldjük a lapot... Alapítványunk kuratóriumának döntése értelmében, aki belföldön legalább 1400.-Ft támogatást nyújt Az Erdélyi Magyarságért Alapítványunk, az egy évig ajándékként kapja az Erdélyi Magyarságért című lapot...

Tehát elegendő ráírni a befizetési csekkre, hogy „adomány”, vagy „támogatás” – bár ez sem szükséges, hiszen a szándék számunkra egyértelmű és világos.

Befizetés, átutalás külföldről

Számtalan jelzés érkezett hozzánk, hogy külföldi bankok – országonként változóan – még a legkisebb összeg átutalásáért is szemérmesen magas províziót számítanak fel. Kérjük, hogy átutalás esetén erről érdeklődjenek.

Van olyan ország (pl. Francia), hogy egy megadott címre való postacsekkel átutalás a legcélravezetőbb. Ez esetben postacímünk: Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány, 1116 Budapest, Sopron út 64.

Ajándék előfizetés

Az elszakított területeken élő barátainknak, ismerősöknek is előfizethető lapunk, az Erdélyi Magyarság, vagy támogatás esetén a fentiek szerint küldjük azt... Előfizetési akciónknak igen nagy a sikere, és a visszajelzések szerint a megajándékozottak igen nagy örömmel fogadják azt. Az előfizető/támogatói díj jelenleg 2000.-Ft, vagy annak megfelelő valuta – ez a mai kurzus szerint kb. 8.-USD. Kérjük levélben közöljék a megajándékozott címét. (Az ajándékozottak „elkérjék” (a borítékban) a jobb oldalon egy „A” betű szerepel.) Ha valaki nem kíván címet megadni, hanem a választást ránk bízva, úgy címjegyzékünkkel készüggel választunk. Csúppán annak jelzését kérjük, hogy a lapot havó küldjük – Erdélybe, a Felvidékre, Kárpátaljára, vagy a Délvidékre.

Nemzetközi vasúti utazási kedvezmények

Európai vasúti utazások tervezésekor nem árt tudni, hogy sokat lehet megtakarítani a különböző kedvezményekkel. Az alábbi táblázatot ezért ajánlja figyelmébe a MÁV Rt. A részletekről a nagyobb állomások jegypénztáiraiban kérhetnek felvilágosítást.

Kelet a vasút Európájában

Mit	Mennyiért	Hova	Érvénytartam	Egyéb hasznos információ
Menettérti kedvezmények 	30 % kedvezmény	Bulgária	2 hónap	Románián keresztül
	30 % kedvezmény	Csehország	2 hónap	
	40 % kedvezmény	Bp-Prága,		
	40 % kedvezmény	Észtország	4 hónap	Ukrajnán és Fehéroroszországon keresztül
	50 % kedvezmény	Fehéroroszország	4 hónap	Ukrajnán keresztül
	30 % kedvezmény			Lengyelországon keresztül
	50 % kedvezmény	Horvátország	2 hónap	
	40 % kedvezmény	Jugoszlávia	2 hónap	
	30 % kedvezmény	Lengyelország	2 hónap	
	40 % kedvezmény	Bp-Krakkó,		
		Bp-Varsó,		
		Bp-Katowice,		
		Bp-Gdynia		
40 % kedvezmény	Lettország	4 hónap	Ukrajnán és Fehéroroszországon keresztül	
40 % kedvezmény	Litvánia	4 hónap	Lengyelo. felé 20-50 % kedvezmény	
50 % kedvezmény	Oroszország	4 hónap		
55-70 % kedvezmény	Románia	2 hónap		
60 % kedvezmény	Szlovákia	2 hónap		
30 % kedvezmény	Szlovénia	2 hónap	Horvátországon keresztül	
50 % kedvezmény	Ukrajna	4 hónap		
MünchenCity	22900,- Ft, 4-12 éves gyermeknek 11450,- Ft,	Bp-München-Bp.	1 hónap	EC, IC pótdíjmentesség, csak 2. osztályra váltható. Az Utasellátó szolgáltatásaiból kedvezményt ad
EuroDomino 26+ 3, 4, 5, 6, 7, 8 napos bérletek	A bérletjegyek ára országonként eltérő. A kiindulási és tranzitvasutakra 50 % kedvezményt biztosít.	Európa szinte valamennyi országába	1 hónap	Tetszőleges 3-8 napon az adott országban korlátlan számú utazásra jogosít EC, IC pótdíjak alól is mentesít.
EuroDomino -26	Az EuroDomino 26+-hoz képest további kb. 25 % kedvezmény.	Európa szinte valamennyi országába	1 hónap	Lásd EuroDomino 26+
Bp-Bécs kirándulójegy	30 % kedvezmény	Bp-Bécs menettérti viszonylatban	4 nap	A bécsi városi tömegközlekedési járműveken díjmentes utazást biztosít. Csak 2. osztályra váltható. EC pótdíjak alól mentesít.
Bp-Bécs bérletjegy	17 % kedvezmény	Bp-Bécs között	1 év	Ez egy 12 utazásra szóló bérletjegy. EC pótdíjak alól mentesít, átruházható
City-Star-Ticket	Létszámtól és beutazott útszakasztól függően 30-50 % kedvezmény.	Ausztria, Bulgária, Görögország, Hollandia, Németország, Svájc, menettérti viszonylatban, bármely útvonalra	1 hónap	Egyéni utasok és kis csoportok részére. EC pótdíjak alól is mentesít. Bizonyos napokon nem használható.
Családi City-Star	Első felnőtt teljes ár, második félár, gyermekek ingyen.	Ausztriába, Németországba	1 hónap	EC pótdíjak alól mentesít. Bizonyos napokon nem használható.
TCV Csoportos kedvezmény	A kedvezmény mértéke országanként eltérő.	Egész Európába	2 hónap	Legalább 6 főnek kell együttutaznia. (Egy gyermek = 1/2 fő)
RES	15 EURO az igazolvány, 30 % kedvezmény	Legtöbb európai országba	2 hónap	60 éven felül. Az 1 évre érvényes RES igazolvány utazás előtt megváltandó
BIJ	30-50 % kedvezmény	Meghatározott útvonalakra	2 hónap	26 éven aluliak részére. Csak 2. osztályra váltható.
InterRail -26	1 zóna = 151 euró, 2 zóna = 200 euró, 3 zóna = 228 euró, 3-nál több zóna = 260 euró	Európa, országcsoportok (zónák) szerint: A zóna = GB, IRL B zóna = S, N, SF C zóna = DK, D, CH, A D zóna = PL, CZ, SK, HR E zóna = F, B, NL, L F zóna = E, P, MA (Marokkó) G zóna = I, SLO, GR, TR H zóna = RO, BG, YU, MK	1 zóna = 22nap, 1-nél több zóna = 1 hónap	26 éven aluliak részére. Adott zónában korlátlan számú utazást biztosít. Csak 2. osztályra váltható. A magyar szakaszra, valamint a zónához való eljutásra 50 % kedvezmény.
InterRail 26+	1 zóna = 216 euró, 2 zóna = 280 euró, 3 zóna = 320 euró, 3-nál több zóna = 366 euró	Lásd InterRail -26	Lásd InterRail -26	Bárki megvásárolhatja. Adott zónában korlátlan számú utazást biztosít. Csak 2. osztályra váltható.
InterRail -12	Gyermekeknek féláron!	Lásd InterRail -26	Lásd InterRail -26	12 év alatti gyermekeknek
Gyermek-kedvezmény	Díjmentes	Egész Európába		0-4 éves korban, ha nem foglal el külön ülőhelyet.
	50 % kedvezmény		2 hónap	4-12 éves korban. (vasutanként eltérő lehet.)

A MAGYAR ÁLLANDÓ ÉRTEKEZLET MÁSODIK ÜLÉSÉNEK ZÁRÓNYILATKOZATA

A Magyar Állandó Értekezlet résztvevői megemlékeznek a Szent István-i államalapítás és a kereszténység felvetelésének ezereves évfordulójáról. Első királyunk, István megkoronázásával a magyar nemzetet a keresztény hitben egyesült Európa népeivel. Az ezredforduló közeléig mind a magyarországi, mind a határon túli magyarság élve a történelmi pillanatot felemelő, ám ugyanennyire felelősségteljes lehetőségével, egyaránt tekint a múltba, hogy számvetést készítsen a magyar nemzet elmúlt ezer esztendejéről, s a jövőbe, hogy hagyományait, szellemi és tárgyi hagyatékát tovább öröklítve felkészülhessen a következő évezredre. A határon túli magyarság üdvözlöi, hogy a Magyar Országgyűlés törvényben kíván emléket állítani Szent István államalapító tevékenységének és a Szent Koronának.

A XX. század történelmi viharai több részre szakították a magyar nemzetet, amely azonban a szellemi régiókban végig egységes maradt. Az új évezredre készülő magyarság ma is sokat tanulhat Szent István életművéből. A magyar kormány mélyen átérzi és vállalja azt a felelősséget, amellyel a határokon kívül élő nemzetreszek sorsa iránt viselhet. Meggyőződése, hogy az egységesülő Európában közösen fogja megtalálni boldogulását Magyarország és szomszédai, a magyarországi és a határon túli magyarság és a velük élő többi nemzet.

A Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) résztvevői, a Magyar Kormány, a magyarországi parlamenti pártok, a parlamenti, illetőleg tartományi képviselőkkel rendelkező határon túli magyar politikai szervezetek és a nyugati magyarság képviselői,

– eleget téve az Alkotmány 6. § (3) bekezdéséből adódó kötelezettségeiknek, valamint megerősítve a magyarországi rendszerváltozást követő időszakban a "Magyarország és a határon túli magyarság" címmel megrendezett konferencia-sorozat nyilatkozatait, továbbá alapul véve a MÁÉRT első ülésének Zárónyilatkozatát, és a Magyar Állandó Értekezlet létrejöttét üdvözlöi 26/1999. (III. 26.) magyar országgyűlési határozatot:

– figyelembe véve a Magyar Kormány 1079/1999. (VII. 7.) határozata alapján a Magyar Állandó Értekezlet eredményes működésének elősegítése érdekében létrehozott oktatási, kulturális, gazdasági, egészségügyi és szociális, állampolgársági és önkormányzati, valamint az európai uniós integrációs szakértői bizottságok tevékenységét,

– tekintettel arra, hogy az egységes Európa létrehozása során a nyelvi, a kulturális örökség, a nemzeti önazonosság megőrzése és fejlesztése minden nemzet elidegeníthetetlen joga, és egyben a megújuló Európának is alapvető érdeke;

– szem előtt tartva, hogy a térség államai közötti jószomszédi viszony fejlesztése közös érdek, és a közöttük lévő feszültségek csökkentése a demokratikus rendszerek megszilárdulását segíti elő, ez mind a Magyar Köztársaságnak, mind a határon túli magyar kisebbségi közösségeknek alapvető érdeke;

– célul tűzve ki a határon túli magyarok egyéni és közösségi jogainak lehető leg szélesebb körű biztosítását, figyelembe véve a márvaló európai példákat és a nemzeti sajátosságokból adódó reális szükségleteket;

a következőkben állapodtak meg.

1. Történelmi jelentőségű tény, hogy a Magyar Köztársaság 1999. március 12-én a Cseh Köztársasággal és a Lengyel Köztársasággal együtt az Északatlanti Védelmi Szövetség Szervezetének teljes jogú tagjává vált. Meggyőződésük, hogy ez jelentősen hozzájárul Közép- és Kelet-Európa biztonságának és stabilitásának erősödéséhez, a térségben zajló politikai és gazdasági átalakulási folyamatok demokratikus uton történő sikeres véghezviteléhez.

2. Üdvözlöi a határon túli magyarokkal kapcsolatos magyar kormányzati feladatok végrehajtását szolgáló szakértői bizottságok létrejöttét és egyetértéssel a szakértői bizottságok alakuló ülésein megfogalma-

zott munkatervvel. Felkéri a magyar kormányt, hogy a szakértői bizottságok ajánlásait, döntései során, a legmesszemenőbb mértékben vegye figyelembe.

3. A különböző országokban élő nemzetreszek közötti kapcsolatok sokrétűsége felveti a magyarországi jogi szabályozás szükségességét. A résztvevők, tekintettel a határon túli magyarság ez irányú igényére, felkéri a Magyar Köztársaság Kormányát, hogy Magyarország és a határon túli magyarság együttműködéséből fakadó előnyök érvényesülése érdekében, megerősítve a nemzeti összetartozás tudatát, Magyarország és a szomszédos országok közös integrációs törekvéssel összhangban vizsgálja meg a határon túli magyarok magyarországi jogállása törvényi szabályozásának megteremtését. Ennek elsődleges célja a szülőföldön maradás esélyeinek és lehetőségeinek erősítése.

4. Megállapítják, hogy a rendszerváltozás óta eltelt időben a határon túli magyarok helyzetének javulását lehetővé tévő körülmények alakultak ki. Üdvözlöi a Magyarországgal szomszédos államok demokratikus választott kormányainak azon törekvéseit, hogy a kisebbségi jogokat korlátozó korábbi intézkedéseket fokozatosan felszámolják. Nagy jelentőséget tulajdonítanak olyan lépéseknek, mint a párkányi hid újáépítése, az aradi Szabadság-szobor kiszabadulása, a horvátországi magyar oktatási és művelődési központ létrehozása, valamint a kárpátaljai árvízkarosultak támogatásában és a szlovén-magyar közvetlen vasúti összeköttetés megteremtése érdekében hozott pozitív kormányzati intézkedések. Üdvözlöi, hogy az alapszerződések végrehajtását ellenőrző mechanizmusok működése megkezdődött.

5. Ugyanakkor aggodalmukat fejezik ki amiatt, hogy mindezek ellenére, országokonként eltérő mértékben ugyan, de továbbra is fennáll a határon túli magyar közösségek veszélyeztetettsége és meggyőződésük, hogy a hátrányos helyzetük enyhítését célzó első pozitív lépéseket továbbiaknak kell követniük. Aggodalomra adott okot a szlovákiai kisebbségi nyelvhasználati törvény, a leginkább érintett magyar nemzeti-szlovákiai polgárok képviselőinek ellenzése dacára történt elfogadása, ami nem felel meg a "jó kormányzás" ("good governance") demokratikus alapelveinek. Nem hagyható figyelmen kívül a romániai nacionalista erők fokozott aktivitása Erdélyben és a hatóságok gyenge, a helyzetnek nem mindig megfelelő fellepése sem. Aggodalomra adott okot a Magyar Köztársaság kolozsvári főkonzulátusát ért atrocitás sorozat, valamint az Agache-ügy és a körülötte kibontakozó hangulatkeltés. Elengedhetetlennek tartják, hogy a szomszédos országok eleget tegyenek az Európa Tanács felvételük során tett vállalásaiknak.

6. A Délkelet-Európai Stabilitási Egyezmény létrejötté komoly lépés a térség stabilizálódásának folyamatában. A résztvevők meggyőződése, hogy a Stabilitási Egyezményhez kapcsolódó munkaasztalok tevékenysége hozzájárul a megfelelő megoldási mechanizmusok kialakításához, a térség problémáinak megnyugtató rendezése érdekében. Reményüket fejezik ki, hogy a szegedi konferencia és annak szellemisége elősegíti azt, hogy Jugoszláviában mielőbb meginduljanak a demokratikus változások, ennek érdekében jött létre a szegedi *Esély a Stabilitásra Közalapítvány*, amelynek célja az önkormányzatok és a független média támogatása. Tekintettel a téli időszak közeledtére, felkéri a magyar polgárokat, gazdalkodó és társadalmi szervezeteket, hogy az elvélhető életkörülmények megteremtése érdekében fokozzák a humanitárius célú segítségnyújtást. Ugyanakkor a magyarországi humanitárius tevékenységeknek azt javasolják, hogy szenteljének nagyobb figyelmet mind a tömbben, mind a szóróványban élő magyarságnak.

7. Tekintettel arra, hogy Jugoszláviában a továbbra is uralmon levő rezsim politikája nyomán a vajdasági magyarság a folyamatos fenyegetettség légkörében él, ami további elvándorláshoz vezet, támogatják az önkormányzatiság és szubszidiaritás európai

elvi szellemében kidolgozott egységes vajdasági magyar autonómia-tervezetet és az abban meghatározott intézményeket. Üdvözlöi a vajdasági magyar autonómia tervezetűl a vajdasági magyar pártok és a szerb demokratikus ellenzék között megkezdett párbeszédet és annak eredményeit. Felszólítják a vajdasági magyar pártokat és szervezeteket, hogy a személyi és politikai ellentéteiket háttérbe szorítva törekedjenek a vajdasági magyar közösség és az összmagyarság általános érdekeinek képviseletére. Örömet fejezik ki, hogy az USA szenátusa november 4-én egyhangúan elfogadta azt a törvényjavaslatot, amelynek egyik cikkelye a vajdasági magyarok által kidolgozott autonómia-koncepció támogatására szólítja fel az amerikai kormányzatot.

8. A határon túli magyarság képviselői történelmi jelentőségűnek tartják az önálló erdélyi magyar egyetem létrehozását célzó magyarországi támogatás tervezését a 2000. évi költségvetési tervben. Egyetértéssel abban, hogy a jelen helyzetben magyarországi támogatást egy relációra kell összpontosítani, ugyanakkor felhívják a figyelmet arra, hogy az anyanyelvű felsőoktatás intézményrendszerének megteremtését és színvonalának javítását más államok magyar közössége esetében is jelentős magyarországi segítséggel lehet biztosítani. Ugyanakkor fenntartják annak igényét, hogy országuk adófizető polgáraiként jogosultak a teljes körű, önálló, állami anyanyelvű oktatásra.

9. A határon átnyúló együttműködés fejlesztése és euro régiók létrehozása, a gazdasági együttműködés ösztönzése a térségben nagy mértékben javíthatja a Kárpát-medence hagyományosan összetartozó, ám a történelmi események folytán perifériára szorult területek gazdasági fejlődését. A MÁÉRT fontosnak tartja, hogy az euro régiók működőképességének feltételei megteremtődjenek. A határon túli magyarság képviselői a jövőben mindent megtesznek annak érdekében, hogy megfelelően kiaknazzák az ilyen formájú együttműködés lehetőségeit a magyarországi helyi és regionális önkormányzatok és a saját helyi és regionális szerveződések között.

10. A MÁÉRT résztvevői üdvözlöi, hogy az EU Bizottság országjelentése megerősítette Magyarország felkészültségét az EU-s csatlakozásra, valamint az Európai Unió Bizottságának javaslatát a csatlakozási tárgyalások kiterjesztéséről Szlovákiára és Romániára. Ezekben az országokban nagy létszámban élő magyarságnak alapvető érdeke, hogy országuk teljesítse a csatlakozás feltételeit, különösen a kisebbségi jogok biztosítása és a kapcsolódó kötelezettségvállalások területén. Románia, Szlovákia, és természetesen Szlovénia mielőbbi csatlakozása, illetve a többi szomszédos ország közeledése az euroatlanti szervezetekhez pozitívan járulhat hozzá a kisebbségben élő magyarság és Magyarország magasabb szintű integrációjához. Megállapítják, hogy az emberi és kisebbségi jogokkal kapcsolatos nemzetközi kötelezettségvállalások tartalmi, nem csupán formai megvalósítását tartják márvalónak. Egyetértéssel abban, hogy a zavartalan kapcsolatartás megőrzése Magyarország és a határon túli magyarok között közös érdek, Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozásáig és azt követően is.

Budapest, 1999. november 12.

Alírók: *Romániai Magyar Demokrata Szövetség, Magyar Koalíció Pártja, Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Vajdasági Magyar Szövetség, Vajdasági Magyar Demokrata Párt, Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége, Muravidéki Magyar Önkormányzat, A Magyar Köztársaság Kormánya, FIDESZ-Magyar Polgári Párt, Magyar Szocialista Párt, Független Kisgazda-Földmunkás és Polgári Párt, Szabad Demokraták Szövetsége, Magyar Igazság és Élet Pártja, Magyar Demokrata Forum, Magyarok Világszövetsége*